

**T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı

**KORUMA VE BAKIM ALTINDA BULUNAN
ÇOCUKLARIN ZORBALIK EĞİLİMLERİ YALNIZLIK
DÜZEYLERİ VE FONKSİYONEL OLMAYAN
TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Emine ŞAHİNBAŞ ÇETİN

Danışman

Doç. Dr. Mehmet Oğuzhan KILINÇEL

İstanbul – 2025

TEZ TANITIM FORMU

Yazar Adı Soyadı : Emine ŞAHİNBAŞ ÇETİN

Tezin Dili : Türkçe

Tezin Adı : Koruma ve Bakım Altında Bulunan Çocukların Zorbalık Eğilimleri Yalnızlık Düzeyleri ve Fonksiyonel Olmayan Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Enstitü : İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Anabilim Dalı : Çocuk Gelişimi

Tezin Türü : Yüksek Lisans

Tezin Tarihi : 03/07/2025

Sayfa Sayısı : 147

Tez : Doç. Dr. Mehmet Oğuzhan KILINÇEL

Danışmanları

Dizin Terimleri : Koruma ve Bakım, İlkokul, Zorbalık Eğilimi, Yalnızlık, Fonksiyonel Olmayan Tutumlar

Türkçe Özet : Araştırmada, koruma ve bakım altındaki çocukların zorbalık eğilimleri, yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları demografik özelliklere göre ve kendi aralarındaki ilişkilere göre incelenmiştir. Araştırmada, koruma ve bakım altındaki çocuklara verilen hizmetlerin niteliğini geliştirme ve erken müdahale programlarına katkı sunması amaçlanmıştır.

Dağıtım Listesi : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

İmzası

Emine ŞAHİNBAŞ ÇETİN

**T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı

**KORUMA VE BAKIM ALTINDA BULUNAN
ÇOCUKLARIN ZORBALIK EĞİLİMLERİ YALNIZLIK
DÜZEYLERİ VE FONKSİYONEL OLMAYAN
TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Emine ŞAHİNBAŞ ÇETİN

Danışman

Doç. Dr. Mehmet Oğuzhan KILINÇEL

İstanbul – 2025

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Emine ŞAHİNBAŞ ÇETİN

.../.../2025

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Emine ŞAHİNBAŞ ÇETİN'in "Koruma ve Bakım Altında Bulunan Çocukların Zorbalık Eğilimleri Yalnızlık Düzeyleri ve Fonksiyonel Olmayan Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Çocuk Gelişimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza
Başkan
Dr. Öğr. Üyesi Nurten ELKİN

İmza
Üye
Doç. Dr. Mehmet Oğuzhan KILINÇEL
(Danışman)

İmza
Üye
Doç. Dr. Taha Can TUMAN

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.... / / 2025

İmzası
Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ
Enstitü Müdürü

ÖZET

Araştırmada, koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri, yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. İlişkisel tarama modeline dayalı betimsel bir desen kullanılmıştır. Örneklemi, İstanbul Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı çocuk evleri ve çocuk evleri sitelerinde koruma ve bakım altında bulunan 8–9 yaş grubundaki 96 çocuk oluşturmaktadır. Veriler, Çocuk Hakkında Bilgi Formu, Zorbalık Eğilimi Ölçeği, Çocuklar İçin Yalnızlık Ölçeği ve Çocuklarda (8–14 Yaş) Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği kullanılarak toplanmış ve Statistical Package For Social Sciences (SPSS) 28 programı ile analiz edilmiştir. Normal dağılım koşullarının sağlanmadığı belirlenmiş; bu nedenle parametrik olmayan analiz teknikleri tercih edilmiştir. Demografik değişkenlere göre farklılıklar Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis H testleriyle, değişkenler arası ilişkiler ise Spearman korelasyon analizi ile incelenmiştir. Yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumların zorbalık eğilimi üzerindeki etkisi çoklu regresyon analiziyle değerlendirilmiştir.

Araştırmada, koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimlerinin ve yalnızlık düzeylerinin düşük, fonksiyonel olmayan tutumlarının orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Değişkenler arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuş; yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumların zorbalık eğilimini anlamlı düzeyde yordadığı saptanmıştır. Ayrıca, bazı demografik değişkenlerle çocukların zorbalık eğilimleri, yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları arasında anlamlı ilişkiler elde edilmiştir. Araştırma sonuçlarının, koruma ve bakım altındaki çocukların sosyal-duygusal gelişim süreçlerini desteklemek amacıyla erken müdahale programlarının geliştirilmesine ve sosyal destek mekanizmalarının güçlendirilmesine katkı sağlaması; ayrıca çocuk koruma alanındaki uygulamaların geliştirilmesine katkıda bulunması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Koruma ve bakım, ilköğretim, zorbalık eğilimleri, yalnızlık, fonksiyonel olmayan tutumlar

SUMMARY

The aim of this study is to examine the relationships between bullying tendencies, loneliness levels, and dysfunctional attitudes of children under protection and care. The research was designed using a descriptive pattern based on the relational survey model. The sample consists of 96 children aged 8–9 who are under protection and care in child homes and child home sites affiliated with the Istanbul Provincial Directorate of Family and Social Services. Data were collected using the Child Information Form, the Bullying Tendency Scale, the Loneliness Scale for Children, and the Dysfunctional Attitudes Scale for Children (8–14 Years) and analyzed through the SPSS 28 software. It was determined that the data did not meet the normal distribution assumption; therefore, non-parametric statistical techniques were preferred. Differences according to demographic variables were analyzed using the Mann-Whitney U test and the Kruskal-Wallis H test, while relationships between variables were examined using Spearman correlation analysis. In addition, the effects of loneliness levels and dysfunctional attitudes on bullying tendencies were evaluated through multiple regression analysis.

The study revealed that the bullying tendencies and loneliness levels of children under protection and care were low, whereas their dysfunctional attitudes were at a moderate level. Positive and significant relationships were found between the variables; furthermore, loneliness levels and dysfunctional attitudes were found to significantly predict bullying tendencies. Additionally, significant relationships were observed between some demographic variables and children's bullying tendencies, loneliness levels, and dysfunctional attitudes. It is aimed that the findings of the study contribute to the development of early intervention programs and the strengthening of social support mechanisms to support the social-emotional development processes of children under protection and care. Moreover, it is expected that the research will contribute to the enhancement of practices in the field of child protection.

Keywords: Protection and care, primary school, bullying tendencies, loneliness, dysfunctional attitudes

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
SUMMARY	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	vi
TABLolar LİSTESİ.....	vii
EKLER LİSTESİ	ix
ÖNSÖZ.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN ÖZELLİKLERİ

1.1. Araştırmanın Problemi.....	5
1.2. Araştırmanın Amacı.....	6
1.3. Hipotezler	8
1.3.1. Ana Hipotezler.....	8
1.3.2. Ara Hipotezler	8
1.4. Araştırmanın Önemi	9
1.5. Araştırmanın Sayıltıları	10
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	10

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk	12
2.1.1. Koruma ve Bakım Altına Alınma Süreci	12
2.1.2. Çocuk Bakım Kuruluşları.....	14
2.1.3. Koruma ve Bakım Sürecinin Çocuk Gelişimine Etkileri	16
2.2. Zorbalık.....	18
2.2.1. Zorbalık Türleri	19
2.2.2. Zorbalıkta Roller Ve Özellikleri.....	22
2.2.2.1. Zorba.....	22
2.2.2.2. Mağdur/Kurban	23
2.2.2.3. Zorba/Mağdur	24
2.2.2.4. İzleyiciler.....	25
2.2.3. Zorbalık Davranışını Etkileyen Faktörler.....	25
2.3. Yalnızlık	27
2.3.1. Yalnızlığın Öncülleri	28
2.3.2. Yalnızlık Türleri	28

2.3.3. Yalnızlığın Nedenlerinin Algısal Boyutu	30
2.4. Fonksiyonel Olmayan Tutumlar	31
2.4.1. Temel İnançlar	32
2.4.2. Ara İnançlar Ve Fonksiyonel Olmayan Tutumlar	32
2.4.3. Otomatik Düşünceler	33
2.4.4. Fonksiyonel Olmayan Tutumların Kaynakları: Gelişimsel ve Edimsel Etkenler	34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	36
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	36
3.3. Araştırmanın Veri Toplama Araçları.....	37
3.3.1. Çocuk Hakkında Bilgi Formu	37
3.3.2. Zorbalık Eğilimi Ölçeği.....	38
3.3.3. Çocuklar İçin Yalnızlık Ölçeği.....	39
3.3.4. Çocuklarda (8-14 Yaş) Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği.....	39
3.4. Verilerin İstatistiksel Analizi.....	40

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Koruma ve Bakım Altındaki Çocukların Demografik Bilgilerine Yönelik Bulgular.....	41
4.2. Araştırmaya Ait Tanımlayıcı Bulgular	43
4.3. Araştırma Verilerinin Dağılımına Yönelik Bulgular	44
4.4. Zorbalık Eğilimi, Yalnızlık Düzeyi ve Fonksiyonel Olmayan Tutumların Demografik Değişkenlere Dayalı Olarak Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular.....	45
4.5. Zorbalık Eğilimi, Yalnızlık Düzeyi ve Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	64

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA

5.1. Genel Düzeyin Tartışılması	66
5.1.1. Zorbalık Eğilimleri	66
5.1.2. Yalnızlık Düzeyleri.....	67
5.1.3. Fonksiyonel Olmayan Tutumlar.....	68
5.2. Demografik Değişkenlere Göre Bulguların Tartışılması.....	70
5.2.1. Cinsiyet.....	70

5.2.2. Yaş	74
5.2.3. Sınıf Düzeyi	76
5.2.4. Anne-Baba Hayatta Olma Durumu	79
5.2.5. Kardeş Sayısı	80
5.2.6. Kardeş Sırası	82
5.2.7. Koruma Ve Bakım Altına Alınma Sebebi	85
5.2.8. Kurumdaki Bakım Süresi	87
5.2.9. Kurum Bakımında Kardeşi Olma Durumu	88
5.2.10. Ziyaretçisi Olma Ve Ziyaret Sıklığı	90
5.2.11. Özel Eğitim Gereksinim Durumu	92
5.2.12. Psikiyatrik Tanı Durumu	94
5.3. Değişkenler Arası İlişkilerin Tartışılması	96
5.3.1. Zorbalık Eğilimi İle Yalnızlık Düzeyi Arasındaki İlişki	97
5.3.2. Zorbalık Eğilimi İle Fonksiyonel Olmayan Tutumların İlişkisi	98
5.3.3. Yalnızlık Düzeyi İle Fonksiyonel Olmayan Tutumların İlişkisi	98
5.3.4. Yalnızlık Ve Fonksiyonel Olmayan Tutumların Zorbalık Eğilimindeki Yordayıcı Rolü	99
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	102
KAYNAKÇA	105
EKLER	120

KISALTMALAR

ASHB	:	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
DEHB	:	Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu
SPSS	:	Statistical Package For Social Sciences
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu
UNICEF	:	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. Koruma ve bakım altında bulunan çocukların demografik bilgileri	42
Tablo 2. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlara ait tanımlayıcı istatistikler	43
Tablo 3. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlara ait çarpıklık ve basıklık değerleri	44
Tablo 4. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlarının cinsiyete göre incelenmesi	45
Tablo 5. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumların yaş grubuna göre incelenmesi.....	46
Tablo 6. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlarının sınıf düzeyine göre incelenmesi	47
Tablo 7. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlarının annenin hayatta olma durumuna göre incelenmesi	48
Tablo 8. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlarının babanın hayatta olma durumuna göre incelenmesi	49
Tablo 9. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlarının kardeş sayısına göre incelenmesi.....	50
Tablo 10. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlarının kardeş sırasına göre incelenmesi	51
Tablo 11. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlarının koruma ve bakım altına alınma sebebine göre incelenmesi.....	52
Tablo 12. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlarının kurumdaki bakım süresine göre incelenmesi	55
Tablo 13. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlarının kurum bakımında kardeşi olma durumuna göre incelenmesi.....	56
Tablo 14. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlarının ziyaretçisinin olma durumuna göre incelenmesi	57
Tablo 15. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlarının ziyaretçi sıklığına göre incelenmesi.....	58
Tablo 16. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlarının özel eğitim gereksinimine göre incelenmesi	59

Tablo 17. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlarının psikiyatrik tanıya göre incelenmesi.....	60
Tablo 18. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlar arasındaki ilişki	62
Tablo 19. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumların zorbalık eğilimi üzerindeki etkisi	63

EKLER LİSTESİ

EK-A: ASHB Onayı.....	120
EK-B: Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü Onayı.....	121
EK-C: Çocuk Hakkında Bilgi Formu	122
EK-Ç: Katılımcılar İçin Gönüllü Olur Formu	124
EK-D: Zorbalık Eğilimi Ölçeği	125
EK-E: Çocuklar İçin Yalnızlık Ölçeği	126
EK-F: Çocuklarda (8-14 Yaş) Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği	127
EK-G: Ölçek Kullanım İzinleri	128
EK-Ğ: Etik Kurul İzni	130

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim sürecinde bilgi ve deneyimleriyle her aşamada bana yol gösteren, akademik gelişimime önemli katkılar sunan, rehberliği ve desteğiyle bu çalışmanın tamamlanmasına öncülük eden danışmanım Doç. Dr. Mehmet Oğuzhan KILINÇEL'e en içten teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmamın değerlendirilmesi sürecinde yapıcı katkıları, yönlendirmeleri ve destekleriyle akademik yolculuğuma değerli katkılar sunan Dr. Öğr. Üyesi Nurten ELKİN ve Doç. Dr. Taha Can TUMAN'a teşekkür ederim.

Araştırma sürecinde çalışmaya gönüllü olarak katılan koruma ve bakım altındaki çocuklara; veri toplama aşamasında destek veren çocuk evi sorumlularına, grup sorumlularına ve sosyal servislerde görev yapan meslek elemanlarına katkıları için teşekkür ederim.

Bu süreçte sabrı, anlayışı ve desteğiyle her zaman yanımda olan eşim Özgür ÇETİN'e içtenlikle teşekkür ederim.

Kendi azmi, çalışkanlığı ve kararlılığıyla bana her zaman ilham veren sevgili kızım Nil'e teşekkür ederim.

Eğitim hayatım kimi zaman uzun aralarla kesintiye uğrasa da öğrenme isteğim ve kendimi geliştirme kararlılığım hiç azalmadı. Bu sürecin yeniden başlamasında ve kararlılıkla tamamlanmasında yanımda olan, bana inanan, motivasyonumu her zaman canlı tutan dostlarım Fatma Nur FİDANBOY ve Zeynep TUNAY GÜL'e gönülden teşekkür ederim. Yıllar sonra yeniden akademik bir yolculuğa başlama cesaretimi güçlendiren bu dostlukları hayatım boyunca minnetle anacağım.

Mesleki ve kişisel gelişim sürecimde her daim desteğini ve katkılarını esirgemeyen meslektaşım ve arkadaşım Elif Satı ÇALIŞ'a da teşekkür ederim.

Emine ŞAHİNBAŞ ÇETİN

GİRİŞ

Çocukluk dönemi, bireyin yaşamındaki en temel gelişim evrelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bu dönem, bireyin fiziksel, bilişsel, duygusal ve sosyal yönlerden gelişiminin en hızlı olduğu ve kişilik yapılanmasının temellerinin atıldığı bir süreçtir. Sağlıklı bir çocukluk dönemi geçirebilmenin en önemli koşullarından biri, çocuğun sevgi ve güven ortamında korunduğu, bakım aldığı bir aile ortamında yetişmesidir.

Çocukluk döneminde sağlıklı gelişimi olumsuz etkileyen risklere maruz kalmak, çeşitli nedenlerle en temel gereksinimler olan koruma ve bakımdan yoksun kalmak, gelişimde geri dönelemeyecek etkiler bırakmaktadır. Özellikle karşı karşıya kalınan riskler yüzünden kaçırılan olumlu gelişim fırsatları bir daha yakalanamayacağı için çocuğun hem bugününü hem de gelecek yaşantısını olumsuz etkilemektedir (Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Eğitimi, 2014).

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, çocukların korunmasına ilişkin devletin sorumluluklarını açık bir biçimde tanımlamaktadır. Bu kapsamda, 3. maddede çocuklarla ilgili tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararının temel ilke olarak gözetilmesi gerektiği; 19. maddede çocuğun her türlü fiziksel ve zihinsel saldırı, ihmal ve kötü muameleden korunması amacıyla devletin yasal, idari, sosyal ve eğitim alanlarında gerekli önlemleri almasının zorunlu olduğu; 20. maddede ailesi tarafından yeterli bakım sağlanamayan çocuklara uygun alternatif bakım hizmetlerinin sunulmasının devlet yükümlülüğü kapsamında düzenlendiği; 39. maddede ise ihmal, istismar veya kötü muameleye maruz kalan çocukların fiziksel ve ruhsal iyileştirilmesine yönelik destek hizmetlerinin sağlanmasının öngörüldüğü ifade edilmektedir. Bu düzenlemeler, çocukların korunmasını uluslararası hukuk çerçevesinde devlete yüklenen temel bir sorumluluk olarak ortaya koymaktadır (Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 1989).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK, 2023) verilerine göre, Türkiye'de toplam nüfusun %26,5'ini oluşturan yaklaşık 22 milyon 578 bin 378 çocuğun yaşadığı bildirilmektedir (TÜİK, 2023). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın (ASHB, 2024) Aralık 2024 tarihli istatistiklerine göre ise, koruma ve bakım hizmetlerinden yararlanan çocuk sayısı 44.027 olarak kaydedilmiştir. Bu çocuklara, çocuk evleri,

çocuk evleri siteleri, koruyucu aile uygulamaları ve evlat edinme gibi farklı sosyal hizmet modelleri aracılığıyla destek sağlanmaktadır. Öte yandan, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu'nun (UNICEF, 2024) küresel verileri, dünya genelinde yaklaşık 2,7 milyon çocuğun kurum bakımında bulunduğunu göstermekte; ancak bu sayının gerçek durumu tam yansıtmadığı ve daha yüksek olabileceği değerlendirilmektedir. Söz konusu veriler, korunmaya muhtaç çocukların hem ulusal hem de uluslararası düzeyde desteklenmesine yönelik hizmetlerin önemini ve kapsamını ortaya koymaktadır.

Aile ortamından ayrılmak, çocuğun sadece fiziksel değil, duygusal ve sosyal gelişimi üzerinde de derin etkiler yaratmaktadır. Araştırmalar, ailelerinden ayrılarak kurum bakımına alınan çocukların, güvenli bağlanma geliştirmede güçlük yaşadıklarını, sosyal ilişkilerde uyum problemleri gösterdiklerini ve psikososyal gelişimlerinin çeşitli açılardan olumsuz etkilendiğini göstermektedir (Zeanah ve Smyke, 2008). Kurum bakımında büyüyen çocukların gelişimsel, sosyal, bilişsel ve duygusal alanlarda çeşitli riskler taşıdığına ilişkin literatürde güçlü bulgular bulunmaktadır. Araştırmalar, uzun süreli kurum bakımının çocukların bireysel gelişimini olumsuz yönde etkileyebildiğini; bağlanma ilişkilerinin zayıflamasına, sosyal becerilerde yetersizliklere, bilişsel performansta düşüşe ve duygusal düzenleme güçlüklerine yol açabildiğini göstermektedir. Bu durum, çocukların hem mevcut işlevsellikleri hem de uzun vadeli sosyal uyumları açısından önemli bir risk faktörü oluşturmaktadır (Petrowski, Cappa ve Gross, 2017).

Tüm bu gelişimsel riskler dikkate alındığında, koruma ve bakım altında bulunan çocukların sosyal-duygusal gelişim alanlarında dezavantajlı bir konuma geldikleri düşünülmektedir. Aile ortamından uzak kalmanın ve kurum bakımının getirdiği sınırlamaların, bu çocukların zorbalık eğiliminde bulunma olasılıklarını artırabileceği, yalnızlık duygusunu daha yoğun deneyimleyebilecekleri ve erken yaşlardan itibaren fonksiyonel olmayan tutumlar geliştirebilecekleri değerlendirilmektedir. Bu durum, onların hem bireysel gelişimleri hem de sosyal çevreleriyle kuracakları ilişkiler açısından önemli riskler taşımasına neden olabilmektedir.

Zorbalık, bir bireyin başka bir bireye kasıtlı, süreklilik gösteren ve zarar verici davranışlarda bulunması olarak tanımlanmaktadır (Olweus, 1993). Bu tür

davranışlarda güç dengesizliği temel bir unsur olup, mağdur konumundaki birey kendisini savunmakta güçlük çekmektedir. Zorbalık; fiziksel, sözel, ilişkisel ve siber olmak üzere farklı türlerde görülebilmektedir. Fiziksel zorbalık, itme ve vurma gibi fiziksel zarar verici davranışları; sözel zorbalık, alay etme ve hakaret içerikli ifadeleri; ilişkisel zorbalık, sosyal dışlama ve dedikodu yoluyla zarar vermeyi; siber zorbalık ise dijital ortamda tehdit ve aşağılayıcı davranışları kapsamaktadır (Hinduja ve Patchin, 2010). Çocukluk döneminde yaşanan zorbalık deneyimlerinin, akran ilişkilerini olumsuz yönde etkileyerek okul uyumunu ve psikolojik iyilik halini zayıflatabildiği belirtilmektedir.

Yalnızlık, bireyin mevcut sosyal ilişkilerinin nicelik veya nitelik açısından beklentilerini karşılamaması sonucu yaşadığı olumsuz bir duygusal durum olarak tanımlanmaktadır (Perlman ve Peplau, 1981). Kurum bakımında yetişen çocukların yalnızlık duygusuna daha yatkın oldukları; sosyal destek ağlarının sınırlı olması, bağlanma ilişkilerinde yaşanan kırılmalıklar ve sık değişen bakım ortamlarının bu duyguyu artırdığı çeşitli araştırmalarla ortaya konmuştur (Schofield ve Beek, 2005).

Fonksiyonel olmayan tutumlar, bireyin kendisi, çevresi ve geleceği hakkında gerçekçi olmayan, olumsuz değerlendirmeler yapmasına neden olan bilişsel yapılar olarak tanımlanmaktadır (Beck, 1970). Bu tutumlar, bireyin yaşadığı olumsuz yaşantılar ve stres verici deneyimler karşısında geliştirdiği, esnek olmayan düşünce biçimleriyle şekillenmektedir. Fonksiyonel olmayan tutumlar, bireyin olayları yorumlama biçimini çarpıtarak, stresle baş etme yetilerini zayıflatmakta ve ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu yapılar, bireyin çevresindeki olayları abartılı, felaketleştirici veya kendine yönelik aşırı olumsuz bir bakış açısıyla değerlendirmesine neden olmakta; sonuç olarak depresyon, anksiyete ve sosyal uyum problemleri gibi psikopatolojik belirtilere zemin hazırlamaktadır (Dozois, 2007). Literatürde, çocukluk döneminde gelişen fonksiyonel olmayan tutumların, yaşamın sonraki evrelerinde depresyon, anksiyete ve sosyal işlevsellikte azalma gibi sonuçlarla ilişkilendirildiği belirtilmektedir (Young, Klosko ve Weishaar, 2003).

Koruma ve bakım altında bulunan çocukların yalnızlık düzeyleri, zorbalık eğilimleri ve fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkilerin anlaşılması, sosyal-duygusal gelişim süreçlerinin desteklenmesi ve risk faktörlerine yönelik önleyici müdahalelerin geliştirilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Ancak mevcut

literatür incelendiğinde, bu değişkenlerin koruma ve bakım altındaki çocuklar özelinde birlikte ele alındığı çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir (Menesini ve Salmivalli, 2017; Yüksel Şahin, 2015). Ayrıca, mevcut araştırmaların büyük bir bölümünün ergenlik dönemine odaklandığı; ilkökul dönemi çocuklarının sosyal ve duygusal gelişim süreçlerini merkeze alan çalışmaların ise oldukça sınırlı olduğu dikkat çekmektedir.

İlkökul dönemi, çocukların sosyal becerilerinin hızla geliştiğı, akran ilişkilerinin belirgin bir önem kazandığı ve benlik algısının biçimlendiğı kritik bir gelişim evresidir (Rubin, Bukowski ve Laursen, 2011). Bu dönemde çocuklar ilk kez yoğun akran etkileşimleri yaşamakta, arkadaşlık ilişkileri kurmakta ve sosyal statü algılarını şekillendirmektedir. Dolayısıyla, zorbalık eğiliminde bulunmak veya yalnızlık duygusu yaşamak gibi olumsuz sosyal deneyimlerin, bireyin uzun vadeli psikososyal gelişimi üzerinde kalıcı etkiler bırakabileceğı değerlendirilmektedir.

Bu doğrultuda, koruma ve bakım altında bulunan 8–9 yaş grubu çocukların zorbalık eğilimleri, yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumlarının birlikte incelenmesi, mevcut literatürdeki boşlukların giderilmesine katkı sağlama ve uygulamaya yönelik önemli sonuçlar ortaya koyma potansiyeli taşımaktadır. Araştırmadan elde edilecek bulguların, özellikle erken müdahale programlarının geliştirilmesi, kurum bakım hizmetlerinin niteliğinin artırılması ve çocukların sosyal-duygusal ihtiyaçlarına duyarlı politika ve uygulamaların oluşturulması açısından yol gösterici olması amaçlanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN ÖZELLİKLERİ

1.1. Araştırmanın Problemi

Koruma ve bakım altında bulunan çocuklar, aile ortamından uzak büyümenin getirdiği yapısal ve duygusal sınırlılıkların etkisiyle sosyal-duygusal gelişim açısından risk altında bulunan bir gruba oluşturmaktadır. Bu çocukların yalnızlık duygusu yaşama, olumsuz bilişsel tutumlar geliştirme ve akran ilişkilerinde sorun yaşama olasılıklarının daha yüksek olduğu çeşitli çalışmalarda ortaya konmuştur (Aral, Gürsoy ve Bıçakçı, 2006; Cerit, 2018; Kutlu, 2005). Kurum bakımında büyümenin sosyal-duygusal gelişimde gecikmelere ve bağlanma problemlerine de yol açabileceği vurgulanmaktadır (Zeanah ve Smyke, 2008).

Çocukların akran ilişkilerinin erken yaşlarda başladığı ve sosyal becerilerin küçük yaşlarda şekillenmesinin, ilerleyen dönemlerde arkadaşlık ilişkileri, yalnızlık duygusu ve zorbalık gibi sosyal problemler üzerinde belirleyici etkiler yarattığı ifade edilmektedir (Hay, Payne ve Chadwick, 2004). Özellikle zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlar gibi değişkenlerin çocukların sosyal uyum süreçlerinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Olweus (1995), zorbalık davranışının güç dengesizliğine dayalı sistematik zarar verme süreci olduğunu ve uzun vadeli olumsuz etkiler doğurabileceğini vurgulamıştır. Yalnızlık duygusunun yoğun yaşanmasının bireyin sosyal ilişkilerinde güçlükler oluşturabileceği ve psikolojik risklerin artmasına zemin hazırlayabileceği çeşitli araştırmalarda belirtilmiştir (Avcı ve Yıldırım, 2014; Günel, 2023). Fonksiyonel olmayan tutumların çocukluk döneminde şekillenmeye başladığı ve bireyin ileriki yaşantısında sosyal ve duygusal işlevsellik üzerinde kalıcı etkiler yaratabileceği ifade edilmektedir (Acar, 2013; Bilgin, 2001).

Mevcut literatür incelendiğinde, koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumların bir arada değerlendirildiği bütüncül bir çalışmaya ulaşamadığı görülmektedir. Bu değişkenlerin birlikte ele alındığı bazı araştırmalar bulunmakla birlikte, bunların büyük çoğunluğunun ergenlik dönemine odaklandığı (Avcı ve Yıldırım, 2014; Gül, 2016; Haliloğlu, 2008; Şahin ve Sarı, 2019), ilkökul dönemine yönelik yürütülen

çalışmalarda ise koruma ve bakım altında olmayan çocuk örneklemlerinin incelendiği anlaşılmaktadır (Balak, 2017). Fonksiyonel olmayan tutumlara ilişkin olarak küçük yaş gruplarında yürütölen araştırmalar bulunmakla birlikte, bu araştırmaların da koruma altında olmayan, ailesi yanında yaşayan çocukları kapsadığı görölmektedir (Keçici, 2025). Bu nedenle, hem örneklem grubunun farklı olması hem de değişkenlerin birlikte ele alınmaması, koruma ve bakım altındaki çocuklara ilişkin literatürde kapsamlı bilgi edinilmesini sınırlı kılmaktadır.

Bu çerçevede, koruma ve bakım altında bulunan ilkokul dönemi çocuklarının zorbalık eğilimleri, yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumlarının düzeylerini belirlemeye ve bu değişkenler arasındaki ilişkileri sistematik biçimde ortaya koymaya yönelik gerçekleştirilecek bu araştırmanın, literatürdeki önemli bir boşluğu doldurması ve çocuk koruma hizmetlerine yönelik bilimsel temelli uygulamaların geliştirilmesine katkı sunması beklenmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri, yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu kapsamda, araştırmada öncelikle çocuklara ilişkin sosyodemografik veriler toplanacak; ardından zorbalık eğilimleri, yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumlar düzeyleri değerlendirilecektir. Elde edilen veriler doğrultusunda, söz konusu değişkenlerin düzeyleri belirlenerek sosyodemografik özelliklere göre anlamlı farklılık gösterip göstermedikleri incelenecek, devamında değişkenler arasındaki ilişkiler analiz edilecek ve son olarak yalnızlık ile fonksiyonel olmayan tutumların zorbalık eğilimini yordayıp yordamadığı değerlendirilecektir.

Bu genel amaç doğrultusunda araştırmada aşağıdaki alt problemlere yanıt aranacaktır:

- 1- Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri ne düzeydedir?
- 2- Koruma ve bakım altında bulunan çocukların yalnızlık düzeyleri ne düzeydedir?

- 3- Koruma ve bakım altında bulunan çocukların fonksiyonel olmayan tutumları ne düzeydedir?
- 4- Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri ile cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, anne ve babasının hayatta olup olmama durumu, kardeş sayısı ve sırası, koruma ve bakım altına alınma sebebi, kurum bakım süresi, kurumda başka bir kardeşin bulunup bulunmaması, ziyaretçi varlığı, ziyaretçi sıklığı, özel eğitim gereksinimi ve psikiyatrik tanı durumu değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 5- Koruma ve bakım altında bulunan çocukların yalnızlık düzeyleri ile cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, anne ve babasının hayatta olup olmama durumu, kardeş sayısı ve sırası, koruma ve bakım altına alınma sebebi, kurum bakım süresi, kurumda başka bir kardeşin bulunup bulunmaması, ziyaretçi varlığı, ziyaretçi sıklığı, özel eğitim gereksinimi ve psikiyatrik tanı durumu değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 6- Koruma ve bakım altında bulunan çocukların fonksiyonel olmayan tutumları ile cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, anne ve babasının hayatta olup olmama durumu, kardeş sayısı ve sırası, koruma ve bakım altına alınma sebebi, kurum bakım süresi, kurumda başka bir kardeşin bulunup bulunmaması, ziyaretçi varlığı, ziyaretçi sıklığı, özel eğitim gereksinimi ve psikiyatrik tanı durumu değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 7- Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri ile yalnızlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 8- Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri ile fonksiyonel olmayan tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 9- Koruma ve bakım altında bulunan çocukların yalnızlık düzeyleri ile fonksiyonel olmayan tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 10- Yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumlar, koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimini yordamakta mıdır?

1.3. Hipotezler

1.3.1. Ana Hipotezler

H1.1: Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri, kullanılan ölçeğin puan aralığına göre düşük düzeydedir.

H1.2: Koruma ve bakım altında bulunan çocukların yalnızlık düzeyleri, kullanılan ölçeğin puan aralığına göre düşük düzeydedir.

H1.3: Koruma ve bakım altında bulunan çocukların fonksiyonel olmayan tutumları, kullanılan ölçeğin puan aralığına göre orta düzeydedir.

1.3.2. Ara Hipotezler

H2.1: Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri cinsiyet, yaş grubu, sınıf düzeyi, anne ve babanın hayatta olma durumu, kardeş sayısı, kardeş sırası, koruma ve bakım altına alınma sebebi, kurum bakım süresi, kurumda kardeşinin bulunup bulunmama durumu, ziyaretçi varlığı, ziyaretçi sıklığı, özel eğitim gereksinimi ve psikiyatrik tanı değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H2.2: Koruma ve bakım altında bulunan çocukların yalnızlık düzeyleri cinsiyet, yaş grubu, sınıf düzeyi, anne ve babanın hayatta olma durumu, kardeş sayısı, kardeş sırası, koruma ve bakım altına alınma sebebi, kurum bakım süresi, kurumda kardeşinin bulunup bulunmama durumu, ziyaretçi varlığı, ziyaretçi sıklığı, özel eğitim gereksinimi ve psikiyatrik tanı değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H2.3 Koruma ve bakım altında bulunan çocukların fonksiyonel olmayan tutumları cinsiyet, yaş grubu, sınıf düzeyi, anne ve babanın hayatta olma durumu, kardeş sayısı, kardeş sırası, koruma ve bakım altına alınma sebebi, kurum bakım süresi, kurumda kardeşinin bulunup bulunmama durumu, ziyaretçi varlığı, ziyaretçi sıklığı, özel eğitim gereksinimi ve psikiyatrik tanı değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H2.4: Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri ile yalnızlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

H2.5: Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri ile fonksiyonel olmayan tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

H2.6: Koruma ve bakım altında bulunan çocukların yalnızlık düzeyleri ile fonksiyonel olmayan tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

H2.7 Koruma ve bakım altında bulunan çocukların yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları, zorbalık eğilimini anlamlı şekilde yordamaktadır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Çocukluk dönemi, bireyin sosyal, duygusal ve bilişsel gelişiminin temellerinin atıldığı, yaşam boyu sürecek kişilik yapılarının ve sosyal becerilerin şekillendiği kritik bir evreyi temsil etmektedir (Rubin vd., 2011). Erken yaşlarda kurulan akran ilişkilerinin, çocukların yalnızlık algıları, zorbalık eğilimleri ve bilişsel tutumlarının gelişiminde belirleyici rol oynadığı belirtilmektedir (Hay vd., 2004).

Koruma ve bakım altında bulunan çocukların aile ortamından uzak büyümeleri, güvenli bağlanma ilişkileri geliştirmede zorluk yaşamalarına ve sosyal-duygusal gelişimlerinde çeşitli risk faktörlerine maruz kalmalarına neden olabilmektedir (Zeanah ve Smyke, 2008). Zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlar gibi değişkenlerin çocukların sosyal uyumları ve psikolojik iyilik halleri üzerindeki etkileri göz önüne alındığında, bu alanlarda yapılacak erken dönem değerlendirmeler, risklerin erken tespit edilmesi ve müdahale planlarının oluşturulması açısından kritik öneme sahiptir.

Mevcut literatür incelendiğinde, koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda bu üç değişkenin birlikte incelendiği çalışmalara sınırlı düzeyde rastlandığı görülmektedir. Var olan çalışmaların büyük çoğunluğu ergenlik dönemine odaklanmakta (Avcı ve Yıldırım, 2014; Haliloğlu, 2008; Şahin ve Sarı, 2019; Gül, 2016), ilkökul dönemine yönelik araştırmalarda ise koruma altında olmayan çocuk örneklemi tercih edilmektedir (Balak, 2017; Keçici, 2025). Bu durum, özellikle ilkökul dönemi çocuklarının sosyal-duygusal gelişim süreci bağlamında kapsamlı ve özgün verilerin eksikliğini ortaya koymaktadır.

Bu araştırmanın, koruma ve bakım altında bulunan 8–9 yaş grubu çocukların zorbalık eğilimleri, yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumlarına ilişkin

sistematik veriler sunarak literatüre önemli bir katkı sağlaması hedeflenmektedir. Araştırmadan elde edilecek bulguların, koruma altında bulunan çocukların sosyal-duygusal gelişimlerinin desteklenmesine yönelik bireysel ve grup temelli müdahale programlarının geliştirilmesine katkı sağlaması öngörülmektedir. Çalışmanın sonuçlarının, erken müdahale politikalarının şekillendirilmesi ve çocukların yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik ulusal ölçekteki uygulamalara katkı sunması beklenmektedir. Bununla birlikte sosyal hizmet alanında çalışan meslek elemanlarının çocuklara yönelik uygulamalarında daha etkin stratejiler geliştirmelerine ve çocuk koruma hizmetlerinin niteliğinin artırılmasına bilimsel bir temel oluşturması amaçlanmaktadır.

1.5. Araştırmanın Sayıtları

Araştırmaya katılan çocukların, Zorbalık Eğilimi Ölçeği, Çocuklar İçin Yalnızlık Ölçeği ve Çocuklarda (8–14 Yaş) Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği'ni hür iradeleriyle, samimi ve içtenlikle cevapladıkları varsayılmıştır.

Kullanılan Zorbalık Eğilimi Ölçeği, Çocuklar İçin Yalnızlık Ölçeği ve Çocuklarda (8–14 Yaş) Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği'nin geçerli ve güvenilir ölçümler sağladığı kabul edilmiştir.

Çocuklar hakkında toplanan sosyodemografik bilgilerin doğru ve gerçeği yansıttığı varsayılmıştır.

Araştırma örneklemini oluşturan çocukların, araştırmanın evrenini temsil etme yeterliliğine sahip olduğu kabul edilmiştir.

Uygulanan veri toplama sürecinin ve kullanılan analiz yöntemlerinin, araştırmanın amacına uygun şekilde geçerli ve güvenilir veriler sunacağı varsayılmıştır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, İstanbul Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne bağlı çocuk evleri ve çocuk evleri sitelerinde koruma ve bakım altında bulunan 8–9 yaş grubu çocuklarla sınırlıdır.

Araştırmada incelenen zorbalık eğilimi, yalnızca Zorbalık Eğilimi Ölçeği'nin kapsadığı boyutlar ile sınırlıdır.

Araştırmada incelenen yalnızlık düzeyi, yalnızca Çocuklar İçin Yalnızlık Ölçeği'nin kapsadığı boyutlar ile sınırlıdır.

Araştırmada incelenen fonksiyonel olmayan tutumlar, yalnızca Çocuklarda (8–14 Yaş) Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği'nin kapsamı ile sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk

Korunma ihtiyacı olan çocuk, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nda; "beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; ana veya babasız, ana ve babasız, ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan, ana ve babası veya her ikisi tarafından terk edilen, ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuk" olarak; 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda ise "bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru olan çocuk" şeklinde tanımlanmıştır (Sosyal Hizmetler Kanunu, 1983; Çocuk Koruma Kanunu, 2005).

2.1.1. Koruma ve Bakım Altına Alınma Süreci

Çocuklar, çeşitli nedenlerle aile ortamında yeterli bakım ve korunma koşullarına sahip olamayabilirler. Anne ya da babanın kaybı, ebeveynlerin ayrılması veya boşanması, aile içi şiddet, terk edilme, ebeveynin cezaevine girmesi, ihmal, istismar, ebeveynin ruh sağlığının bozulması gibi birçok kişisel ve ailevi neden, ekonomik koşullar, göç ve evsizlik gibi durumlarda çocuklar korunma ve bakıma ihtiyaç duyabilirler (Türk, 2021; Yazıcı, 2013). Bu tür durumlarda, çocuğun yüksek yararı doğrultusunda gerekli sosyal hizmet müdahaleleri başlatılmaktadır (Çocuk Koruma Kanunu, 2005).

Adli ve idari makamlar, kolluk kuvvetleri, sağlık ve eğitim kurumları, sivil toplum kuruluşları, korunmaya ihtiyacı olan çocuğu Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bildirmekle sorumludur. Çocuğun bakımından sorumlu kişiler de çocuğun korunması için ASHB'ye başvuruda bulunabilirler. Bildirim veya başvuru sonrasında ASHB, gerekli araştırmaları ve incelemeleri sosyal çalışma görevlilerince gerçekleştirmektedir. Sosyal çalışma görevlilerince kapsamlı bir sosyal inceleme raporu hazırlanmakta, hazırlanan sosyal inceleme raporu doğrultusunda, öncelikle

çocuğun kendi ailesi yanında korunmasına yönelik müdahaleler değerlendirilmektedir (Çocuk Koruma Kanunu, 2005).

Çocuk koruma hizmetleri, aile odaklı bir yaklaşım temelinde yapılandırılmakta ve öncelikli olarak çocukların kendi aile ortamlarında desteklenmesi hedeflenmektedir. Kuruluş temelli bakım ise, ancak diğer destekleyici seçeneklerin yetersiz kaldığı durumlarda başvuru son alternatif olarak değerlendirilmektedir. Aile odaklı hizmetler; sosyal ve ekonomik destek, koruyucu aile ve evlat edinme hizmet modellerini kapsamaktadır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2024). Çocukların öz ailesi veya yakınları yanında desteklenmesini hedefleyen Sosyal ve Ekonomik Destek hizmeti, aile bütünlüğünü koruma amacı taşımaktadır. Bu kapsamda, ihtiyaç duyulan durumlarda ailelere geçici veya belirli süreli ekonomik destek sağlanmakta; psikososyal desteğe ihtiyaç duyan bireyler için ise sosyal hizmet müdahaleleri yürütülmektedir (Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik, 2015). Koruyucu aile sosyal hizmet modeli, korunmaya ihtiyacı bulunan çocukların, korunmaları gereken süre boyunca devletin denetimi altında, bir ebeveynin desteği ve gözetimi ile aile ortamında bakım, yetiştirme ve hayata hazırlık süreçlerinin yürütülmesini esas almaktadır (Koruyucu Aile Yönetmeliği, 2012). Evlat edinme, evlatlık kararı verilebilecek durumdaki çocuk ile evlat edinme koşullarını taşıyan kişi ya da eşler arasında hukuki bağ oluşturularak çocuk ile ebeveyn arasında yasal bir ilişki kurulması sürecidir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, t.y.).

Koruyucu ve destekleyici tedbirler kapsamında ayrıca ebeveynin çocuk yetiştirme becerilerinin güçlendirilmesine ihtiyaç duyulması durumunda danışmanlık tedbiri; çocuğun okula devam etmemesi, meslek edinme ihtiyacı ya da eğitim hakkının ihlal edilmesi durumunda eğitim tedbiri; çocuğun fiziksel veya ruhsal sağlığının risk altında olması, tedavi veya rehabilitasyon ihtiyacının bulunması halinde sağlık tedbiri; barınma yeri olmayan çocuklu kişiler veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlar için güvenli barınma ihtiyacı doğduğunda barınma tedbiri uygulanabilmektedir (Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik, 2006). Bu tedbirlerin uygulanması suretiyle çocuğun aile ortamında kalması esastır (Çocuk Koruma Kanunu, 2005; Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik, 2015).

Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yetersiz kalması ya da çocuğun aile ortamında güvenliğini sağlanamaması durumunda, çocuk hakkında bakım tedbiri kararı alınabilmektedir. Bu karar; çocuğun velisi, vasisi, bakımından sorumlu kişi, ASHB veya Cumhuriyet savcısının talebiyle ya da herhangi bir kişi ya da kurumun başvurusu olmaksızın, doğrudan çocuk hakimi tarafından verilmektedir. Hakkında koruma ve bakım tedbiri kararı alınan çocuk, öncelikle mevcut ilin ASHB İl Müdürlüğü'ne bağlı çocuk koruma ilk müdahale ve değerlendirme birimlerine alınmakta; bu birimlerde barınma ve temel ihtiyaçları karşılanmaktadır. İlgili birimde, yararlanabileceği sosyal hizmet modelinin belirlenmesinin ardından çocuk; durumuna göre koruyucu aile, evlat edinme ya da kurum bakımı gibi hizmet modellerine yönlendirilmektedir. Kurum bakımının uygun görülmesi durumunda çocuk, ASHB'ye bağlı çocuk bakım kuruluşlarına yerleştirilmektedir (Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2022; Çocuk Koruma Kanunu, 2005).

Çocuk koruma hizmetleri, yalnızca çocukların mevcut ya da ileride karşılaşılabileceği risklere karşı korunmasını değil; aynı zamanda ihmal ve istismar gibi zararlı etkilere karşı güvence altına alınmalarını, gelişimsel ihtiyaçlarının karşılanmasını ve bireysel potansiyellerinin en üst düzeyde desteklenmesini amaçlamaktadır (Bilgin ve Erdem, 2019).

2.1.2. Çocuk Bakım Kuruluşları

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na (ASHB) bağlı çocuk bakım kuruluşları, korunma ihtiyacı bulunan çocukların bakım ve barınma ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla hizmet veren sosyal hizmet birimlerinden oluşmaktadır. Bu birimlerde, 0–18 yaş grubundaki çocuklara ve korunma kararının devamını gerektiren şartları taşıyan gençlere hizmet sunulmaktadır. Çocuk bakım hizmetleri, çocuk evleri ve çocuk evleri siteleri olmak üzere iki temel kuruluş çerçevesinde yürütülmektedir (Aile ve Sosyal Hizmetler Müdürlüğü, Eylül 2024, 2024-3; Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2022).

Çocuk evleri, genellikle şehir merkezlerine yakın, apartman dairesi ya da müstakil konutlarda yapılandırılmış yatılı sosyal hizmet birimleridir. Bu evler, çocuk

evleri koordinasyon merkezlerine bağlı olarak faaliyet göstermekte; çocukların okul ve sağlık hizmetlerine erişimlerini kolaylaştıracak şekilde konumlandırılmaktadır. Her bir çocuk evi, en fazla yedi çocuğun kalabileceği şekilde düzenlenmekte, kardeş çocuklar söz konusu olduğunda ise kapasite sınırı esnek biçimde uygulanmaktadır. (Aile ve Sosyal Hizmetler Müdürlüğü, 2024; Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2022).

Çocuk evleri siteleri ise, aynı yerleşke içerisinde birden fazla ev tipi sosyal hizmet birimini barındıran kuruluşlardır. Her bir ev biriminde, en fazla on çocuk barındırılacak şekilde planlama yapılmaktadır. Yerleştirmelerde çocukların yaş, cinsiyet ve gelişim özellikleri dikkate alınmaktadır. Bu sitelerde çocukların barındığı evlerin yanı sıra, idare binası, sağlık birimi ve sosyal servis gibi destekleyici yapılar da bulunmaktadır. Çocuk evleri siteleri, sundukları hizmetlerin kapsamına göre iki farklı yapıda faaliyet göstermektedir. Bunlardan ilki, korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik standart hizmet sunan çocuk evleri siteleridir. İkincisi ise, özel koruma gereksinimi bulunan çocuklara yönelik olarak yapılandırılan ve “ihtisaslaştırılmış çocuk evleri siteleri” olarak adlandırılan birimlerdir. Bu ihtisaslaşmış sitelerde; suçla sürüklenen, suç mağduru, sokakta yaşayan veya çalıştırılan, madde kullanımı tedavisi tamamlanan, ergen gebe ya da çocuk anne olan ve refakatsiz çocuklara yönelik özel bakım ve destek hizmetleri sunulmaktadır (Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2022).

Tüm çocuk bakım kuruluşlarında, çocukların yaş, cinsiyet ve gelişimsel özellikleri dikkate alınarak yerleştirme yapılmakta; aynı evde birlikte kalacak çocuklar arasındaki yaş farkı en fazla üç yıl ile sınırlandırılmaktadır. Ancak kardeş çocuklar söz konusu olduğunda bu sınırlama uygulanmamaktadır.

Çocuk bakım kuruluşları, çocukların bireysel ihtiyaçlarına uygun olarak tasarlanmış sosyal yaşam alanlarına sahiptir. Bu alanlar; oyun ve etkinlik ortamları, ders çalışma alanları, kütüphane, mutfak gibi ortak kullanım alanlarıyla banyo ve yatak odası gibi temel ihtiyaçlara yönelik bölümleri içermektedir. Ayrıca, çocukların olumlu davranış geliştirmesi, sosyal beceriler kazanması ve hayata hazırlanması amacıyla psikososyal destek programları uygulanmakta; hizmetler 24 saat esasına göre yürütölmektedir. Güvenlik ve mahremiyet ilkesi gözetilerek gerekli önlemler

alınmakta, her birimde hizmetin sürekliliğini sağlayan yapılar oluşturulmaktadır (Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2022).

2.1.3. Koruma ve Bakım Sürecinin Çocuk Gelişimine Etkileri

Koruma ve bakım sürecinde büyüyen çocuklar, gelişimsel süreçleri boyunca çok yönlü risk faktörlerine maruz kalabilmektedir. Aile ortamından erken yaşta ayrılan çocuklar; ihmal, istismar, ebeveyn kaybı ya da sosyoekonomik yetersizlik gibi etkenler nedeniyle hem bireysel gelişim hem de sosyal uyum açısından dezavantajlı bir konumda yer alabilmektedir (Petrowski vd., 2017; Zeanah ve Smyke, 2008). Bu çocuklar, duygusal güvenliklerini tehdit eden erken dönem yaşantılar nedeniyle özellikle güvenli bağlanma geliştirmekte güçlük yaşayabilmekte; bu durum sosyal ilişkilerde sorun yaşamalarına ve yalnızlık gibi olumsuz duygusal deneyimlere daha açık hale gelmelerine yol açabilmektedir (Smyke, Dumitrescu ve Zeanah, 2002).

Erken çocukluk döneminde bakım veren eksikliği yaşayan ya da aile ilgisinden yoksun büyüyen çocukların, güvenli bağlanma geliştirmekte zorlandıkları, sosyal ilişkilerde uyum güçlükleri yaşayabildikleri ve yalnızlık duygusuna daha yatkın olabildikleri çeşitli araştırmalarda ortaya konmuştur. Özellikle kurum bakımında yetişen çocuklarda, sık bakıcı değişimi ve duygusal yatırım eksikliği bu bağlanma sorunlarını tetikleyen temel etkenler arasında gösterilmektedir (Hay vd., 2004; Smyke vd., 2002).

Kurum bakımında yetişen çocukların bilişsel gelişimlerine ilişkin yapılan bir meta-analiz çalışmasında, 19 farklı ülkede yürütülmüş 75 araştırmadan elde edilen 3.888 çocuk verisi incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, kurum bakımında büyüyen çocukların bilişsel performansları, biyolojik ya da koruyucu aile ortamında yetişen akranlarına kıyasla anlamlı düzeyde daha düşüktür. Ortalama IQ farkı yaklaşık 20 puan olarak bulunmuştur (Van IJendoorn, Luijk ve Juffer, 2008).

Kurum bakımında kalan bebek ve küçük çocuklar, sıklıkla birincil bakım veren kişiyle tutarlı, senkronize ve duygusal olarak besleyici bir ilişki kurma fırsatından yoksun kalmaktadır. Bu durum, erken gelişim döneminde çocuğun duygusal düzenleme, bağlanma, davranış kontrolü ve fizyolojik stres tepkileri gibi temel

sistemlerinde bozulmalara neden olabilmektedir. Yapılan araştırmalar, bu çocukların güvenli bağlanma geliştirmekte zorlandıklarını ve bakım veren değişkenliğinin öz-düzenleme becerilerinde yetersizlikle ilişkilendirildiğini göstermektedir (Dozier, Zeanah ve Bernard, 2013).

Psikolojik uyum açısından değerlendirildiğinde, koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda depresyon, anksiyete, duygusal düzenleme güçlükleri ve düşük benlik saygısı gibi sorunların yaygın olduğu görölmektedir. Travmatik yaşantılar ve kurum bakımının yapısal özellikleri bu psikolojik riskleri artırabilmektedir (Dozier, Zeanah, Wallin ve Shaffer, 2012).

Kuruluş bakımında büyüyen çocuklar, bağlanma ilişkilerinden yoksunluk, duygularını ifade etmede sınırlılıklar ve süreklilikten uzak yaşam koşulları nedeniyle öfke gibi duyguları sağlıklı biçimde düzenlemekte güçlük yaşayabilmektedir. Bu durumun bir yansıması olarak, kuruluş bakımındaki çocukların öfke düzeylerinin yüksek olduğu ve bu durumun ailelerinden ayrı yaşamanın yarattığı duygusal yükü ile ilişkili olabileceği belirlenmiştir (Bulut, 2019).

Farklı ölke sistemleri üzerine yapılan karşılaştırma araştırmalar, kurum bakımının çocuklar üzerindeki etkilerinin yalnızca fiziksel koşullara değil, aynı zamanda sistemin yapılandırılma biğimine ve sosyal hizmet çalışanlarının karar alma süreçlerine de bağlı olduğunu göstermektedir. Örneğin, Norveğ ve Finlandiya gibi sosyal demokratik sistemlerde çocuğun yüksek yararı odağında şekillenen hizmet modelleri, daha düşük eşiklerle müdahaleye olanak tanırken; Kaliforniya gibi liberal sistemlerde risk odaklı yaklaşımlar, hizmete erişimde daha yüksek eşikler oluşturabilmektedir (Berrick, Dickens, Pösö ve Skivenes, 2017).

Bununla birlikte, literatürde belirtilen bu risk faktörlerinin her çocuk için kaçınılmaz olmadığı, bireysel direnç mekanizmalarının, nitelikli sosyal desteklerin ve koruyucu çevresel faktörlerin çocukların gelişimlerini olumlu yönde şekillendirebildiği de vurgulanmaktadır (Dozier vd., 2019; Masten, 2001). Dolayısıyla, koruma ve bakım sürecinin çocukların gelişim alanlarına etkileri yalnızca olumsuzluklarla değil, aynı zamanda destekleyici faktörlerin etkinliğiyle birlikte şekillenmektedir.

2.2. Zorbalık

Bireylerin başkalarına fiziksel, sözel veya sosyal yollarla zarar verme amacı taşıyan davranışları genel olarak saldırganlık kapsamında değerlendirilmektedir (Şahin ve Akbaba, 2017). Ancak zorbalık, saldırganlık davranışlarının belirli nitelikler taşıyan, daha özgül ve sistematik bir biçimini ifade etmektedir.

Zorbalık kavramı tarihsel olarak birkaç önemli aşamadan geçerek bugünkü anlamını kazanmıştır. Konrad Lorenz, hayvan davranışlarına ilişkin gözlemlerinde, küçük hayvan gruplarının daha büyük bir hayvana karşı gerçekleştirdiği tehditkar saldırıları "mobbing" terimiyle tanımlamıştır. Bu kavramsallaştırmadan esinlenen Heinemann (1972), okul ortamlarında küçük gruplar halinde hareket eden çocukların, çoğunlukla yalnız bir akranlarına yönelttiği sistematik ve yıkıcı davranışları "mobbing" olarak adlandırmıştır (Akt. Leymann, 1996). Çocuklar arasındaki bu sistematik zarar verme davranışlarını daha kapsamlı biçimde inceleyen Dan Olweus, literatüre "bullying" (zorbalık) kavramını kazandırmış ve bu davranış biçimini özgün bir çerçevede tanımlamıştır. Olweus'a (1994, 1995, 1997a, 1997b) göre zorbalık, bir bireyin ya da bir grup bireyin, kendisinden fiziksel, sosyal veya psikolojik açıdan daha güçsüz durumda olan bir kişiye yönelik olarak, kasıtlı biçimde ve belirli bir süreklilik içerisinde zarar verici davranışlar sergilemesidir. Bu tanım, zorbalığın yalnızca anlık saldırganlık değil, mağdur üzerinde devam eden bir baskı kurma ve güç kullanımı süreci olduğunu vurgulamaktadır.

Olweus (2010, 2013), zorbalığın diğer saldırganlık türlerinden ayrılmasını sağlayan temel unsurların, davranışın mağdura zarar verme amacını taşıması, belirli bir zaman dilimi boyunca tekrar etmesi ve zorba ile mağdur arasında açık bir güç dengesizliğinin bulunması olduğunu belirtmektedir. Bu yönüyle zorbalık, eşit güçler arasındaki sıradan çatışmalardan farklılaşmakta; mağdurun kendini korumakta zorlandığı, sürekli ve kasıtlı bir baskı süreci olarak şekillenmektedir.

Literatürde farklı araştırmacılar da zorbalık kavramına çeşitli açılardan yaklaşmıştır. Rigby (1996, akt. Rigby, 1999), zorbalığı daha güçlü bir birey ya da grup tarafından, daha güçsüz bir kişiye karşı psikolojik veya fiziksel baskı içeren davranışların tekrarlı biçimde uygulanması süreci olarak tanımlamaktadır. Volk, Dane ve Marini (2014) ise zorbalığı güç dengesizliğine dayalı, hedefe yönelik ve sistematik bir saldırganlık biçimi olarak tanımlamışlardır. Benzer şekilde, Pişkin

(2002), zorbalığı, bir veya birden fazla kişinin, kendilerinden daha güçsüz durumda olan bireylere yönelik bilinçli ve sürekli zarar verici davranışlarda bulunması olarak açıklamıştır.

Türk Dil Kurumu da "zorba" terimini "gücüne güvenerek başkalarına söz hakkı ve davranış özgürlüğü tanımayan kimse" olarak; "zorbalık" kavramını ise "zorbaca davranışta bulunma" şeklinde tanımlayarak, kavramın temelinde güç ilişkilerinin belirleyici olduğuna işaret etmektedir (Türk Dil Kurumu, t.y.).

Zorbalık davranışlarında ortaya çıkan güç dengesizliği yalnızca fiziksel üstünlükten kaynaklanmayabilir. Grup içerisindeki sosyal statü, grup büyüklüğü gibi sosyal unsurların yanı sıra, mağdurun dış görünüşü, öğrenme güçlüğü, aile yapısındaki kırılganlıklar veya kişisel özellikleri gibi bireysel faktörlerin bilinerek hedef alınması da bu dengesizliği derinleştirebilir. Menesini ve Salmivalli (2017), zorbalığın mağdurun bu tür zayıf noktalarının bilinçli şekilde kullanılmasıyla daha etkili bir güç uygulaması haline geldiğini belirtmişlerdir.

Bu çerçevede, literatürde zorbalık kavramının tanımlanmasında en sık başvurulan kuramsal çerçevenin Dan Olweus'un geliştirdiği model olduğu görülmektedir. Zorbalık, bu yaklaşım temelinde; kasıtlı olarak zarar verme amacını taşıyan, zaman içerisinde tekrarlayan ve taraflar arasında belirgin bir güç dengesizliği bulunan bir davranış örüntüsü olarak ele alınmaktadır.

2.2.1. Zorbalık Türleri

Literatür incelendiğinde, zorbalığın farklı türlerine ve bu türlerin çeşitli sınıflandırmalarla ele alındığına rastlanmaktadır. Zorbalığın uygulama biçimi, yöntemi ve mağdura verdiği zarar türüne göre sınıflandırmalar geliştirilmiştir. Bu çerçevede zorbalık, öncelikle doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki temel biçimde incelenmektedir.

- **Doğrudan Zorbalık:** Mağdura yönelik açık ve yüz yüze gerçekleştirilen saldırgan davranışları ifade etmektedir. Bu tür zorbalıkta, zorba fiziksel saldırı, sözlü hakaret ya da tehdit edici yüz ifadeleri ve el hareketleri gibi yollarla mağdura zarar vermeye çalışır. Olweus (1995), doğrudan zorbalığı mağdura yönelik, görece açık biçimde gerçekleştirilen saldırılar olarak tanımlamıştır. Vurma, tekmeleme, çimdikleme, sözlü hakaret ve

küçümseyici mimikler doğrudan zorbalığın başlıca örnekleri arasında yer almaktadır (Özdiğer ve Savaşer, 2009).

- **Dolaylı Zorbalık:** Mağdurla doğrudan yüz yüze gelmeksizin, sosyal ortamlar aracılığıyla gerçekleştirilen zarar verici davranışları kapsamaktadır. Sosyal gruptan dışlama, mağdur hakkında dedikodu ve söylentiler yayma, utandırıcı bilgilerin başkalarına aktarılması gibi davranışlar dolaylı zorbalık örnekleri arasında yer almaktadır (Olweus,1995). Dolaylı zorbalığın temel amacı, mağdurun sosyal ilişkilerini zedeleyerek grup içindeki statüsünü olumsuz yönde değiştirmektir (Kartal ve Bilgin, 2013).

Rigby (1996, akt. Rigby 1999), Olweus'un doğrudan ve dolaylı zorbalık ayrımını daha da geliştirerek, zorbalığı fiziksel, sözel ve sözel olmayan davranışlar olarak üç gruba ayırmıştır.

- **Doğrudan Fiziksel Zorbalık:** Doğrudan biçimde; mağdura vurma, itme, tükürme veya taş atma gibi davranışları içermektedir.
- **Dolaylı Fiziksel Zorbalık:** Bir başkasını mağdura zarar vermeye teşvik etme yoluyla gerçekleşmektedir.
- **Doğrudan Sözel Zorbalık:** Doğrudan şekilde sözel hakaret, isim takma veya tehdit gibi saldırıları kapsamaktadır.
- **Dolaylı Sözel Zorbalık:** Başka bireyleri mağdura hakaret etmeye yönlendirme ya da mağdur hakkında asılsız ve zararlı dedikodular yayma yoluyla ortaya çıkmaktadır.
- **Doğrudan Sözel Olmayan Zorbalık:** Doğrudan biçimde tehdit edici veya küçültücü yüz mimikleri ya da el kol hareketleri ile kendini göstermektedir.
- **Dolaylı Sözel Olmayan Zorbalık:** Mağdurun eşyalarının saklanması ya da onun bilerek sosyal etkinliklerden dışlanması şeklinde meydana gelmektedir.

Pişkin (2005), Türkiye'de zorbalık üzerine yaptığı çalışmalarda, zorbalığı beş farklı kategori altında incelemiştir. Bu kategoriler; fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, dışlama-yalnızlaştırma, söylenti çıkarıp yayma ve bireyin mal ya da eşyalarına zarar

verme biçiminde tanımlanmıştır. Bu kategorilerden dışlama-yalnızlaştırma, bireyin sosyal çevreden sistematik olarak uzaklaştırılması ve izole edilmesi davranışlarını ifade ederken; söylenti zorbalığı, mağdur hakkında gerçek dışı ve zarar verici bilgilerin yayılmasıyla gerçekleşen duygusal saldırıları kapsamaktadır. Eşya zorbalığı ise zorbanın, mağdurun kişisel eşyalarına izinsiz müdahale etmesi, eşyalarına zarar vermesi, parasını zorla alması ya da eşyaları kullanarak mağduru küçük düşürmesi gibi eylemleri içermektedir. Pişkin ve Ayas (2005), bu sınıflamaya cinsel zorbalık başlığı altında altıncı bir kategori eklemişlerdir. Cinsel zorbalık; kişinin rızası dışında cinsel içerikli davranışlara maruz bırakılması, cinsel amaçlı dokunma ya da buna yönelik sözlü ve fiziksel girişimlerde bulunulması gibi durumları kapsamaktadır (Pişkin ve Ayas, 2015).

2000’li yıllardan itibaren teknolojik araçların gündelik yaşantıya daha yoğun şekilde entegre olmasıyla birlikte zorbalık yeni bir boyut kazanmış ve dijital mecralarda gerçekleşen siber zorbalık biçimlenmeye başlamıştır. Siber zorbalık, bireylere zarar vermek amacıyla dijital teknolojilerin sistematik ve kasıtlı bir şekilde kullanılmasıdır. Sosyal medya üzerinden küçük düşürücü içeriklerin paylaşılması, mesajlaşma uygulamaları yoluyla hakaret ve tehdit iletilerinin gönderilmesi, sahte kimliklerle başkalarına yönelik aşağılayıcı ifadelerin iletilmesi ya da dijital araçlar aracılığıyla cinsel içerikli tacizlerin gerçekleştirilmesi de siber zorbalık kapsamında değerlendirilmektedir (Li, 2007; Unicef, t.y.).

Tüm bu sınıflandırma çabaları, zorbalığın çok boyutlu yapısını ortaya koymakla birlikte; günümüzde zorbalık davranışlarının genel olarak dört ana tür altında incelendiği görülmektedir (Coyle, Cipra, Yu Rueger, 2021; Litwiller ve Brausch, 2013; Mang, Huang, Liu, Zhen ve Guo, 2023).

- **Fiziksel Zorbalık:** Kişiyi incitmek, korkutmak veya kontrol altına almak amacıyla vurma, yumruklama, tekmeleme, itme ve saç çekme gibi agresif davranışlarla kendini göstermektedir (Ögelman, 2022; Özbek ve Taneri, 2013).
- **Sözel Zorbalık:** Kurbanı yönelik alay etme, isim takma, azarlama, küçümseyici ifadeler kullanma ve tehdit etme gibi sözlü saldırıları kapsamaktadır (Aslan ve Polat, 2023; Ögelman, 2022).

- **Sosyal (İlişkisel) Zorbalık:** Mağdurun sosyal çevresinde itibarını zedelemeye yönelik dedikodu yayma, söylenti çıkarma, grup içinden dışlama ve sosyal ilişkileri sabote etme gibi davranışları içermektedir (Balak, 2017; Mang vd., 2023).
- **Siber Zorbalık:** Dijital araçlar aracılığıyla gerçekleştirilen kötü niyetli iletişim, zararlı resimler yayınlama, iftira içerikli mesajlar gönderme ve sahte profiller oluşturma gibi çevrimiçi saldırgan davranışları kapsamaktadır (Mang vd., 2023; Tokunaga, 2010).

2.2.2. Zorbalıkta Roller ve Özellikleri

2.2.2.1. Zorba

Tipik zorbalar, yalnızca akranlarına değil, öğretmenler ve ebeveynler gibi yetişkin figürlere karşı da saldırgan davranışlar sergileyebilmektedir. Bu bireylerde yüksek düzeyde dürtüsellik bulunmakta olup, çevrelerindeki bireyler üzerinde kontrol ve üstünlük kurma eğilimleri belirgindir. Zorbalık mağdurlarına karşı empati düzeyleri düşüktür (Olweus, 1994).

Zorba olarak tanımlanan çocuk ve ergenlerin akranlarına yönelik saldırgan, düşmanca ve anti-sosyal davranışlar sergilediği, iş birliğine kapalı bir tutum geliştirdikleri ifade edilmektedir. Bu bireylerin düşük düzeyde kaygı ve güvensizlik yaşadığı; kontrol altında tutulduklarında ise kendilerini daha güvende hissettikleri ve kaygılarının daha da azaldığı bildirilmektedir. Öz değerlendirme raporlarına göre, zorbalar arkadaş edinmede zorlanmamakta ve zaman zaman sınıf grubundan destek görebilmektedirler. Zorbaların okul uyumlarının düşük olduğu, öğretmenlerden sınırlı sosyal destek aldıkları ve sınıf ortamında davranış sorunları yaratarak öğretmenleri zorladıkları belirtilmektedir. Ayrıca, bu çocukların sıklıkla fiziksel şiddetin disiplin yöntemi olarak kullanıldığı, reddedici ve düşmanca ebeveyn tutumlarının görüldüğü aile ortamlarında yetiştikleri ve saldırgan davranışlara karşı hoşgörülü bir anlayışla büyüdüğü ifade edilmektedir (Bayraktar, 2006; Olweus, 1997a; Olweus, 1997b).

Besag (1995), zorbaların aileleriyle sınırlı ve zayıf ilişkiler geliştirdiklerini, ev ortamında daha az zaman geçirdiklerini belirtmektedir. Bu bireyler yüksek özgüvene sahip olup, etkili iletişim kurabilmekte ve hazırcevap bir tutum sergilemektedirler.

Toplumsal beklentilere uygun şekilde güçlü ve baskın erkek rollerini benimseyerek akran grupları tarafından kabul görmektedirler. Anksiyete düzeyleri düşük olan zorbalılar, kendilerini başarılı ve yetenekli olarak algılamakta; akademik performansları düşük olsa da zeki olduklarına inanmaktadırlar. Bağımsız hareket etme ve sorunlarla başa çıkma becerileri gelişmiş olup, mağdurların cezalandırılmayı hak ettiklerine inanma eğilimindedirler. Başlangıçta akran grupları içinde popülerlik kazanmakta, ancak bu durum zamanla azalma göstermektedir.

2.2.2.2. *Mağdur/Kurban*

Tipik mağdurlar, genellikle çekingen, hassas ve sessiz bir yapıya sahiptirler. Düşük benlik saygısı, hem kendilerine hem de içinde bulundukları durumlara yönelik olumsuz bir algı geliştirmelerine yol açmaktadır. Özellikle erkek mağdurlar, fiziksel açıdan yaşlılarına göre daha zayıf olma eğilimi göstermektedir. Pasif mağdurlar ise, sergiledikleri davranış ve tutumlarla kendilerini savunamayacak kadar güçsüz ve değersiz olduklarına dair bir izlenim vererek saldırıya açık bir hedef haline gelmektedirler (Olweus, 1994).

Besag (1995), mağdur bireylerin genellikle ev yaşamını sevdiklerini ve aileleriyle olumlu ilişkiler kurduklarını belirtmektedir. Bu bireyler, utangaç, çekingen, kaygılı, pasif ve asosyal özellikler göstermekte; başkalarına karşı sınırlı ilgi duymakta ve iletişim becerilerinde yetersizlik yaşamaktadırlar. Sosyal duyarlılıklarının düşük olduğu, obsesif davranış örüntüleri sergiledikleri ve etkisiz sosyal becerilere sahip oldukları ifade edilmektedir. Mağdurların, yeme bozuklukları, uyku problemleri, öfke patlamaları ve depresyon gibi psikolojik sorunlar yaşadığı; aşağılık duygusu taşıdıkları ve benlik saygılarının ortalamanın altında olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, yalnız başlarına sorunlarla baş etmekte zorlandıkları, çaresizlik ve başarısızlık duyguları geliştirdikleri, zorbalığa uğramayı hak ettiklerine inandıkları ve kekeleme, tırnak yeme veya sallanma gibi ikincil nevrotik alışkanlıklar gösterdikleri vurgulanmaktadır.

Dake, Price ve Telljohann (2003), yaptıkları literatür taramasında, mağdur öğrencilerin çeşitli psikolojik ve sosyal sorunlar yaşadığını ortaya koyan çalışmalara yer vermiştir. Derlenen bulgulara göre, mağdurlar depresyon belirtileri gösterirken, intihar düşünceleri ve yalnızlık hissi yaşamakta, düşük benlik saygısı ve anksiyete

gibi duygusal problemlerle karşılaşmaktadır. Ayrıca, psikiyatrik rahatsızlıklar ve yemek yeme bozuklukları bildirilmekte; bu öğrencilerin sosyal çevrelerinde daha az popüler oldukları ve arkadaş edinmede güçlük çektikleri ifade edilmektedir. Mağdurlar zamanlarının büyük bir kısmını yalnız geçirirken, ebeveynlerinin toplumsal beceri kazandırma konusunda yeterli destek sunmadığı belirtilmektedir. Ailelerin duygusal açıdan daha az destekleyici olduğu, ancak okul etkinliklerine daha fazla katılım sağladıkları aktarılmaktadır. Literatür bulguları, mağdurların istismar deneyimlerine daha sık maruz kaldığını ve uyku problemleri, yatak ısılatma, baş ve karın ağrıları, boyun, omuz ve sırt ağrıları ile sürekli yorgunluk gibi fiziksel sağlık sorunları yaşadıklarını göstermektedir. Ayrıca, bu öğrencilerin okul uyumunda ve okul bağlılığında sorun yaşadıkları ve devamsızlık oranlarının daha yüksek olduğu bildirilmektedir.

2.2.2.3. Zorba/Mağdur

Zorba-mağdurlar hem zorbalık yapan hem de zorbalığa maruz kalan bireyler olarak tanımlanmıştır. Bu grubun özellikleri arasında yüksek düzeyde duygusal tepki verme ve davranışlarını daha çok reaktif saldırganlık biçiminde sergileme eğilimi bulunmaktadır. Zorba-mağdurlar, planlı ve amaçlı saldırganlıktan ziyade, genellikle provokasyonlara ani ve yoğun tepkiler vererek hareket etmektedirler. Sosyal ilişkiler açısından bakıldığında, bu bireylerin akranları tarafından daha az kabul gördüğü ve sınıf ortamında popülerlik düzeylerinin düşük olduğu, ihmalkar ve zaman zaman düşmanca ya da reddedici tutumlar sergileyen ebeveynlere sahip oldukları bulgulanmıştır. Sosyal desteklerinin sınırlı olması, onların zorbalık ve mağduriyet deneyimlerinden daha fazla zarar görmesine neden olmaktadır. Araştırma sonuçları, zorba-mağdurların yalnızca zorba ya da yalnızca mağdur olan bireylere kıyasla daha yüksek psikososyal risk taşıdığını göstermekte; saldırganlık ve mağduriyetin bir arada bulunmasının, sosyal uyum ve duygusal iyilik halleri üzerinde daha olumsuz etkiler yarattığı belirtilmektedir (Bayraktar, 2006; Pellegrini, Bartini ve Brooks, 1999).

Besag (1995), zorba-kurban olarak tanımlanan çocukların çoğunlukla evde katı disiplin yöntemlerine maruz kaldıklarını ve aile içinde zorbalık deneyimi yaşadıklarını belirtmektedir. Bu nedenle, bu çocukların kendilerinden daha küçük ve

savunmasız bireylere karşı saldırgan davranışlar sergileme olasılıklarının daha yüksek olduğu ifade edilmektedir.

2.2.2.4. İzleyiciler

Carney ve Merrell (2001), zorbalık sürecinde izleyici konumunda bulunan öğrencilerin farklı roller üstlenebileceğini belirtmektedir. Bu rollerden biri, zorba izleyici rolüdür. Zorba izleyiciler, doğrudan zorbalık yapmasalar da, zorbaları cesaretlendiren, yapılan zorbaca davranışlara destek veren ve olayların sürmesine katkıda bulunan öğrencilerdir. Gülme, teşvik etme ya da destekleyici tepkiler gösterme gibi davranışlarla zorbalığı dolaylı olarak güçlendirdikleri ifade edilmektedir. Diğer bir rol ise mağdur izleyici olarak tanımlanmaktadır. Mağdur izleyiciler, zorbalık olayına doğrudan müdahale etmeyen, ancak mağdur olmaktan korktukları için sessiz kalan öğrencilerdir. Bu öğrenciler, genellikle zorbanın hedefi olabilecekleri endişesiyle geri planda kalmakta ve duruma müdahil olmamayı tercih etmektedirler. Her iki izleyici türü de zorbalık sürecinin devamında önemli bir rol oynamakta olup, hem mağdurların korunmasında hem de zorbalığın önlenmesinde dikkate alınması gereken gruplar arasında yer almaktadır.

Yaman, Eroğlu ve Peker'in (2021) aktardığına göre, Twemlow'un (2005) sınıflandırmasında, zorbalık sürecinde izleyicilerin üstlendiği roller dört ana başlık altında incelenmektedir. Zorba izleyiciler, kendilerinin doğrudan yapmaktan suçluluk duyabilecekleri davranışları başkalarına yönlendirerek zorbalığı dolaylı biçimde destekler. Mağdur izleyici grubu, zorbalığa maruz kalma endişesi taşıyan ve bu nedenle edilgen kalan bireyleri ifade etmektedir. Kaçınan izleyiciler ise, okul yönetimini memnun etme kaygısıyla bu tür olayların yaşandığını reddetme eğilimindedir. Son olarak, kararsız izleyiciler belirli bir tutum geliştirmemiş, durumun koşullarına göre farklı roller üstlenebilen bireyleri tanımlamaktadır (Twemlow, 2005; akt. Yaman vd., 2021).

2.2.3. Zorbalık Davranışını Etkileyen Faktörler

Bireysel Faktörler: Zorbalık davranışları, bireysel düzeyde çeşitli kişilik özellikleriyle yakından ilişkilendirilmiştir. Araştırmalar, zorbalık eğilimi gösteren çocukların genellikle dışa dönük, saldırgan ve başkaldırcı tutumlar sergilediğini; empati düzeylerinin düşük olduğunu ve bu nedenle diğer bireylerin duygularını

anlamakta zorlandıklarını ortaya koymuştur (Pellegrini, 2002; Smith, 2016; Yaman vd., 2011). Zorbaların, ahlaki dışlama mekanizmalarını kullanarak şiddet davranışlarını meşrulaştırabildikleri ve dürtüsellik düzeylerinin yüksek olduğu da vurgulanmaktadır. Bununla birlikte, çocukların mizaç özelliklerinin de zorbalık eğilimleri üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir. Özellikle okul öncesi dönemde yapılan çalışmalar, çocukların zorbalık ya da mağduriyet davranışlarının belirli mizaç örüntülerinden etkilendiğini göstermektedir (Özyürek, 2023).

Aile Yapısı ve Ebeveynlik Stilleri: Çocukların zorbalık davranışları geliştirmesinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Sıcak ve otoritatif ebeveyn tutumları koruyucu bir etki sağlarken, ihmal, istismar, tutarsız disiplin uygulamaları ve düşük ebeveyn ilgisi gibi olumsuz ebeveynlik biçimlerinin hem zorbalık hem de mağduriyet riskini artırdığı bildirilmektedir (Baldry ve Farrington, 2000; Gómez-Ortiz, Romera, ve Ortega-Ruiz, 2015). Aşırı koruyucu ebeveynlik ise çocuğun bağımsız başa çıkma becerilerini engelleyerek, sosyal ortamlarda daha savunmasız hale gelmesine neden olabilmektedir. Bunun yanı sıra, kardeşler arası zorbalık davranışları da çocukların daha sonra akran zorbalığına karışma veya mağdur olma olasılığını artırmaktadır (Tippett ve Wolke, 2015).

Çevresel Faktörler: Çocukların sosyal çevresi, özellikle okul ve sınıf ortamı, zorbalık davranışlarının şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Sınıf içi sosyal normlar, akran baskısı ve grup dinamikleri, zorbalık eğilimlerini besleyebilmektedir (Salmivalli, 2010). Buna karşın, mağdur yanlısı tutumların ve öğretmen müdahalelerinin güçlü olduğu sınıflarda, zorbalık oranlarının azaldığı gösterilmiştir. Okulun genel iklimi de bu süreçte etkilidir; destekleyici ve kapsayıcı bir okul kültürü zorbalığı önleyici bir işleve sahipken, zayıf denetim ve duyarsızlık içeren ortamlarda zorbalık daha yaygın hale gelebilir (Espelage ve Swearer, 2003). Ayrıca, mahallenin sosyoekonomik düzeyi, gelir eşitsizliği gibi faktörler de zorbalık oranları üzerinde belirleyici olabilir (Wang, Iannotti ve Nansel, 2009).

Evrimsel Perspektif: Zorbalık davranışlarına yönelik bazı kuramsal yaklaşımlar, bu davranışları evrimsel bağlamda açıklamakta ve zorbalığı bireyin sosyal statü kazanmak, grup içi güç dengesini lehine çevirmek için kullandığı stratejik bir araç olarak görmektedir. Bu yaklaşıma göre, bazı bireyler sosyal becerilerini kullanarak zorbalık yoluyla popülerlik ve liderlik elde edebilmektedir

(Volk, Camilleri, Dane ve Marini, 2012). Özellikle bilişsel açıdan güçlü bireylerin başkalarının zayıf yönlerini daha kolay fark edip bunlara yönelik ilişkisel zorbalık biçimlerini etkili bir şekilde kullanabildiği ifade edilmektedir (Vaillancourt ve Hymel, 2006). Bu bakış açısı, zorbalığın yalnızca bireysel ya da çevresel değil, aynı zamanda işlevsel bir araç olarak kullanılabileceğine işaret etmektedir.

Genetik ve Çevresel Etkileşim: Zorbalığın ortaya çıkmasında genetik yatkınlıklar ile çevresel faktörler arasındaki etkileşim önemli bir rol oynamaktadır. İkiz ve evlat edinme çalışmaları, saldırganlık, duygusal düzenleme ve sosyal biliş gibi bireysel özelliklerde genetik etkilerin belirgin olduğunu ortaya koymuştur (Ball, Arseneault, Taylor, Maughan, Caspi ve Moffitt 2008; Brendgen, Dionne, Girard, Boivin, Vitaro ve Perusse, 2005). Bununla birlikte, sıcak, destekleyici ve yapıcı bir aile ortamı gibi çevresel koruyucu faktörlerin, genetik risk taşıyan çocuklarda dahi zorbalık davranışlarının ortaya çıkmasını engelleyebileceği bildirilmektedir. Bu çerçevede, zorbalığın gelişimi hem doğuştan getirilen özellikler hem de içinde bulunulan sosyal bağlam üzerinden şekillenmektedir.

2.3. Yalnızlık

Yalnızlık, bireyin sosyal ve kişisel ilişkilerinde bir eksiklik hissetmesi sonucunda ortaya çıkan; üzüntü, boşluk ve özlem gibi duygusal tepkilerle kendini gösteren bilişsel bir farkındalık süreci olarak tanımlanmıştır (Asher ve Paquette, 2003).

Perlman ve Peplau (1981), yalnızlığı, bireyin sosyal ilişkilerinde yaşadığı niceliksel ya da niteliksel yetersizlik hissiyle ilişkilendirilen olumsuz bir yaşantı olarak ifade etmektedir. Bu tanımlar doğrultusunda üç temel vurgu dikkat çekmektedir: Yalnızlık, bireyin sosyal ilişkilerindeki eksikliklerden kaynaklanmaktadır; fiziksel yalnızlıktan bağımsız şekilde öznel bir deneyimdir ve birey açısından olumsuz bir duygu durumunu yansıtmaktadır. Bu doğrultuda, yalnızlık olgusunun çocukların arkadaş sayısı ya da akran grubunda kabul görme gibi dışa vurulan sosyal göstergelerle doğrudan örtüştürülmemesi gerektiği belirtilmektedir. Bir çocuk çok sayıda arkadaş edinmiş olsa da yalnızlık hissedebilirken, daha sınırlı sosyal ilişkilere sahip bir çocuk bu duyguyu yaşamayabilir. Dolayısıyla yalnızlık, dışsal sosyal koşullardan ziyade bireyin içsel ve

duygusal değerlendirmelerine bağlı olarak biçimlenen bir yaşantıdır (Perlman ve Peplau, 1981).

2.3.1. Yalnızlığın Öncülleri

Yalnızlığa yol açan bazı öncül faktörler vardır (akır ve akır, 2013). Bu öncül faktörler hazırlayıcı faktörler ve hızlandırıcı faktörler olarak iki gruba ayrılır (Peplau ve Perlman, 1982).

Hazırlayıcı Faktörler: Yalnızlık deneyiminin ortaya çıkmasına zemin hazırlayan etkenlerdir. Bazı bireysel özellikler, kişinin tatmin edici sosyal ilişkiler kurmasını ve sürdürmesini zorlaştırarak yalnızlık riskini artırabilir. Utangaçlık, içe dönüklük, kendini küçümseme, düşük öz saygı, sosyal risk almaya karşı isteksizlik, sosyal beceri eksiklikleri; çocuklukta ebeveynlerin boşanması ya da ayrılığı, anne-baba-ocuk ilişkisinin ocuk tarafından algılanış biçimi, cinsiyet ve yaş gibi değişkenler, yalnızlıkla ilişkili bireysel faktörler arasında yer alır. Bununla birlikte, bireyin içinde bulunduğu kültürün değerleri ve normları da benzer biçimde etkili olabilir (Peplau ve Perlman, 1982).

Hızlandırıcı Faktörler: Bireylerin yalnızlık yaşamasında belirleyici rol oynayan ve onları bu yaşantıya yönlendiren durumlardır. Ölüm, ilişki sonlanmaları, yakın arkadaşlıkların bitmesi, ayrılıklar, boşanma, çeşitli kayıplar, reddedilme, yetersizlik duygusu, iş veya yer değişiklikleri, taşınma gibi etkenler bu kapsamda değerlendirilmektedir (Peplau ve Perlman, 1982).

2.3.2. Yalnızlık Türleri

Araştırmacılar, yalnızlık olgusunu türlerine göre sınıflandırmaya çalışmışlardır. Bu sınıflandırmalardan biri, yalnızlığın süresine dayalı olarak yapılmıştır. Young (1982), yalnızlığı süresine göre üç kategoriye ayırmaktadır. Geçici yalnızlık, günlük yaşamda karşılaşılan kısa süreli bir durumdur. Durumsal yalnızlık, boşanma, ayrılık ya da başka bir şehre taşınma gibi yaşam değişikliklerinin ardından ortaya çıkan, yoğun ve acı verici bir deneyimdir. Bu durumda birey, tatmin edici sosyal ilişkilerinde önemli kayıplar yaşar ve daha önce elde ettiği doyum düzeyini sürdüremez. Kronik yalnızlık ise, bireyin iki yıl veya daha uzun süre boyunca

anlamalı sosyal ilişkilerden yoksun kalmasıyla ortaya çıkan bir durumdur. Eğer durumsal yalnızlık uzun süre devam ederse, zamanla kronik bir nitelik kazanabilir.

Zimmerman, yalnızlığı iki temel türde değerlendirmiştir: pozitif ve negatif yalnızlık. Pozitif yalnızlık, bireyin günlük yaşamın stresinden bilinçli olarak uzaklaşması ve daha yüce amaçlara yönelmesiyle ilişkilendirilir. Bu tür yalnızlık genellikle düşünme, meditasyon ve manevi içerikli iletişim gibi etkinlikleri kapsamakta olup, kişinin kendi isteğiyle sosyal teması geçici olarak sınırlandırdığı durumları ifade eder. Negatif yalnızlık ise, bireyin yeterli kişisel ilişkilere sahip olmaması ya da önemli diğer kişilerle kurduğu temasın yetersizliği şeklinde tanımlanmaktadır (akt. De Jong Gierveld, van Tilburg, ve Dijkstra, 2006).

Weiss (1973, 1974), yalnızlığı duygusal ve sosyal olmak üzere iki temel kategoriye ayırmaktadır. Duygusal yalnızlık, bireyin yakın bir ilişki ya da duygusal bağdan yoksun olması durumunda ortaya çıkar; bu durum çoğunlukla boşanma, eşin kaybı ya da romantik ilişkilerin sona ermesi gibi yaşantılarla ilişkilendirilir. Sosyal yalnızlık ise, ortak ilgi alanlarını ve etkinlikleri paylaşabilecek bir arkadaş grubunun eksikliğiyle tanımlanır ve genellikle yeni bir şehre taşınan ya da yeni bir işe başlayan bireyler tarafından deneyimlenir. Weiss'e göre bu iki yalnızlık türü, farklı sosyal koşulların eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

Yalnızlık sınıflandırmasında, farklı ilişki türlerinin farklı sosyal ihtiyaçlara karşılık geldiği ve bireylere çeşitli "sosyal koşullar" sunduğu anlayışı temel alınmaktadır. Buna göre, bir ilişkinin kaybı sonucunda yaşanan eksiklik, o ilişkinin sağladığı sosyal koşula bağlı olarak şekillenir. Weiss (1974), bu sosyal koşulları altı başlık altında tanımlamıştır:

- Güvenlik ve korunma hissi sağlayan bağlılık ilişkileri,
- Ortak ilgi ve endişeleri paylaşan bireylerle kurulan sosyal entegrasyon,
- Başkalarının iyiliği için sorumluluk hissedilen bakım verme ilişkileri,
- Bireyin beceri ve yeteneklerinin takdir edildiği değer verilme ilişkileri,
- Her koşulda yardım alınabileceği güvenilir sosyal bağlar,
- Rehberlik, danışmanlık ve destek sunan bireylerle kurulan ilişkiler.

Weiss, bu sosyal koşulların belli ilişki türleriyle kesin şekilde sınırlı olmadığını; ancak her birinin genellikle belirli sosyal kaynaklar aracılığıyla sağlandığını belirtmiştir. Örneğin, bağıllık genellikle yakın ilişkiler aracılığıyla, sosyal entegrasyon arkadaş çevresiyle, bakım verme çocuklarla, değer verilme iş arkadaşlarıyla, güvenilirlik aile bireyleriyle ve rehberlik öğretmenler ya da mentörlerle ilişkilendirilir.

Weiss'e göre, duygusal yalnızlıktan kurtulmak, yeni bir bağıllık ilişkisi kurmayı; sosyal yalnızlıktan kurtulmak ise, bireyin sosyal entegrasyon sağlayabileceği arkadaşlık ağlarına katılmasını gerektirir. Bu bağlamda, eksik olan bir sosyal koşulun, diğer bir koşul tarafından telafi edilemeyeceği vurgulanmaktadır. Sonuç olarak, Weiss'in yaklaşımı yalnızlığın farklı kaynaklara dayanan duygusal ve sosyal boyutlarını ortaya koymakta ve bu boyutların özgül sosyal koşullarla ilişkilendirilmesini sağlamaktadır (akt. de Jong Gierveld vd., 2006; akt. Russell, Cutrona, Rose ve Yurko, 1984).

2.3.3. Yalnızlığın Nedenlerinin Algısal Boyutu

Michela, Peplau ve Weeks (1982), bireylerin yalnızlık nedenlerini nasıl algıladıklarını inceleyen çalışmalarında Bernard Weiner tarafından geliştirilen atıf kuramını temel alarak yalnızlık gibi sosyal ve duygusal bir deneyimi açıklamaya çalışmışlardır. Bu kuram, bireylerin yaşadıkları olaylara ilişkin nedenleri üç temel boyutta değerlendirdiklerini öne sürmektedir. Birinci boyut, nedenin kişinin kendisinden mi yoksa dışsal koşullardan mı kaynaklandığını açıklayan içsellik boyutudur. İkinci boyut, bu nedenin kalıcı mı yoksa geçici mi olduğunu belirten süreklilik boyutudur. Üçüncü boyut ise bireyin yaşadığı durumu değiştirip değiştiremeyeceğini değerlendirdiği kontrol edilebilirlik boyutudur.

Araştırmada katılımcılara yalnızlığı açıklamak için on üç farklı neden sunulmuş ve bu nedenlerin algısal olarak nasıl değerlendirildiği analiz edilmiştir. Bu nedenler arasında utangaçlık, düşük özgüven, kötü sosyal beceriler, fiziksel görünüş, diğerlerinin reddi, uygun arkadaş bulamama, sosyal ortamdan kaçınma, yeni bir çevreye uyum sağlayamama, geçici kötü ruh hali, kişilik sorunları ve aile ilişkilerinin zayıflığı gibi çeşitli bireysel ve sosyal gerekçeler yer almaktadır. Katılımcıların bu nedenleri en çok içsellik ve süreklilik boyutları üzerinden değerlendirdikleri; buna

karşılık kontrol edilebilirlik boyutunu diğer iki boyuttan bağımsız olarak net biçimde ayırt edemedikleri görülmüştür.

Çalışma bulguları, bireylerin yalnızlık deneyimini yalnızca nesnel olaylara bağlamadıklarını, aynı zamanda bu olaylara ilişkin algısal değerlendirmelerinin de önemli olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle, yalnızlık yalnızca dış koşullardan değil, bireyin bu koşulları nasıl yorumladığından da etkilenmektedir. Bu durum, yalnızlığın hem yaşantısal hem de bilişsel yönleri olan çok boyutlu bir olgu olduğunu ortaya koymaktadır.

2.4. Fonksiyonel Olmayan Tutumlar

Biliş, bireyin çevresini, kendisini ve yaşantılarını nasıl algıladığını, değerlendirdiğini ve anlamlandırıldığını belirleyen zihinsel süreçlerin bütünüdür. Bireyin inançlarını, tutumlarını ve davranışlarını biçimlendiren bu yapı; algılama, dikkat, belleme, hatırlama, düşünme, akıl yürütme, yargılama, imgeleme ve problem çözme gibi çok sayıda zihinsel süreci içerir (Burns, 2013; Karakaş, 2017).

Bilişi içinde bulunduran bilişsel yapı, yalnızca bireyin çevresini ve kendisini nasıl değerlendirdiğini değil, aynı zamanda duygusal ve davranışsal tepkilerinin biçimlenmesini de etkileyen bir yapıdır. Beck'in geliştirdiği bilişsel davranışçı terapi yaklaşımının temelini bu yapı oluşturmaktadır. Bilişsel davranışçı terapi yaklaşımı, bireyin yaşantılarına yüklediği anlamların, duygusal ve davranışsal tepkilerin oluşumunda belirleyici rol oynadığını kabul eder. Beck'in kuramsal modeline göre, bireyin çocukluk ve ergenlik dönemlerinde edindiği bazı temel inançlar ve varsayımlar, olaylar karşısında geliştirilen düşünce kalıplarının temelini oluşturur. Bu düşünce kalıpları zamanla otomatikleşerek bireyin yaşantılarını yorumlama biçimini çarpıtabilir (Beck, 1970; Beck ve Greenberg 1984). Bu süreçte uygulanan bilişsel yeniden yapılandırma süreci de bireyin düşünsel farkındalığını artırarak, olaylara karşı daha dengeli ve işlevsel bir bakış açısı geliştirmesine olanak tanır (Burns, 2013).

Beck'in (1995) bilişsel modeline göre, bireyin düşünsel süreçlerini açıklamada üç temel yapı öne çıkar: temel inançlar, ara inançlar ve otomatik düşünceler; bu yapılar hiyerarşik bir düzende birbirini etkileyerek bireyin duygusal ve davranışsal tepkilerinin biçimlenmesinde rol oynar.

2.4.1. Temel İnançlar

Bireyin bilişsel yapısında en derin düzeyde yer alan düşünce kalıplarıdır. Bu inançlar genellikle çocukluk döneminde, özellikle bireyin anne-babasıyla kurduğu ilişkiler ve yaşadığı önemli deneyimlerle şekillenir. Yaşam boyu süren bu zihinsel kalıplar, bireyin hem kendisine hem de çevresine dair algılarını, olayları yorumlama biçimini ve genel tutumlarını belirleyici biçimde yönlendirir. Birçok birey yaşamının büyük bir bölümünde olumlu içerikli temel inançlar geliştirir. Ancak olumsuz temel inançlar, genellikle psikolojik zorlanmaların yoğunlaştığı dönemlerde etkinleşir ve bireyin işlevselliğini olumsuz yönde etkileyebilir. Bu tür inançlar yalnızca bireyin kendilik algısını değil; aynı zamanda dünyaya, diğer insanlara ve geleceğe yönelik değerlendirmelerini de kapsar. Olumsuz temel inançlar sıklıkla aşırı genellemeler içerir ve katı, kesinlik taşıyan bir nitelik gösterir (Beck,1970; Beck ve Greenberg, 1984, Gündüz ve Gündoğmuş, 2019).

Beck, temel inançları iki ana kategori altında toplamıştır:

- Çaresizlik temelli inançlar, bireyin yetersizlik, etkisizlik ve kontrol kaybı yaşadığına dair genellemeleri içerir (ör. “Güçsüzüm”, “Kontrolüm yok”, “Yeterince iyi değilim”).
- Sevilme temelli inançlar, bireyin başkaları tarafından kabul görmeyeceğine, değersiz ya da istenmeyen biri olduğuna dair düşüncelerini yansıtır (ör. “Sevilmiyorum”, “Değersizim”, “Reddedilmeye mahkûm”).

Bir bireyin sahip olduğu inançlar yalnızca bu iki kategoriden birine ait olabileceği gibi, her iki alanda da olumsuz içerik taşıyabilir. Bu temel inançlar, bireyin üst düzey bilişsel yapıları olan ara inançlarını ve otomatik düşüncelerini şekillendiren bilişsel altyapının temelini oluşturur (Beck,1995).

2.4.2. Ara İnançlar ve Fonksiyonel Olmayan Tutumlar

Ara inançlar, bireyin en derin düzeydeki temel inançlarından türeyen ve çoğunlukla koşullu varsayımlar, kuralcı düşünceler ve tutumlar şeklinde ifade edilen bilişsel yapılarıdır (Beck, 1970). Bu inançlar bireyin çevresine, kendisine ve diğer insanlara dair geliştirdiği genel varsayımlara dayanır. Ara inançlar, kişinin olumsuz temel inançlarının doğrudan etkisinden korunmak amacıyla geliştirdiği bilişsel ara

yapılar olarak işlev görür. Ara inançlar çoğu zaman “eğer..., o zaman...” gibi koşullu cümlelerle dile getirilir. Örneğin, “yetersizim” şeklinde bir temel inanca sahip olan bir genç, bu inancın etkisinden kendini korumak adına “Eğer hata yaparsam, tam anlamıyla başarısız sayılırım.” biçiminde bir ara inanç geliştirebilir (Özcan ve Gül Çelik, 2017).

Fonksiyonel olmayan tutumlar, ara inançlar düzeyinde yer alan ancak daha katı, genelleyici ve bireyin işlevselliğini sınırlayıcı özellikler taşıyan bilişsel yapılardır. Bu tutumlar, bireyin karşılaştığı olayları aşırı genellemeler, “ya hep ya hiç” tarzı düşünme kalıpları ya da felaketleştirme gibi çarpıtılmış yollarla değerlendirmesine neden olabilir. Fonksiyonel olmayan tutumlar, erken çocukluk döneminden itibaren aile içi ve yakın ilişkiler aracılığıyla şekillenmekte; belirli tetikleyici bir olay sonrasında etkinleşerek depresyonun oluşum sürecine zemin hazırlayabilmektedir (Beck, 1984; Duy, 2003).

İşlevsel olmayan bu tutumlar, bireyin stresli durumlara verdiği duygusal ve davranışsal tepkileri biçimlendirerek psikolojik uyumu zorlaştırabilir. Zaman içinde bu yapılar daha da katılaştığında, birey küçük hataları ya da başarısızlıkları kişisel tehdit olarak algılayabilir. Bu durum, esnek düşünce biçimlerini engelleyerek bireyin stresli durumlarda uyum sağlama kapasitesini azaltır. Fonksiyonel olmayan tutumların özellikle depresif ve kaygı temelli bozukluklarda daha belirgin hale geldiği görülmektedir (Beck, 1970; Burns, 2013).

2.4.3. Otomatik Düşünceler

Bireyin karşılaştığı bir durum karşısında istemsiz biçimde zihninden geçen, çoğu zaman bilinç düzeyine tam olarak çıkmayan ve ani şekilde ortaya çıkan bilişsel tepkilerdir. Bu düşünceler genellikle bireyin temel inançlarıyla tutarlı bir yapı sergiler ve çoğunlukla olumsuz içeriklidir (Beck, 1970).

Bilişsel terapi kuramına göre, birey yaşadığı olayları değerlendirirken bu anlık düşünceler aracılığıyla olaylara anlam yükler ve bu yorumlar, bireyin duygusal ve davranışsal tepkilerini doğrudan biçimlendirir. Kaygı, öfke, suçluluk gibi yoğun duyguların temelinde çoğu zaman bu tür işlevsiz ve çarpıtılmış otomatik düşünceler yer almaktadır (Beck, 1991).

Beck (1995), otomatik düşüncelerin bireyin yaşantılarına ilişkin ani değerlendirmeler biçiminde ortaya çıktığını ve herhangi bir bilinçli çaba gerektirmeksizin, doğal bir refleks gibi belirdiğini belirtmektedir (Beck, 1995). Gündelik yaşamda her birey sıklıkla otomatik düşünceler üretir. Bu düşünceler kimi zaman gerçeklikle örtüşse de, psikopatolojik süreçlerde çoğunlukla işlevsiz, çarpıtılmış ve aşırı genellemeye dayalı bir yapı kazanabilir. Çoğu durumda birey bu düşüncelerin farkında olmayabilir; buna karşın, bu düşüncelere eşlik eden duygular daha kolay algılanır. Özcan ve Gül Çelik (2017), otomatik düşüncelerin bu özelliğini somutlaştırmak amacıyla bir öğrencinin sınav sırasında bir soruyu okuduğunda zihninden “Anlayamıyorum” şeklinde bir düşüncenin geçmesini örnek olarak sunmakta ve bu ifadenin, fark edilmemekle birlikte bireyin yaşadığı kaygıyı tetikleyebileceğini vurgulamaktadır.

2.4.4. Fonksiyonel Olmayan Tutumların Kaynakları: Gelişimsel ve Edimsel Etkenler

Fonksiyonel olmayan tutumların gelişimi büyük ölçüde erken çocukluk döneminde yaşanan deneyimlere dayanmaktadır. Beck (2016), bireyin öz-yeterlilik, kabul görme ve sevgi gibi temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmaması durumunda, “değersizlik” veya “yetersizlik” gibi işlevsiz temel inançların gelişebileceğini öne sürmektedir. Bu temel inançlar, zamanla “Eğer başarısız olursam, değersizim” gibi ara inançlara dönüşür ve bu inanç kalıpları, bireyin çevresel uyaranlara verdiği bilişsel tepkileri etkileyerek düşünsel çarpıtmaların zeminini oluşturur (Beck ve Greenberg, 1984).

Fonksiyonel olmayan tutumların sadece çocukluk dönemine özgü yapılar olduğu görüşü ise eksik kalmaktadır. Beck (2016), bireyin gelişimsel sürecinde karşılaştığı sosyal dışlanma, başarısızlık, kronik stres ya da duygusal ihmal gibi olumsuz yaşantıların, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde de yeni bilişsel inanç kalıplarının gelişmesine yol açabileceğini ifade etmektedir. Bu çerçevede, işlevsiz tutumların yalnızca erken yaşta şekillenmediği; yaşam boyu süren çevresel etkilerle yeniden yapılanabileceği ve pekiştirilebileceği görülmektedir.

Fonksiyonel olmayan tutumların gelişiminde bireysel yaşantılar kadar çevresel bağlam da belirleyici rol oynamaktadır. Baldry ve Farrington (2000), daha fazla

zorbalık davranışı gösteren çocukların otoriter, tutarsız ve düşük düzeyde destekleyici ebeveyn tutumlarına maruz kaldığını ortaya koymuşlardır. Bu tür ebeveynlik stilleri, çocuğun olumsuz temel inançlar geliştirmesine zemin hazırlayabilir. Benzer şekilde, Abela ve Skitch (2007) tarafından yürütülen boylamsal bir araştırmada, çocukların geliştirdiği fonksiyonel olmayan tutumların stresli yaşam olaylarıyla karşılaştıklarında depresif belirtileri artırdığı bulunmuştur. Bu bulgu, işlevsiz tutumların hem erken dönemde biçimlenebileceğini hem de çevresel baskılarla zaman içinde pekiştirilebileceğini göstermektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri, yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla planlanmıştır. Araştırma, ilişkisel tarama modeline göre tasarlanmış betimsel bir çalışmadır. Betimsel çalışmalar, araştırılan olgu veya olayların mevcut koşullar altında gözlemlenmesi, sınıflandırılması ve tanımlanması yoluyla bilgi elde etmeye yöneliktir (Karasar, 2009).

Araştırmada, değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişki yönünü ve düzeyini ortaya koymayı amaçlayan bir betimsel araştırma türüdür. Bu modelde değişkenler üzerinde herhangi bir müdahalede bulunulmadan mevcut ilişkiler analiz edilmekte ve istatistiksel yöntemlerle değerlendirilmektedir (Karasar, 2009).

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini, İstanbul Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne bağlı çocuk bakım kuruluşlarında, bu kuruluşlar arasında yer alan çocuk evleri ile çocuk evleri sitelerinde koruma ve bakım altında bulunan 8–9 yaş grubundaki çocuklar oluşturmaktadır. Mart 2024 dönemi İstanbul Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü istatistiklerine göre, ilgili kuruluşlarda 8 yaş grubunda 105, 9 yaş grubunda ise 138 çocuk bulunmakta olup, toplam evren 243 çocuktan oluşmaktadır. Ancak, kuruluşlardaki çocuk sayısının koruyucu aileye yerleştirme, evlat edinme, biyolojik aileye teslim veya kuruma yeni çocuk yerleştirilmesi gibi nedenlerle sürekli değişkenlik göstermesi sebebiyle, örneklem hesabında evren büyüklüğü 300 olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın örneklem büyüklüğü, bilinen evrenler için kullanılan $n = \frac{N \cdot p \cdot q \cdot Z^2}{(N-1) \cdot d^2 + p \cdot q \cdot Z^2}$ formülüyle hesaplanmıştır. Burada n örneklem büyüklüğünü, N evren büyüklüğünü, p ölçülen özelliğin evrende bulunma olasılığını, q ölçülmek istenen özelliğin bulunmama olasılığını, Z %95 güven düzeyinde Z test

değerini (1,96) ve d hata payını (0,05) ifade etmektedir. Formülde ilgili değerler yerine konulduğunda örneklem büyüklüğü 169 olarak bulunmuştur. Bu doğrultuda araştırmada kolayda örnekleme yöntemiyle seçilecek 169 çocuğun çalışmaya dahil edilmesi planlanmıştır.

Evren büyüklüğüne ilişkin hesaplamalar Mart 2024 tarihinde yapılmış, gerekli etik kurul onayı ile birlikte Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve İstanbul Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'nden resmi izinler alınmıştır. Veri toplama süreci, Eylül–Ekim 2024 tarihleri arasında İstanbul Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne bağlı çocuk evleri ve çocuk evleri sitelerinde gerçekleştirilmiş; bu kapsamda toplam 96 çocukla ölçek uygulamaları yürütülmüştür.

Veri toplama sürecinde, çalışmaya katılacak çocuklar için ailelerinden gönüllü onam formları alınmış; ailesi bulunmayan çocuklar için ise kurum yetkililerinin yazılı onayı temin edilmiştir. Tüm bu süreçlerin ardından, ölçme araçlarını eksiksiz ve uygun şekilde dolduran 96 çocuğun verileri analize dahil edilmiştir. Ölçek uygulamalarında hiçbir işaretleme yapmayan veya aynı soruya birden fazla işaretleme yaptığı belirlenen 6 çocuğun verileri analiz dışında bırakılmıştır. Sonuç olarak araştırmanın örneklemine gerekli izin süreçleri tamamlanan ve verileri eksiksiz olan 96 çocuk oluşturmuştur.

3.3. Araştırmanın Veri Toplama Araçları

Araştırmada verilerin toplanmasında Çocuk Hakkında Bilgi Formu, Zorbalık Eğilimi Ölçeği, Çocuklar İçin Yalnızlık Ölçeği ve Çocuklarda (8–14 Yaş) Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği kullanılmıştır.

3.3.1. Çocuk Hakkında Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan bu form, örneklem grubunda yer alan çocuklara ilişkin bilgileri toplamak amacıyla düzenlenmiştir. Formda çocuğun cinsiyeti, yaşı, sınıf düzeyi, anne ve babasının hayatta olup olmama durumu, kardeş sayısı ve sırası, koruma ve bakım altına alınma nedeni, kurum bakım süresi, kurumda başka bir kardeşinin bulunup bulunmadığı, ziyaretçi varlığı ve sıklığı, özel eğitim gereksinimi ve psikiyatrik tanı durumu gibi bilgilere yer verilmiştir. Formlar, kuruluşlarda görev yapan grup sorumluları, çocuk evi sorumluları ve sosyal servis

meslek elemanları tarafından çocuklara ait dosyalardan yararlanılarak doldurulmuştur.

3.3.2. Zorbalık Eğilimi Ölçeği

Araştırmada kullanılan Zorbalık Eğilimi Ölçeği, Dölek (2002) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, toplam 26 maddeden oluşmakta ve dört dereceli Likert tipi bir yapıya sahiptir. Maddelerin 9'u olumsuz (ters), 17'si olumlu yönde ifade edilmiştir. Cevaplama seçenekleri “Kesinlikle Katılıyorum” (4), “Katılıyorum” (3), “Katılmıyorum” (2) ve “Kesinlikle Katılmıyorum” (1) şeklindedir. Ölçekten alınan puan arttıkça öğrencinin zorbalık eğilim düzeyinin de arttığı kabul edilmektedir.

Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları 5., 7. ve 9. sınıflarda eğitim gören 252 kız ve 188 erkek öğrenci ile gerçekleştirilmiş ve iç tutarlık katsayısı (Cronbach Alpha) .67 olarak bulunmuştur. Balak (2017) tarafından yapılan çalışmada ise ölçeğin ilkökul öğrencileri için uygulanabilirliği test edilmiş; ilkökul 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden oluşan 147 kişilik bir örnekleme genel Cronbach Alpha katsayısı .87, madde analizinde elde edilen Cronbach Alpha değeri ise .84 olarak hesaplanmıştır.

Zorbalık Eğilimi Ölçeği altı alt boyuttan oluşmaktadır.

Olumsuz Yansıtma boyutu, öğrencilerin kızgınlık, öfke, engellenmişlik veya kaygı gibi olumsuz duygularını kendilerinden güçsüz bireylere yöneltme eğilimlerini ölçmektedir. “Kendinden güçsüz kişilere gücünü göstermek gerekir.” ifadesi bu boyutu örneklemeaktadır.

Duygusal Paylaşım Eksikliği boyutu, öğrencilerin empati kurmada güçlük yaşamalarını, duygularını ifade etmekte zorlanmalarını ve kendilerini sakinleştirme konusundaki yetersizliklerini değerlendirmektedir. “Eğer biri kırılmış ve üzgünse bunu fark edebiliyorum.” ifadesi bu boyuta örnek teşkil etmektedir.

Zorbalığı Haklı Görme boyutu, zorbalık davranışlarının haklılaştırılmasını ve mağdurun kötü muameleyi hak ettiği inancını ölçmektedir. “Bazı çocuklar kendilerine kötü davranılmasını hak eder.” ifadesi bu boyutu örneklemeaktadır.

Başkalarını Üzmek boyutu, başkalarına zarar verme ve rahatsız etme eğilimlerini değerlendirmektedir. “Başkalarını kırmaktan çekinmem.” ifadesi bu boyutu yansıtmaktadır.

Gücü Kullanma boyutu, bireylerin başkalarına karşı güç kullanarak isteklerini kabul ettirme tutumlarını ölçmektedir. “Başkasına karşı güç kullandığınızda isteğinizi yerine getirirler.” ifadesi bu boyutu temsil etmektedir.

Rahatsız Olmamak boyutu ise, gereksiz ve sebepsiz zarar verme davranışlarına karşı duyarlılık eksikliğini değerlendirmektedir. “Bazı çocuklar hiçbir neden yokken birisine taktıklarında çok rahatsız oluyorum.” ifadesi bu boyuta örnek teşkil etmektedir. Ancak Rahatsız Olmamak boyutu yalnızca bir madde içerdiğinden, alt boyut analizlerine dahil edilmemiş, yalnızca toplam puana katılmıştır.

3.3.3. Çocuklar İçin Yalnızlık Ölçeği

Asher, Hymel ve Renshaw (1984) tarafından geliştirilen bu ölçek, çocukların algıladıkları yalnızlık düzeylerini belirlemeye yöneliktir. Ölçek, 24 maddeden oluşmakta ve beş dereceli Likert tipi bir yapıya sahiptir. Ölçekte 16 madde yalnızlık düzeyini doğrudan ölçmekte, 8 madde ise dolgu maddesi olarak yer almaktadır. Maddeler “Benim için her zaman doğru” (1 puan) ile “Benim için hiçbir zaman doğru değil” (5 puan) arasında puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek puanlar 16 ile 80 arasında değişmekte olup, yüksek puanlar algılanan yalnızlık düzeyinin yükseldiğini göstermektedir.

Ölçeğin Türkiye uyarlaması Duyan, Var ve Kılıç (2015) tarafından yapılmıştır. Uyum çalışmaları sonucunda iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alpha) .82 ve test-tekrar test güvenirlik katsayısı .85 olarak bulunmuştur. Ölçeğin orijinal geliştirme çalışmasında, 3., 4., 5. ve 6. sınıf düzeyinde eğitim gören 506 çocuk üzerinde yapılan faktör analizinde yalnızlıkla ilişkili 16 maddelik tek faktörlü bir yapı elde edilmiştir.

3.3.4. Çocuklarda (8-14 Yaş) Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği

Bu ölçek, Oral ve Aykut (2023) tarafından geliştirilmiştir. 8–14 yaş aralığındaki çocukların fonksiyonel olmayan tutum düzeylerini belirlemek amacıyla oluşturulmuştur. Ölçek toplam 22 maddeden oluşmakta ve beş dereceli Likert tipi bir yapıya sahiptir. Cevaplama seçenekleri “Hiç katılmıyorum” (1), “Katılmıyorum” (2),

“Ne katılıyorum ne katılmıyorum” (3), “Katılıyorum” (4) ve “Tamamen katılıyorum” (5) şeklindedir. Ölçekten alınabilecek puanlar 22 ile 110 arasında değişmekte olup, yüksek puanlar çocukların daha fazla fonksiyonel olmayan tutuma sahip olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin geliştirme sürecinde yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda Onaylanma İhtiyacı, Kusursuzluk Beklentisi, Başkalarının Onayı, Dayanıksızlık ve Kendini Değersiz Hissetme olmak üzere beş faktörlü bir yapı ortaya konmuştur. Ölçeğin genel iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alpha) .89 olarak bulunmuştur. Bu araştırmada çocukların fonksiyonel olmayan tutum düzeyleri toplam puanlar üzerinden değerlendirilmiş, alt boyutlar ayrı bir analiz kapsamında ele alınmamıştır.

3.4. Verilerin İstatistiksel Analizi

Veri analizi sürecinde, değişkenlerin dağılım özelliklerine uygun istatistiksel testler tercih edilmiştir. Araştırmada elde edilen verilerin analizi SPSS 28 paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri, yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumlarına ilişkin verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri uygulanmıştır. Her iki test sonucunda da anlamlılık düzeyinin $p < .05$ bulunması nedeniyle verilerin normal dağılım varsayımını karşılamadığı kabul edilmiştir.

Normal dağılım göstermeyen verilerin analizinde parametrik olmayan yöntemlerin kullanılması önerilmektedir (Kul, 2014). Bu doğrultuda, ikili grup karşılaştırmalarında Mann-Whitney U testi, üç ve daha fazla grup karşılaştırmalarında Kruskal-Wallis H testi, değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesinde ise Spearman korelasyon analizi kullanılmıştır. Ayrıca, yalnızlık düzeyleri ile fonksiyonel olmayan tutumların zorbalık eğilimi üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizi uygulanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu araştırma, koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri, yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek amacıyla yapılmıştır. Bu bağlamda araştırmaya 96 çocuk katılmış olup elde edilen verilerin analizinde SPSS-28 istatistik programı kullanılmıştır. Yapılan her analiz, tablo formatında organize edilerek bu bölümde rapor edilmiştir.

Yapılan analizlerde ilk olarak katılımcı çocukların demografik bilgilerine ait frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır. Ayrıca, katılımcıların zorbalık eğilimleri, yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumlarına yönelik tanımlayıcı istatistikler (minimum değer, maksimum değer, aritmetik ortalama ve standart sapma) hesap edilmiştir. Daha sonra, araştırma verilerinin normal dağılım varsayımını karşılama durumu incelenmiştir. Bu incelemede, Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri referans alınmıştır.

Araştırma amaçları kapsamında yapılan analizlerde, parametrik olmayan analiz yöntemleri tercih edilmiştir. Bu bağlamda, katılımcıların zorbalık eğilimleri, yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları demografik değişkenlere göre incelenirken Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. Ayrıca, zorbalık eğilimleri, yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumlar arasındaki ilişki Spearman korelasyon analizi; yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumların, zorbalık eğilimi üzerindeki etkisi ise çoklu regresyon analizi ile incelenmiştir.

4.1. Koruma ve Bakım Altındaki Çocukların Demografik Bilgilerine Yönelik Bulgular

Bu araştırma, koruma ve bakım altında bulunan 96 çocuğun katılımı ile yürütülmüştür. Katılımcıların cinsiyet, yaş grubu, sınıf düzeyi, annenin ve babanın hayatta olma durumu, kardeş sayısı, kardeş sırası, koruma ve bakıma alınma sebebi, kurum bakımında kalma süresi, kurum bakımında kardeşi olma durumu, ziyaretçisi, ziyaret sıklığı, özel eğitime gereksinim duyma durumu ve psikiyatri tanısı gibi demografik özelliklerine yönelik toplanan veriler aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1. Koruma ve bakım altında bulunan çocukların demografik bilgileri

Değişken	Grup	f	%
Cinsiyet	Kız	65	67.7
	Erkek	31	32.3
Yaş Grubu	8 yaş	44	45.8
	9 yaş	52	54.2
Sınıf Düzeyi	1. sınıf	5	5.2
	2. sınıf	18	18.8
	3. sınıf	41	42.7
	4. sınıf	32	33.3
Annenin Hayatta Olma Durumu	Evet	87	90.6
	Hayır	4	4.2
	Bilinmiyor	5	5.2
Babanın Hayatta Olma Durumu	Evet	79	82.3
	Hayır	4	4.2
	Bilinmiyor	13	13.5
Kardeş Sayısı	Tek kardeş	12	12.5
	2 kardeş	35	36.5
	3 kardeş	28	29.2
	4 kardeş	12	12.5
	5 kardeş ve üzeri	9	9.4
Kardeş Sırası	1	35	36.5
	2	41	42.7
	3	15	15.6
	4	3	3.1
	5	2	2.1
Koruma ve Bakıma Alınma Sebebi	Terk/buluntu	2	2.1
	Ebeveynin boşanması/ayrılması	20	20.8
	Ebeveyn kaybı	2	2.1
	Ebeveynin cezaevine girmesi	8	8.3
	Ebeveynin zihinsel/psikolojik durumu	4	4.2
	Sosyo-ekonomik yetersizlik	14	14.6
	Ailenin fiziksel istismarı	4	4.2
	Cinsel İstismar	3	3.1
	İhmal	36	37.5
	Refakatsiz çocuk	2	2.1
Kurumdaki Bakım Süresi	Diğer	1	1.0
	6 aydan az	7	7.3
	6-11 ay	19	19.8
	1-3 yıl	54	56.3
	4-6 yıl	14	14.6
Kurum Bakımında Kardeşi Olma Durumu	7-9 yıl	2	2.1
	Evet	75	78.1
	Hayır	20	20.8
Ziyaretçisi	Bilinmiyor	1	1.0
	Yalnızca anne	45	46.9
	Yalnızca baba	11	11.5
	Anne ve baba birlikte	11	11.5
	Anne, baba ve kardeşler birlikte	1	1.0
	Akraba	5	5.2
	Gönüllü	7	7.3
Ziyaret Sıklığı	Yok	16	16.7
	Haftada 1	9	9.4
	Ayda 1-2	63	65.6
	6 ayda 1-2	6	6.3
	Yılda 1	2	2.1
Özel Eğitim Gereksinimi	Yok	16	16.7
	Özgül Öğrenme Güçlüğü	17	17.7
	Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu	12	12.5
	Dil ve Konuşma Güçlüğü	1	1.0
Psikiyatrik Tanı	Yok	66	68.8
	Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu	19	19.8
	Davranım Bozukluğu	1	1.0
	Travma Sonrası Stres Bozukluğu	1	1.0
	Diğer	1	1.0
Toplam		96	100.0

Kaynak: Şahinbaş Çetin, E. (2025). *Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.

Tablo 1'e göre araştırmaya katılan çocuklar genel olarak; kız (%67.7), 9 yaşında (%54.2), 3. sınıf öğrencisi (%42.7), annesi hayatta (%90.6), babası hayatta (%82.3), 2 kardeş (%36.5), 2. sırada doğmuş (%42.7), ihmal sebebiyle koruma ve bakım altına alınmış (%37.5), 1-3 yıl süreyle koruma ve bakım altında bulunan (%56.3), kurum bakımında kardeşi olan (%78.1), yalnızca annesi tarafından ziyaret edilen (%46.9), ayda 1-2 kez ziyaret edilen (%65.6), özel eğitim gereksinimi bulunmayan (%68.8) ve psikiyatrik tanısı olmayan (%77.1) kişilerden oluşmaktadır.

4.2. Araştırmaya Ait Tanımlayıcı Bulgular

Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri, yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumlarına yönelik minimum değer, maksimum değer, aritmetik ortalama ve standart sapma gibi tanımlayıcı istatistikleri hesap edilmiş ve elde edilen bulgular aşağıda rapor edilmiştir.

Tablo 2. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlara ait tanımlayıcı istatistikler

Ölçek	Boyut	n	min	max	$\bar{x}$	ss
Zorbalık Eğilimi	Toplam	96	28.00	73.00	47.71	11.23
	Olumsuz Yansıtmak	96	5.00	20.00	8.63	3.13
	Duygusal Pay. Eksikliği	96	6.00	18.00	11.16	2.64
	Zorbalığı Haklı Görmek	96	4.00	13.00	8.22	2.17
	Üzmek	96	4.00	12.00	7.11	2.22
	Güçlü Olmak	96	6.00	18.00	10.74	3.36
Yalnızlık Düzeyi	Toplam	96	15.00	65.00	33.31	9.82
F. Olm. Tutumlar	Toplam	96	30.00	89.00	58.56	12.27

Kaynak: Şahinbaş Çetin, E. (2025). *Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.

Tablo 2'den hareketle, koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri düşük (47.71 ± 11.23), yalnızlık düzeyleri düşük (33.31 ± 9.82) ve fonksiyonel olmayan tutumları ise orta (58.56 ± 12.27) seviyede bulunmuştur.

4.3. Araştırma Verilerinin Dağılımına Yönelik Bulgular

Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri, yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumlarına yönelik veriler incelenmeden önce araştırma verilerinin dağılımı kontrol edilmiştir. Normallik kontrolleri Shapiro-Wilk ve Kolmogorov-Smirnov testi kullanılarak yapılmaktadır (Büyüköztürk, 2010). Buna göre, ilgili testlerin sonuçlarının anlamlı çıkması normal olmayan dağılımı; anlamsız çıkması ise normal dağılımı ifade etmektedir (Yalçıntaş, 2019).

Tablo 3. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlara ait çarpıklık ve basıklık değerleri

Ölçek	Boyut	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro Wilk		
		İst.	df	p	İst.	df	p
Zorbalık Eğilimi	Toplam	.11	96	.01	.96	96	.01
	Olumsuz Yansıtma	.17	96	.000	.89	96	.000
	Duygusal Pay. Eksikliği	.16	96	.000	.95	96	.001
	Zorbalığı Haklı Görmek	.15	96	.000	.96	96	.003
	Üzmek	.21	96	.000	.91	96	.000
	Güçlü Olmak	.17	96	.000	.92	96	.000
Yalnızlık Düzeyi	Toplam	.18	96	.000	.88	96	.000
F. Olm. Tutumlar	Toplam	.16	96	.000	.89	96	.000

Kaynak: Şahinbaş Çetin, E. (2025). *Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.

Tablo 3'e göre; Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri, yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumlarına ait Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro Wilk testlerinin sonuçları anlamlıdır ($p < .05$). Bu kapsamda, araştırma verilerinin normal dağılım varsayımını karşılayamadığı kabul edilmiştir. Verileri normal dağılım göstermeyen araştırmaların analizinde, parametrik olmayan yöntemler kullanılmaktadır (Kul, 2014). Bu sebeple araştırmaya Mann-Whitney U testi, Kruskal-Wallis H testi ve Spearman korelasyon analizi gibi parametrik olmayan testlerin yanı sıra çoklu regresyon analizi ile devam edilmiştir.

4.4. Zorbalık Eğilimi, Yalnızlık Düzeyi ve Fonksiyonel Olmayan Tutumların Demografik Değişkenlere Dayalı Olarak Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

Araştırma amacı kapsamında koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri, yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumlarının düzeyleri demografik değişkenlere göre incelenmiştir. Bu incelemede, cinsiyet ve yaş grubu Mann-Whitney U testi; sınıf düzeyi, annenin ve babanın hayatta olma durumu, kardeş sayısı, kardeş sırası, koruma ve bakıma alınma sebebi, kurumdaki bakım süresi, kurum bakımında kardeşi olma durumu, ziyaretçisi, ziyaretçi sıklığı, özel eğitime gereksinim duyma durumu ve psikiyatri tanı değişkenleri ise Kruskal Wallis H testi ile incelenmiştir.

Tablo 4. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlarının cinsiyete göre incelenmesi

Boyut	Cinsiyet	n	Sıra Ortalama	Sıra Toplamı	u	p
Zorbalık Eğilimi (Toplam)	Kız	65	50.62	3290.50	869.50	.28
	Erkek	31	44.05	1365.50		
Olumsuz Yansıtmak	Kız	65	51.19	3327.50	832.50	.16
	Erkek	31	42.85	1328.50		
Duygusal Paylaşım Eksikliği	Kız	65	49.04	3187.50	972.50	.78
	Erkek	31	47.37	1468.50		
Zorbalığı Haklı Görmek	Kız	65	49.29	3204.00	956.00	.68
	Erkek	31	46.84	1452.00		
Üzmek	Kız	65	51.04	3317.50	842.50	.19
	Erkek	31	43.18	1338.50		
Güçlü Olmak	Kız	65	50.79	3301.50	858.50	.24
	Erkek	31	43.69	1354.50		
Yalnızlık Düzeyi (Toplam)	Kız	65	53.92	3504.50	655.50	.01
	Erkek	31	37.15	1151.50		
Fonksiyonel Olmayan Tutumlar (Toplam)	Kız	65	50.63	3291.00	869.00	.28
	Erkek	31	44.03	1365.00		

Kaynak: Şahinbaş Çetin, E. (2025). *Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.

Tablo 4'ten hareketle, koruma ve bakım altında bulunan çocukların puanları cinsiyete göre incelendiğinde; zorbalık eğilimine ait toplam puan ile olumsuz yansıtmak, duygusal paylaşım eksikliği, zorbalığı haklı görmek, üzme ve güçlü olmak boyutlarıyla fonksiyonel olmayan tutumlarda anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$). Ancak yalnızlık düzeyinde kız çocukların erkek çocuklardan anlamlı düzeyde yüksek puan aldığı belirlenmiştir ($p<.05$).

Tablo 5. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumların yaş grubuna göre incelenmesi

Boyut	Yaş Grubu	n	Sıra Ortalama	Sıra Toplamı	u	p
Zorbalık Eğilimi (Toplam)	8 yaş	44	54.24	2386.50	891.50	.06
	9 yaş	52	43.64	2269.50		
Olumsuz Yansıtmak	8 yaş	44	52.58	2313.50	864.50	.18
	9 yaş	52	45.05	2342.50		
Duygusal Paylaşım Eksikliği	8 yaş	44	52.39	2305.00	973.00	.20
	9 yaş	52	45.21	2351.00		
Zorbalığı Haklı Görmek	8 yaş	44	54.09	2380.00	898.00	.07
	9 yaş	52	43.77	2276.00		
Üzme	8 yaş	44	55.40	2437.50	840.50	.02
	9 yaş	52	42.66	2218.50		
Güçlü Olmak	8 yaş	44	55.45	2440.00	838.00	.02
	9 yaş	52	42.62	2216.00		
Yalnızlık Düzeyi (Toplam)	8 yaş	44	56.57	2489.00	789.00	.01
	9 yaş	52	41.67	2167.00		
Fonksiyonel Olmayan Tutumlar (Toplam)	8 yaş	44	54.80	2411.00	867.00	.04
	9 yaş	52	43.17	2245.00		

Kaynak: Şahinbaş Çetin, E. (2025). *Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.

Tablo 5'ten hareketle, koruma ve bakım altında bulunan çocukların puanları yaş grubuna göre incelendiğinde; zorbalık eğilimine ait toplam puan ile olumsuz yansıtmak, duygusal paylaşım eksikliği ve zorbalığı haklı görmek boyutlarında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$). Ancak zorbalık eğilimine ait üzme ve güçlü olmak boyutlarıyla yalnızlık ve fonksiyonel olmayan tutumlar toplam puanlarında ise 8 yaşındaki çocukların 9 yaşındaki çocuklardan anlamlı düzeyde yüksek puan aldığı belirlenmiştir ($p<.05$).

Tablo 6. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlarının sınıf düzeyine göre incelenmesi

Boyut	Sınıf Düzeyi	n	Sıra Ortalama	χ^2	df	p	Fark
Zorbalık Eğilimi (Toplam)	1. sınıf	5	60.90	3.05	3	.38	
	2. sınıf	18	47.14				
	3. sınıf	41	52.05				
	4. sınıf	32	42.78				
Olumsuz Yansıtmak	1. sınıf	5	56.20	1.68	3	.64	
	2. sınıf	18	48.61				
	3. sınıf	41	51.10				
	4. sınıf	32	43.91				
Duygusal Paylaşım Eksikliği	1. sınıf	5	65.90	3.47	3	.32	
	2. sınıf	18	46.89				
	3. sınıf	41	51.02				
	4. sınıf	32	43.45				
Zorbalığı Haklı Görmek	1. sınıf	5	48.50	1.64	3	.65	
	2. sınıf	18	48.22				
	3. sınıf	41	52.20				
	4. sınıf	32	43.92				
Üzmek	1. sınıf	5	64.90	4.28	3	.23	
	2. sınıf	18	49.17				
	3. sınıf	41	51.51				
	4. sınıf	32	41.70				
Güçlü Olmak	1. sınıf	5	57.00	2.08	3	.56	
	2. sınıf	18	45.67				
	3. sınıf	41	52.01				
	4. sınıf	32	44.27				
Yalnızlık Düzeyi (Toplam)	1. sınıf	5	65.80	5.74	3	.13	
	2. sınıf	18	52.28				
	3. sınıf	41	51.41				
	4. sınıf	32	39.94				
Fonksiyonel Olmayan Tutumlar (Toplam)	1. sınıf	5	29.40	3.93	3	.27	
	2. sınıf	18	54.64				
	3. sınıf	41	45.89				
	4. sınıf	32	51.38				

Kaynak: Şahinbaş Çetin, E. (2025). *Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.

Tablo 6'dan hareketle, koruma ve bakım altında bulunan çocukların puanları sınıf düzeyine göre incelendiğinde; zorbalık eğilimine ait toplam puan ile olumsuz yansıtmak, duygusal paylaşım eksikliği, zorbalığı haklı görmek, üzme ve güçlü olmak boyutlarıyla yalnızlık ve fonksiyonel olmayan tutumlarda anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 7. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlarının annenin hayatta olma durumuna göre incelenmesi

Boyut	Anne Hayatta mı?	n	Sıra Ortalama	χ^2	df	p	Fark
Zorbalık Eğilimi (Toplam)	Evet	87	49.02	.55	2	.76	
	Hayır	4	38.50				
	Bilinmiyor	5	47.50				
Olumsuz Yansıtmak	Evet	87	49.04	.63	2	.73	
	Hayır	4	38.00				
	Bilinmiyor	5	47.50				
Duygusal Paylaşım Eksikliği	Evet	87	47.59	1.19	2	.55	
	Hayır	4	61.50				
	Bilinmiyor	5	54.00				
Zorbalığı Haklı Görmek	Evet	87	49.29	1.24	2	.54	
	Hayır	4	33.88				
	Bilinmiyor	5	46.40				
Üzme	Evet	87	48.53	.34	2	.84	
	Hayır	4	42.25				
	Bilinmiyor	5	53.00				
Güçlü Olmak	Evet	87	49.43	1.14	2	.57	
	Hayır	4	36.50				
	Bilinmiyor	5	41.90				
Yalnızlık Düzeyi (Toplam)	Evet	87	48.29	.05	2	.97	
	Hayır	4	50.13				
	Bilinmiyor	5	50.80				
Fonksiyonel Olmayan Tutumlar (Toplam)	Evet	87	49.64	1.59	2	.45	
	Hayır	4	35.50				
	Bilinmiyor	5	39.10				

Kaynak: Şahinbaş Çetin, E. (2025). *Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.

Tablo 7'den hareketle, koruma ve bakım altında bulunan çocukların puanları annenin hayatta olma durumuna göre incelendiğinde; zorbalık eğilimine ait toplam

puan ile olumsuz yansıtmak, duygusal paylaşım eksikliği, zorbalığı haklı görmek, üzmemek ve güçlü olmak boyutlarıyla yalnızlık ve fonksiyonel olmayan tutumlarda anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 8. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlarının babanın hayatta olma durumuna göre incelenmesi

Boyut	Baba Hayatta mı?	n	Sıra Ortalama	χ^2	df	p	Fark
Zorbalık Eğilimi (Toplam)	Evet	79	50.39	3.62	2	.16	
	Hayır	4	24.50				
	Bilinmiyor	13	44.38				
Olumsuz Yansıtmak	Evet	79	49.79	2.88	2	.24	
	Hayır	4	26.13				
	Bilinmiyor	13	47.54				
Duygusal Paylaşım Eksikliği	Evet	79	50.81	5.04	2	.08	
	Hayır	4	21.13				
	Bilinmiyor	13	42.88				
Zorbalığı Haklı Görmek	Evet	79	48.09	2.79	2	.25	
	Hayır	4	30.75				
	Bilinmiyor	13	56.46				
Üzmemek	Evet	79	51.39	5.18	2	.08	
	Hayır	4	29.50				
	Bilinmiyor	13	36.81				
Güçlü Olmak	Evet	79	49.99	1.90	2	.39	
	Hayır	4	32.25				
	Bilinmiyor	13	44.42				
Yalnızlık (Toplam)	Evet	79	49.50	.65	2	.72	
	Hayır	4	47.25				
	Bilinmiyor	13	42.81				
Fonksiyonel Olmayan Tutumlar (Toplam)	Evet	79	47.38	3.62	2	.16	
	Hayır	4	33.00				
	Bilinmiyor	13	60.08				

Kaynak: Şahinbaş Çetin, E. (2025). *Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.

Tablo 8’den hareketle, koruma ve bakım altında bulunan çocukların puanları babanın hayatta olma durumuna göre incelendiğinde; zorbalık eğilimine ait toplam puan ile olumsuz yansıtmak, duygusal paylaşım eksikliği, zorbalığı haklı görmek, üzmemek ve güçlü olmak boyutlarıyla yalnızlık ve fonksiyonel olmayan tutumlarda anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 9. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlarının kardeş sayısına göre incelenmesi

Boyut	Kardeş Sayısı	n	Sıra Ortalama	χ^2	df	p	Fark
Zorbalık Eğilimi (Toplam)	Tek kardeş	12	55.29	2.40	4	.66	
	2 kardeş	35	46.71				
	3 kardeş	28	48.21				
	4 kardeş	12	41.46				
	5 kardeş ve üzeri	9	56.67				
Olumsuz Yansıtmak	Tek kardeş	12	53.83	2.36	4	.67	
	2 kardeş	35	45.67				
	3 kardeş	28	46.77				
	4 kardeş	12	47.42				
	5 kardeş ve üzeri	9	59.22				
Duygusal Paylaşım Eksikliği	Tek kardeş	12	53.58	3.51	4	.48	
	2 kardeş	35	45.41				
	3 kardeş	28	50.48				
	4 kardeş	12	39.83				
	5 kardeş ve üzeri	9	59.11				
Zorbalığı Haklı Görmek	Tek kardeş	12	50.75	.47	4	.98	
	2 kardeş	35	46.67				
	3 kardeş	28	50.46				
	4 kardeş	12	49.04				
	5 kardeş ve üzeri	9	45.78				
Üzmek	Tek kardeş	12	50.25	6.35	4	.17	
	2 kardeş	35	49.96				
	3 kardeş	28	46.70				
	4 kardeş	12	34.75				
	5 kardeş ve üzeri	9	64.44				
Güçlü Olmak	Tek kardeş	12	49.33	.37	4	.99	
	2 kardeş	35	48.86				
	3 kardeş	28	47.11				
	4 kardeş	12	46.58				
	5 kardeş ve üzeri	9	52.89				
Yalnızlık (Toplam)	Tek kardeş	12	55.67	4.05	4	.40	
	2 kardeş	35	41.37				
	3 kardeş	28	51.98				
	4 kardeş	12	49.00				
	5 kardeş ve üzeri	9	55.17				
Fonksiyonel Olmayan Tutumlar (Toplam)	Tek kardeş	12	56.46	2.86	4	.58	
	2 kardeş	35	45.03				
	3 kardeş	28	48.91				
	4 kardeş	12	43.17				
	5 kardeş ve üzeri	9	57.22				

Kaynak: Şahinbaş Çetin, E. (2025). *Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.

Tablo 9'dan hareketle, koruma ve bakım altında bulunan çocukların puanları kardeş sayısına durumuna göre incelendiğinde; zorbalık eğilimine ait toplam puan ile olumsuz yansıtmak, duygusal paylaşım eksikliği, zorbalığı haklı görmek, üzme ve güçlü olmak boyutlarıyla yalnızlık ve fonksiyonel olmayan tutumlarda anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 10. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlarının kardeş sırasına göre incelenmesi

Boyut	Kardeş Sırası	n	Sıra Ortalama	χ^2	df	p	Fark
Zorbalık Eğilimi (Toplam)	1	35	49.00	2.13	4	.71	
	2	41	49.54				
	3	15	40.83				
	4	3	55.67				
	5	2	65.25				
Olumsuz Yansıtmak	1	35	48.17	4.30	4	.39	
	2	41	50.88				
	3	15	38.70				
	4	3	50.50				
	5	2	76.00				
Duygusal Paylaşım Eksikliği	1	35	49.51	1.45	4	.84	
	2	41	45.77				
	3	15	50.93				
	4	3	63.33				
	5	2	46.25				
Zorbalığı Haklı Görmek	1	35	48.67	4.15	4	.39	
	2	41	52.29				
	3	15	36.07				
	4	3	57.00				
	5	2	48.25				
Üzme	1	35	48.27	3.23	4	.52	
	2	41	48.24				
	3	15	43.43				
	4	3	61.67				
	5	2	76.00				
Güçlü Olmak	1	35	46.44	2.03	4	.73	
	2	41	51.56				
	3	15	42.70				
	4	3	49.00				
	5	2	64.50				
Yalnızlık (Toplam)	1	35	46.44	1.76	4	.78	
	2	41	48.30				
	3	15	50.07				
	4	3	51.33				
	5	2	72.50				
Fonksiyonel	1	35	46.27	5.30	4	.25	

Olmayan	2	41	45.55
Tutumlar	3	15	53.97
(Toplam)	4	3	64.67
	5	2	82.75

Kaynak: Şahinbaş Çetin, E. (2025). *Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.

Tablo 10'dan hareketle, koruma ve bakım altında bulunan çocukların puanları kardeş sırasına göre incelendiğinde; zorbalık eğilimine ait toplam puan ile olumsuz yansıtmak, duygusal paylaşım eksikliği, zorbalığı haklı görmek, üzmemek ve güçlü olmak boyutlarıyla yalnızlık ve fonksiyonel olmayan tutumlarda anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 11. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlarının koruma ve bakım altına alınma sebebine göre incelenmesi

Boyut	Sebeup	n	Sıra Ortalama	χ^2	df	p	Fark
Zorbalık Eğilimi (Toplam)	Terk/buluntu	2	43.00	9.11	10	.52	
	Eb. boşanması/ayr.	20	53.63				
	Ebeveyn kaybı	2	31.25				
	Eb. cezaevine gir.	8	52.81				
	Eb. zih./psik. durumu	4	46.00				
	Ekonomik yetersizlik	14	62.11				
	Ailenin fiz. istismarı	4	37.88				
	Cinsel İstismar	3	49.33				
	İhmal	36	42.79				
	Refakatsiz çocuk	2	25.25				
	Diğer	1	68.50				
Olumsuz Yansıtmak	Terk/buluntu	2	37.75	6.14	10	.80	
	Eb. boşanması/ayr.	20	47.25				
	Ebeveyn kaybı	2	36.75				
	Eb. cezaevine gir.	8	54.50				
	Eb. zih./psik. durumu	4	40.00				
	Ekonomik yetersizlik	14	61.75				
	Ailenin fiz. istismarı	4	38.50				
	Cinsel İstismar	3	44.17				
	İhmal	36	45.65				
	Refakatsiz çocuk	2	55.25				
	Diğer	1	61.00				
Duygusal Paylaşım Eksikliği	Terk/buluntu	2	48.50	7.04	10	.72	
	Eb. boşanması/ayr.	20	51.65				
	Ebeveyn kaybı	2	43.25				
	Eb. cezaevine gir.	8	46.25				
	Eb. zih./psik. durumu	4	35.00				
	Ekonomik yetersizlik	14	62.32				

	Ailenin fiz. istismarı	4	45.63				
	Cinsel İstismar	3	44.50				
	İhmal	36	44.32				
	Refakatsiz çocuk	2	36.00				
	Diğer	1	73.50				
Zorbalığı Haklı Görmek	Terk/buluntu	2	57.00				
	Eb. boşanması/ayr.	20	50.98				
	Ebeveyn kaybı	2	49.75				
	Eb. cezaevine gir.	8	41.88				
	Eb. zih./psik. durumu	4	40.63				
	Ekonomik yetersizlik	14	54.96	7.59	10	.67	
	Ailenin fiz. istismarı	4	43.75				
	Cinsel İstismar	3	53.33				
	İhmal	36	48.68				
	Refakatsiz çocuk	2	4.00				
	Diğer	1	60.50				
	Terk/buluntu	2	41.25				
Üzmek	Eb. boşanması/ayr.	20	55.15				
	Ebeveyn kaybı	2	18.25				
	Eb. cezaevine gir.	8	60.25				
	Eb. zih./psik. durumu	4	50.38				
	Ekonomik yetersizlik	14	64.68	18.45	10	.04	6>3,10
	Ailenin fiz. istismarı	4	25.88				
	Cinsel İstismar	3	57.67				
	İhmal	36	40.99				
	Refakatsiz çocuk	2	18.25				
	Diğer	1	56.50				
	Terk/buluntu	2	39.00				
	Eb. boşanması/ayr.	20	56.75				
Güçlü Olmak	Ebeveyn kaybı	2	36.50				
	Eb. cezaevine gir.	8	57.69				
	Eb. zih./psik. durumu	4	59.13				
	Ekonomik yetersizlik	14	57.93	12.97	10	.23	
	Ailenin fiz. istismarı	4	35.50				
	Cinsel İstismar	3	49.83				
	İhmal	36	41.56				
	Refakatsiz çocuk	2	8.50				
	Diğer	1	56.50				
	Terk/buluntu	2	41.75				
	Eb. boşanması/ayr.	20	52.98				
	Ebeveyn kaybı	2	37.50				
Yalnızlık Düzeyi (Toplam)	Eb. cezaevine gir.	8	61.94				
	Eb. zih./psik. durumu	4	50.50				
	Ekonomik yetersizlik	14	52.93	5.85	10	.83	
	Ailenin fiz. istismarı	4	52.50				
	Cinsel İstismar	3	54.83				
	İhmal	36	41.39				
	Refakatsiz çocuk	2	46.75				

	Diğer	1	41.50			
	Terk/buluntu	2	48.75			
	Eb. boşanması/ayr.	20	47.43			
	Ebeveyn kaybı	2	14.25			
	Eb. cezaevine gir.	8	61.88			
Fonksiyonel Olmayan Tutumlar (Toplam)	Eb. zih./psik. durumu	4	30.38			
	Ekonomik yetersizlik	14	53.79	9.24	10	.51
	Ailenin fiz. istismarı	4	37.00			
	Cinsel İstismar	3	53.83			
	İhmal	36	48.50			
	Refakatsiz çocuk	2	39.25			
	Diğer	1	78.00			

Kaynak: Şahinbaş Çetin, E. (2025). *Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.

Tablo 11'den hareketle, koruma ve bakım altında bulunan çocukların puanları koruma ve bakım altına alınma sebebine göre incelendiğinde; zorbalık eğilimine ait toplam puan ile olumsuz yansıtmak, duygusal paylaşım eksikliği, zorbalığı haklı görmek ve güçlü olmak boyutlarıyla yalnızlık ve fonksiyonel olmayan tutumlarda anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$). Ancak zorbalık eğilimine ait üzme boyutunda ekonomik yetersizlikler sebebiyle koruma ve bakım altına alınan çocukların puanı ebeveyn kaybı ve refakatsiz çocuk sebebiyle koruma ve bakım altına alınan çocukların puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p<.05$).

Tablo 12. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlarının kurumdaki bakım süresine göre incelenmesi

Boyut	Bakım Süresi	n	Sıra Ortalama	χ^2	df	p	Fark
Zorbalık Eğilimi (Toplam)	6 aydan az	7	46.93	.93	4	.92	
	6-11 ay	19	47.26				
	1-3 yıl	54	47.33				
	4-6 yıl	14	54.86				
	7-9 yıl	2	52.75				
Olumsuz Yansıtmak	6 aydan az	7	44.79	1.06	4	.90	
	6-11 ay	19	47.74				
	1-3 yıl	54	47.44				
	4-6 yıl	14	55.07				
	7-9 yıl	2	51.50				
Duygusal Paylaşım Eksikliği	6 aydan az	7	53.93	.49	4	.97	
	6-11 ay	19	46.74				
	1-3 yıl	54	49.09				
	4-6 yıl	14	45.96				
	7-9 yıl	2	48.00				
Zorbalığı Hakkı Görmek	6 aydan az	7	55.71	3.18	4	.53	
	6-11 ay	19	42.68				
	1-3 yıl	54	47.32				
	4-6 yıl	14	58.00				
	7-9 yıl	2	43.75				
Üzmek	6 aydan az	7	53.14	.72	4	.95	
	6-11 ay	19	49.50				
	1-3 yıl	54	46.58				
	4-6 yıl	14	51.86				
	7-9 yıl	2	51.00				
Güçlü Olmak	6 aydan az	7	40.36	3.63	4	.46	
	6-11 ay	19	41.95				
	1-3 yıl	54	49.18				
	4-6 yıl	14	58.71				
	7-9 yıl	2	49.50				
Yalnızlık (Toplam)	6 aydan az	7	50.07	5.14	4	.27	
	6-11 ay	19	46.29				
	1-3 yıl	54	51.21				
	4-6 yıl	14	36.43				
	7-9 yıl	2	75.25				
Fonksiyonel Olmayan Tutumlar (Toplam)	6 aydan az	7	42.14	.87	4	.93	
	6-11 ay	19	47.21				
	1-3 yıl	54	50.36				
	4-6 yıl	14	47.54				
	7-9 yıl	2	39.50				

Kaynak: Şahinbaş Çetin, E. (2025). *Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.

Tablo 12’den hareketle, koruma ve bakım altında bulunan çocukların puanları kurumdaki bakım süresine göre incelendiğinde; zorbalık eğilimine ait toplam puan ile olumsuz yansıtmak, duygusal paylaşım eksikliği, zorbalığı haklı görmek, üzmemek ve güçlü olmak boyutlarıyla yalnızlık ve fonksiyonel olmayan tutumlarda anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 13. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlarının kurum bakımında kardeşi olma durumuna göre incelenmesi

Boyut	Kurumda Kardeş	n	Sıra Ortalama	χ^2	df	p	Fark
Zorbalık Eğilimi (Toplam)	Evet	75	48.42	2.20	2	.33	
	Hayır	20	50.80				
	Bilinmiyor	1	8.50				
Olumsuz Yansıtmak	Evet	75	48.07	1.87	2	.39	
	Hayır	20	51.83				
	Bilinmiyor	1	14.50				
Duygusal Paylaşım Eksikliği	Evet	75	47.81	2.43	2	.30	
	Hayır	20	52.98				
	Bilinmiyor	1	11.00				
Zorbalığı Haklı Görmek	Evet	75	48.83	.63	2	.73	
	Hayır	20	48.33				
	Bilinmiyor	1	27.00				
Üzmemek	Evet	75	49.01	.72	2	.70	
	Hayır	20	47.70				
	Bilinmiyor	1	26.00				
Güçlü Olmak	Evet	75	50.25	1.98	2	.37	
	Hayır	20	43.28				
	Bilinmiyor	1	21.50				
Yalnızlık Düzeyi (Toplam)	Evet	75	46.63	4.02	2	.13	
	Hayır	20	57.33				
	Bilinmiyor	1	12.50				
Fonksiyonel Olmayan Tutumlar (Toplam)	Evet	75	47.15	1.74	2	.42	
	Hayır	20	54.63				
	Bilinmiyor	1	27.00				

Kaynak: Şahinbaş Çetin, E. (2025). *Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.

Tablo 13’ten hareketle, koruma ve bakım altında bulunan çocukların puanları kurumda kardeşi olma durumuna göre incelendiğinde; zorbalık eğilimine ait toplam puan ile olumsuz yansıtmak, duygusal paylaşım eksikliği, zorbalığı haklı görmek, üzmemek ve güçlü olmak boyutlarıyla yalnızlık ve fonksiyonel olmayan tutumlarda anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 14. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlarının ziyaretçisinin olma durumuna göre incelenmesi

Boyut	Ziyaretçi	n	Sıra Ortalama	χ^2	df	p	Fark
Zorbalık Eğilimi (Toplam)	Yalnızca anne	45	49.50	3.47	6	.75	
	Yalnızca baba	11	52.91				
	Anne ve baba	11	44.73				
	Anne, baba ve kardeşler	1	61.50				
	Akraba	5	41.60				
	Gönüllü	7	33.71				
	Yok	16	53.06				
Olumsuz Yansıtmak	Yalnızca anne	45	50.32	3.32	6	.77	
	Yalnızca baba	11	49.14				
	Anne ve baba	11	41.68				
	Anne, baba ve kardeşler	1	76.00				
	Akraba	5	47.60				
	Gönüllü	7	37.00				
	Yok	16	51.22				
Duygusal Paylaşım Eksikliği	Yalnızca anne	45	50.80	8.57	6	.20	
	Yalnızca baba	11	49.32				
	Anne ve baba	11	39.59				
	Anne, baba ve kardeşler	1	86.00				
	Akraba	5	27.80				
	Gönüllü	7	37.64				
	Yok	16	56.47				
Zorbalığı Haklı Görmek	Yalnızca anne	45	48.09	1.43	6	.96	
	Yalnızca baba	11	43.45				
	Anne ve baba	11	55.32				
	Anne, baba ve kardeşler	1	60.50				
	Akraba	5	50.80				
	Gönüllü	7	50.29				
	Yok	16	46.19				
Üzmek	Yalnızca anne	45	47.61	9.77	6	.14	
	Yalnızca baba	11	64.50				
	Anne ve baba	11	49.14				
	Anne, baba ve kardeşler	1	76.00				
	Akraba	5	38.80				
	Gönüllü	7	27.14				
	Yok	16	50.22				
Güçlü Olmak	Yalnızca anne	45	48.61	3.12	6	.79	
	Yalnızca baba	11	57.32				
	Anne ve baba	11	49.50				
	Anne, baba ve kardeşler	1	30.50				
	Akraba	5	50.10				
	Gönüllü	7	35.57				
	Yok	16	47.72				
Yalnızlık Düzeyi (Toplam)	Yalnızca anne	45	53.63	8.52	6	.20	
	Yalnızca baba	11	42.09				
	Anne ve baba	11	35.36				
	Anne, baba ve kardeşler	1	63.00				
	Akraba	5	36.20				
	Gönüllü	7	35.57				
	Yok	16	56.09				
Fonksiyonel Olmayan Tutumlar (Toplam)	Yalnızca anne	45	47.13	3.21	6	.78	
	Yalnızca baba	11	52.18				
	Anne ve baba	11	51.05				
	Anne, baba ve kardeşler	1	83.50				
	Akraba	5	49.60				
	Gönüllü	7	37.21				
	Yok	16	50.47				

Kaynak: Şahinbaş Çetin, E. (2025). *Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.

Tablo 14'ten hareketle, koruma ve bakım altında bulunan çocukların puanları ziyaretçisi olma durumuna göre incelendiğinde; zorbalık eğilimine ait toplam puan ile olumsuz yansıtmak, duygusal paylaşım eksikliği, zorbalığı haklı görmek, üzme ve güçlü olmak boyutlarıyla yalnızlık ve fonksiyonel olmayan tutumlarda anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 15. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlarının ziyaretçi sıklığına göre incelenmesi

Boyut	Ziyaretçi Sıklığı	n	Sıra Ortalama	χ^2	df	p	Fark
Zorbalık Eğilimi (Toplam)	Haftada 1	9	63.83	4.59	4	.33	
	Ayda 1-2	63	44.61				
	6 ayda 1-2	6	53.42				
	Yılda 1	2	50.75				
	Yok	16	53.06				
Olumsuz Yansıtmak	Haftada 1	9	56.50	1.94	4	.75	
	Ayda 1-2	63	45.94				
	6 ayda 1-2	6	56.00				
	Yılda 1	2	49.00				
	Yok	16	51.22				
Duygusal Paylaşım Eksikliği	Haftada 1	9	54.67	3.32	4	.51	
	Ayda 1-2	63	45.03				
	6 ayda 1-2	6	56.17				
	Yılda 1	2	43.25				
	Yok	16	56.47				
Zorbalığı Haklı Görmek	Haftada 1	9	57.89	4.34	4	.36	
	Ayda 1-2	63	47.96				
	6 ayda 1-2	6	36.92				
	Yılda 1	2	76.50				
	Yok	16	46.19				
Üzme	Haftada 1	9	65.89	5.23	4	.26	
	Ayda 1-2	63	44.81				
	6 ayda 1-2	6	55.33				
	Yılda 1	2	52.25				
	Yok	16	50.22				
Güçlü Olmak	Haftada 1	9	65.17	4.42	4	.35	
	Ayda 1-2	63	45.75				
	6 ayda 1-2	6	56.00				
	Yılda 1	2	44.00				
	Yok	16	47.72				
Yalnızlık Düzeyi (Toplam)	Haftada 1	9	62.28	7.49	4	.11	
	Ayda 1-2	63	43.26				
	6 ayda 1-2	6	63.83				
	Yılda 1	2	44.75				
	Yok	16	56.09				
Fonksiyonel	Haftada 1	9	46.17	4.84	4	.30	

Olmayan Tutumlar (Toplam)	Ayda 1-2	63	46.15
	6 ayda 1-2	6	71.92
	Yılda 1	2	47.00
	Yok	16	50.47

Kaynak: Şahinbaş Çetin, E. (2025). *Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.

Tablo 15'ten hareketle, koruma ve bakım altında bulunan çocukların puanları ziyaretçi sıklığına göre incelendiğinde; zorbalık eğilimine ait toplam puan ile olumsuz yansıtmak, duygusal paylaşım eksikliği, zorbalığı haklı görmek, üzmemek ve güçlü olmak boyutlarıyla yalnızlık ve fonksiyonel olmayan tutumlarda anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 16. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlarının özel eğitim gereksinimine göre incelenmesi

Boyut	Özel Eğitim	n	Sıra Ortalama	Sıra Toplamı	u	p
Zorbalık Eğilimi (Toplam)	Var	30	58.72	1761.50	683.50	.02
	Yok	66	43.86	2894.50		
Olumsuz Yansıtmak	Var	30	58.05	1741.50	703.50	.02
	Yok	66	44.16	2914.50		
Duygusal Paylaşım Eksikliği	Var	30	52.98	1589.50	855.50	.28
	Yok	66	46.46	3066.50		
Zorbalığı Haklı Görmek	Var	30	53.82	1614.50	830.50	.20
	Yok	66	46.08	3041.50		
Üzmemek	Var	30	55.45	1663.50	781.50	.09
	Yok	66	45.34	2992.50		
Güçlü Olmak	Var	30	61.97	1859.00	586.00	.001
	Yok	66	42.38	2797.00		
Yalnızlık Düzeyi (Toplam)	Var	30	53.63	1609.00	836.00	.22
	Yok	66	46.17	3047.00		

Fonksiyonel Olmayan Tutumlar (Toplam)	Var	30	57.70	1731.00	714.00	.03
	Yok	66	44.32	2925.00		

Kaynak: Şahinbaş Çetin, E. (2025). *Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.

Tablo 16'dan hareketle, koruma ve bakım altında bulunan çocukların puanları özel eğitime gereksinim duyma durumuna göre incelendiğinde; zorbalık eğilimine ait duygusal paylaşım eksikliği, zorbalığı haklı görmek ve üzme boyutlarıyla yalnızlık puanında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$). Ancak zorbalık eğilimine ait toplam puan ile olumsuz yansıtmak ve güçlü olmak boyutları ile fonksiyonel olmayan tutumlarda özel eğitime gereksinim duyan çocukların puanı özel eğitime gereksinim duymayan çocukların puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p<.05$).

Tablo 17. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlarının psikiyatrik tanıya göre incelenmesi

Boyut	Psikiyatrik Tanı	n	Sıra Ortalama	Sıra Toplamı	u	p
Zorbalık Eğilimi (Toplam)	Var	22	56.25	1237.50	643.50	.14
	Yok	74	46.20	3418.50		
Olumsuz Yansıtmak	Var	22	57.41	1263.00	618.00	.08
	Yok	74	45.85	3393.00		
Duygusal Paylaşım Eksikliği	Var	22	50.14	1103.00	778.00	.75
	Yok	74	48.01	3553.00		
Zorbalığı Haklı Görmek	Var	22	53.48	1176.50	704.50	.33
	Yok	74	47.02	3479.50		
Üzmek	Var	22	52.14	1147.00	734.00	.48
	Yok	74	47.42	3509.00		
Güçlü Olmak	Var	22	60.43	1329.50	551.50	.02
	Yok	74	44.95	3326.50		
Yalnızlık Düzeyi (Toplam)	Var	22	51.80	1139.50	741.50	.53
	Yok	74	47.52	3516.50		

Fonksiyonel Olmayan Tutumlar (Toplam)	Var	22	59.66	1312.50	568.50	.03
	Yok	74	45.18	3343.50		

Kaynak: Şahinbaş Çetin, E. (2025). *Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.

Tablo 17’den hareketle, koruma ve bakım altında bulunan çocukların puanları psikiyatrik tanıya göre incelendiğinde; zorbalık eğilimine ait toplam puan ile olumsuz yansıtmak, duygusal paylaşım eksikliği, zorbalığı haklı görmek ve üzmemek boyutlarıyla yalnızlık anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>.05$). Ancak zorbalık eğilimine ait güçlü olmak boyutuyla fonksiyonel olmayan tutumlarda psikiyatrik tanısı olanların puanı psikiyatrik tanısı olmayanların puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p<.05$).

4.5. Zorbalık Eğilimi, Yalnızlık Düzeyi ve Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Araştırmanın ana amacı kapsamında, koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri, yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu incelemede, Spearman korelasyon analizi kullanılmış olup elde edilen bulgular aşağıda rapor edilmiştir. Ayrıca, koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumların zorbalık eğilimi üzerindeki etkisi ise çoklu regresyon analizi ile değerlendirilmiştir.

Tablo 18. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlar arasındaki ilişki

		ZET	OY	DPE	ZHG	Ü	GO	YDT	FOTT
ZET	r	1.000							
	p	.							
	n	96							
OY	r	.874**	1.000						
	p	.000	.						
	n	96	96						
DPE	r	.744**	.599**	1.000					
	p	.000	.000	.					
	n	96	96	96					
ZHG	r	.661**	.491**	.349**	1.000				
	p	.000	.000	.000	.				
	n	96	96	96	96				
Ü	r	.857**	.683**	.603**	.459**	1.000			
	p	.000	.000	.000	.000	.			
	n	96	96	96	96	96			
GO	r	.874**	.748**	.475**	.537**	.768**	1.000		
	p	.000	.000	.000	.000	.000	.		
	n	96	96	96	96	96	96		
YDT	r	.554**	.526**	.520**	.163	.494**	.466**	1.000	
	p	.000	.000	.000	.113	.000	.000	.	
	n	96	96	96	96	96	96	96	
FOTT	r	.430**	.418**	.343**	.286**	.349**	.368**	.447**	1.000
	p	.000	.000	.001	.005	.000	.000	.000	.
	n	96	96	96	96	96	96	96	96

ZET: Zorbalık Eğilimi (Toplam); OY: Olumsuz Yansıtmak; DPE: Duygusal Paylaşım Eksikliği; ZHG: Zorbalığı Haklı Görmek; Ü: Üzmek; GO: Güçlü Olmak; YDT: Yalnızlık Düzeyi (Toplam); FOTT: Fonksiyonel Olmayan Tutumlar (Toplam)

Kaynak: Şahinbaş Çetin, E. (2025). *Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.

Tablo 18’den hareketle, koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri ile yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde; zorbalık eğilimine ait toplam puan ile olumsuz yansıtmak, duygusal paylaşım eksikliği, üzme ve güçlü olmak boyutlarıyla yalnızlık arasında pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur ($p<.05$). Ancak zorbalığı haklı görmek boyutu ile yalnızlık arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 18’den hareketle, koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri ile fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişki incelendiğinde; zorbalık eğilimine ait toplam puan ile olumsuz yansıtmak, duygusal paylaşım eksikliği, zorbalığı haklı görmek, üzme ve güçlü olmak boyutlarıyla fonksiyonel olmayan tutumlar arasında pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur ($p<.05$).

Tablo 18’den hareketle, koruma ve bakım altında bulunan çocukların yalnızlık düzeyleri ile fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişki incelendiğinde, pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur ($p<.05$).

Tablo 19. Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumların zorbalık eğilimi üzerindeki etkisi

Bağımsız Değişkenler	B	S.H.	β	t	p
Sabit	44.74	15.38		2.91	.00
Özel Eğitim Gereksinimi	-3.82	2.04	-.16	-1.88	.06
Yalnızlık Düzeyi	.48	.11	.42	4.48	.00
Fonksiyonel Olmayan Tutumlar	.22	.09	.24	2.49	.01
R=.62; R ² =.38; ΔR^2 =.36; F _(3,92) =18.61; p=.000					

Kaynak: Şahinbaş Çetin, E. (2025). *Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.

Tablo 19’den hareketle, koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda özel eğitim gereksinimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumların zorbalık eğilimi üzerindeki etkisine yönelik kurulan modelin anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<.05$). Bu kapsamda, araştırmanın bağımsız değişkenleri bir bütün olarak zorbalık

eğilimini yordamaktadır. Ayrıca, araştırmanın bağımsız değişkenleri zorbalık eğilimi varyansının %34'ünü açıklamaktadır.

Tablo 19'dan hareketle, koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumların zorbalık eğilimi üzerinde bağımsız olarak ve pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir ($p<.05$). Ancak özel eğitim gereksiniminin zorbalık eğilimi üzerinde bağımsız bir etkisi belirlenememiştir ($p>.05$).

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu bölümde araştırma bulguları, ilgili literatür doğrultusunda üç aşamada tartışılmıştır. İlk olarak, koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri, yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumlarının genel düzeyleri ele alınmıştır. İkinci aşamada, bu değişkenlerin demografik özelliklere göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Son olarak, değişkenler arasındaki ilişkiler ve yalnızlık ile fonksiyonel olmayan tutumların zorbalık eğilimini yordama düzeyi değerlendirilmiştir.

Tartışma sürecinde, elde edilen bulgular, araştırma kapsamında incelenen örneklem grubunun özellikleri ve çalışmanın yürütüldüğü koşullar dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Bu çalışma, İstanbul Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne bağlı kuruluşlarda koruma ve bakım altında bulunan 8-9 yaş grubundaki toplam 96 çocuk ile yürütülmüştür.

Koruma ve bakım altında bulunan 8-9 yaş grubundaki çocuklara yönelik yürütülen araştırmaların literatürde oldukça sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Özellikle zorbalık eğilimi, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlar gibi psikososyal değişkenler açısından karşılaştırmalı analiz yapılabilecek yeterli sayıda çalışmaya ulaşılamamıştır. Literatürdeki bu sınırlılıklar, çalışmanın bulgularını değerlendirme sürecinde farklı örneklem gruplarına yönelmeyi gerektirmiştir. Bu doğrultuda yalnızca benzer sosyodemografik yapıya sahip örneklemeler değil; koruma ve bakım altında bulunmayan okul öncesi çocuklar, ilkokul çağındaki çocuklar, ergenler ve bazı durumlarda yetişkin bireylerle yapılan çalışmalar da tartışmaya dahil edilmiştir. Karşılaştırmalar yapılırken örneklemeler arasındaki gelişimsel ve bağlamsal farklılıklar göz ardı edilmemiştir. Bulgular, yaş ve gelişim düzeyi farklarını dikkate alan daha geniş bir gelişimsel perspektif çerçevesinde ele alınmıştır.

5.1. Genel Düzeyin Tartışılması

5.1.1. Zorbalık Eğilimleri

Araştırma bulguları, koruma ve bakım altında bulunan 8–9 yaş grubu çocukların zorbalık eğilimlerinin düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, Balak'ın (2017) ilkokul 3. ve 4. sınıf öğrencileriyle; Günel ve Ergün'ün (2025) ise ilkokul 2., 3. ve 4. sınıf öğrencileriyle yürüttükleri çalışmalarda ulaştıkları verilerle benzerlik göstermektedir. Söz konusu çalışmalar, aile yanında yaşayan çocukları kapsarken; bu çalışmada sosyal hizmet sistemi içerisinde desteklenen, koruma ve bakım altında bulunan çocuklar yer almaktadır. Farklı bakım koşullarına sahip örneklemelerde benzer düzeylerin gözlemlenmiş olması, ilkokul çağındaki çocuklarda zorbalık eğilimlerinin genel olarak sınırlı düzeyde olabileceğini düşündürmektedir.

Zorbalıkla ilgili uluslararası düzeyde yapılan araştırmalar ise çoğunlukla zorbalık davranışına maruz kalma durumunu değerlendirmekte ve yaş ilerledikçe bu tür deneyimlerin artış gösterdiğini ortaya koymaktadır. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) 2022 verilerine göre, Türkiye'de 15 yaşındaki öğrencilerin %26'sı son bir yıl içerisinde okulda en az birkaç kez zorbalığa uğradığını bildirmiştir. Bu oran, OECD ortalaması olan %20'nin üzerindedir (OECD, 2023). Benzer şekilde, Biswas, Scott, Munir, Thomas, Huda, Hasan, de Vries, Baxter ve Mamun (2020) tarafından 83 ülkeden 12–17 yaş aralığında 342.000'den fazla ergenle gerçekleştirilen çalışmada, küresel düzeyde zorbalık mağduriyetinin %30,4 oranında olduğu bildirilmiş; yaş ilerledikçe zorbalığa maruz kalma sıklığının arttığı gözlemlenmiştir.

Bu bağlamda, elde edilen düşük düzeyin yalnızca kurum bakımı ortamına özgü etmenlerle değil, aynı zamanda çalışmanın ilkokul yaş grubuyla sınırlı olmasıyla da ilişkili olabileceği değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, kurum bakımı altında bulunan çocuklarda zorbalık eğiliminin düşük düzeyde gözlenmesi, çocukların sosyal davranışlarının daha yakından izlenmesi, disiplin süreçlerinin yapılandırılmış biçimde uygulanması ve akran ilişkilerinin kontrollü sosyal ortamlar içinde gelişmesiyle de ilişkili olabilir.

5.1.2. Yalnızlık Düzeyleri

Araştırma bulguları, koruma ve bakım altında bulunan 8–9 yaş grubu çocukların yalnızlık düzeylerinin düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, Günel ve Ergün'ün (2025) ilkokul 2., 3. ve 4. sınıflarda yürüttükleri çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir. Söz konusu araştırmada da yalnızlık düzeylerinin düşük bulunması, ilkokul çağındaki çocukların gelişimsel olarak akran ilişkilerine açık, sosyal açıdan hareketli ve duygusal bağ kurmaya istekli olmalarıyla açıklanmıştır. Bu bağlamda, yalnızlık duygusunun yalnızca bireysel faktörlerden değil, yaş dönemine özgü sosyal etkileşim eğilimlerinden de etkilendiği değerlendirilmektedir.

Çin'de ebeveynlerinden ayrı yaşayan çocuklarla yürütülen bir meta-analiz çalışmasında ise yalnızlık düzeyinin anlamlı biçimde yüksek olduğu rapor edilmiştir (Xiong, Li, Han, Qu, Liu, Lu, ve Dong, 2024). Toplam 6.678 çocuğun verilerini içeren bu çalışma, 23 ayrı araştırmanın sistematik incelenmesiyle gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucunda yalnızlık oranı %22 olarak belirlenmiş, ayrıca ilkokul ve ortaokul düzeyleri arasında yalnızlık açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu sonuçlar, yalnızlığın yalnızca yaş faktörüyle değil, çocuğun yaşadığı sosyal çevre ve bağlanma ilişkileriyle şekillendiğini göstermektedir.

Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda yalnızlık düzeyinin düşük bulunması, fiziksel olarak ebeveynlerinden ayrı olmalarına rağmen, içinde bulundukları destekleyici çevresel koşullarla açıklanabilir. Kurum ortamında çocuklar yaşitlarıyla sürekli bir arada bulunmakta, yapılandırılmış günlük yaşam düzeni içerisinde düzenli sosyal etkileşim fırsatlarına erişmektedir. Akran ilişkilerinin gelişimini destekleyen bu yapı, yalnızlık hissini azaltan önemli bir unsur olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, kurum personelinin çocuklarla kurduğu etkileşimler, yalnızca fiziksel ihtiyaçların karşılanmasıyla sınırlı kalmayıp, duygusal ihtiyaçlara da yanıt verebilmektedir. Ebeveynleriyle belirli aralıklarla temas kurma imkânına sahip olan çocuklar açısından ise, bu ziyaretlerin bağlanma figürleriyle ilişkilerini sürdürme açısından destekleyici bir işlev gördüğü ve yalnızlık duygusunu sınırlandırabileceği değerlendirilmektedir. Tüm bu bulgular bir arada ele alındığında, yalnızlık deneyiminin bakım ortamının sosyal yapısı, etkileşim düzeyi ve duygusal destek olanaklarıyla şekillendiği ve bu unsurların yalnızlık üzerinde belirleyici bir rol oynadığı değerlendirilmektedir.

5.1.3. Fonksiyonel Olmayan Tutumlar

Araştırmada, koruma ve bakım altında bulunan çocukların fonksiyonel olmayan tutum düzeyleri orta düzeyde bulunmuştur. Bu bulgu, çocukların bilişsel yapılanmalarında fonksiyonel olmayan tutumların belirli ölçüde yer edindiğini; ancak genellenebilir düzeyde yoğun ve yaygın olmadığını göstermektedir. Fonksiyonel olmayan tutumlar, yalnızca çocukluk dönemine özgü birer sonuç değil; gelişimsel süreç boyunca yaşantılardan etkilenecek şekilde şekillenen ve değişime açık bilişsel yapılar (Young vd., 2003). Benzer şekilde, yaş grubu açısından paralellik gösteren bir başka çalışmada, ailesiyle birlikte yaşayan ilköğretim 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin de fonksiyonel olmayan tutum düzeylerinin orta düzeyde olduğu belirlenmiştir (Keçici, 2025). Bu durum, aile ortamında büyüyen çocuklarda da belirli düzeyde fonksiyonel olmayan tutumların geliştiğini; dolayısıyla yalnızca kurum bakımına özgü bir sonuçtan söz etmenin sınırlı olabileceğini düşündürmektedir. Ancak koruma ve bakım altında bulunan çocuklar, kurum bakımına alınmadan önce ihmal, istismar, ebeveyn kaybı veya sosyoekonomik yetersizlik gibi ciddi risk faktörlerine maruz kalmış olabileceklerinden, fonksiyonel olmayan tutumlar açısından daha yüksek risk altında olabilecekleri değerlendirilmektedir. Beck (1970), çocuklukta yaşanan olumsuz deneyimlerin, bireyin işlevsel olmayan inançlar ve bilişsel çarpıtmalar geliştirmesine zemin hazırladığını vurgulamaktadır. Kurum bakımı süresince sunulan psikososyal desteklerin ve düzenli bakımın ise bu yapıların daha ileri düzeyde olmasını önleyici bir rol oynadığı düşünülmektedir.

Fonksiyonel olmayan tutumların gelişiminde çocukluk yaşantılarının etkisini ortaya koyan bulgular, farklı örneklerle yürütülen araştırmalarla da desteklenmektedir. Wang, Zhang, Ma, Kang, Wang, Zong, Bai, Li ve Liu (2022) tarafından majör depresyon tanısı almış genç erişkinlerle yürütülen bir çalışmada, çocuklukta yaşanan duygusal ihmalin anhedoni düzeyleriyle anlamlı biçimde ilişkili olduğu; bu ilişki üzerinde fonksiyonel olmayan tutumların kısmi aracı bir rol oynadığı belirlenmiştir. Akbaba Türkoğlu, Eşsizoglu, Köşger ve Aksaray (2015) tarafından depresyon tanısı almış yetişkin kadınlarla gerçekleştirilen bir başka çalışmada da çocuklukta yaşanan duygusal istismar ve ihmalin, bireylerin bilişsel yapılarında olumsuz tutumların gelişimine katkı sağladığı bulunmuştur. Söz konusu

alışmalar, yaşı, cinsiyet ve klinik özellikler bakımından farklı örneklemelerle yürütülmüş olsa da, çocukluk dönemindeki duygusal ihmalin yalnızca duygusal değil, bilişsel düzeyde de iz bıraktığını ve gelişimsel süreçte oluşıan olumsuz şemalar ile bunlara bağlı fonksiyonel olmayan tutumların ruhsal işleyiş üzerinde uzun vadeli etkiler doğurabileceğini göstermektedir. Freisthler ve Crampton (2009) ise ocuk refahının yalnızca bireysel özelliklerle değil, çocuğun içinde bulunduğu çevresel bağlamla birlikte değerlendirilmesi gerektiğini vurgulayarak refahı gelişimsel, duygusal ve bilişsel bütünlüğü etkileyen çok boyutlu bir yapı olarak tanımlamaktadır. Bu kuramsal ereve doğrultusunda, bireysel düzeyde şekillenen fonksiyonel olmayan tutumların da çevresel yapıdan bağımsız değerlendirilemeyeceği düşünülmektedir.

Genel düzeylere ilişkin bulgular, araştırmada ele alınan zorbalık eğilimi ve yalnızlık düzeylerinin düşük; fonksiyonel olmayan tutumların ise orta düzeyde olduğunu ortaya koymuştur. Zorbalık eğilimi ve yalnızlık düzeylerinin düşük bulunması, ilkokul çağındaki çocukların gelişimsel özellikleriyle birlikte değerlendirildiğinde anlam kazanmaktadır. Bu yaşı grubundaki çocukların sosyal ilişkilere açık olmaları, kurum bakımında akranlarıyla düzenli etkileşim fırsatlarına sahip olmaları ve personelle sürdürülen ilişkilerin duygusal ihtiyaçlara da yanıt verebilmesi, bu iki değişkenin düşük düzeyde seyretmesini açıklayıcı niteliktedir. Buna karşılık, fonksiyonel olmayan tutumların orta düzeyde bulunması, çocukların geçmiş yaşantılarında maruz kaldıkları duygusal ihmal ve istismar gibi olumsuz deneyimlerin bilişsel yapılar üzerindeki uzun vadeli etkileriyle ilişkilendirilebilir. Fonksiyonel olmayan tutumların gelişimi yalnızca bireysel özelliklerle sınırlı olmayıp, çocuğun içinde bulunduğu çevresel koşullar, maruz kaldığı erken yaşantılar ve sahip olduğu destek sistemleri tarafından şekillendirilmektedir. Bu bağlamda, araştırma bulguları zorbalık, yalnızlık ve bilişsel tutumlar gibi psikososyal değişkenlerin düzeylerinin farklılaşmasının, her birinin altında yatan dinamiklerin de farklılaştığını göstermekte; dolayısıyla bu değişkenlerin çok boyutlu bir yapı içinde ele alınmasının gerekliliğine işaret etmektedir.

5.2. Demografik Değişkenlere Göre Bulguların Tartışılması

Mevcut çalışmada, koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri, yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları; çocuğun cinsiyeti, yaşı, sınıf düzeyi, anne ve babasının hayatta olup olmadığı, kardeş sayısı, kardeş sırası, koruma ve bakım altına alınma sebebi, ne kadar süredir kurum bakımında olduğu, kurum bakımında başka bir kardeşinin olup olmadığı, ziyaretçisinin olup olmadığı, ziyaretçisinin ziyaret sıklığı, özel eğitime gereksinim duyup duymadığı, psikiyatrik tanı alıp almadığı gibi demografik özellikler açısından incelenmiştir

5.2.1. Cinsiyet

Zorbalık eğilimiyle ilgili alan yazında en sık incelenen demografik değişkenlerden biri cinsiyettir. Bu çalışmada, koruma ve bakım altında bulunan 8–9 yaş grubu çocukların zorbalık eğilimleri cinsiyete göre incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Bu bulgu, cinsiyetin zorbalık eğilimi üzerinde belirleyici bir etken olmadığını ortaya koyan bazı çalışmalarla örtüşmektedir (Şahin ve Akbaba, 2017; Yıldırım, 2022). Ancak, bu konuda literatürde farklı sonuçlara ulaşan araştırmalar da mevcuttur.

Koruma ve bakım altında bulunan çocuklarla doğrudan zorbalık eğilimini inceleyen çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Bu nedenle, zorbalıkla doğrudan ilişkili olmasa da benzer davranış örüntülerine işaret eden bulgular da tartışmaya dahil edilmiştir. Bu bağlamda, saldırganlık davranışlarını konu alan araştırmalar, zorbalık eğilimini dolaylı olarak yansıtmaları bakımından dikkate alınmıştır. Cerit (2018), koruma ve bakım altında bulunan 14–17 yaş grubu çocuklarla yürüttüğü çalışmada, erkek çocukların yıkıcı saldırganlık puanlarının kızlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu bildirmiştir.

Koruma ve bakım altında olmayan çocuklar ve ergenlerle yürütülen çok sayıda araştırma erkek çocukların zorbalık eğilimlerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Pınarcık (2017) 2–3 yaş grubundaki çocuklarla yürüttüğü çalışmada, erkek çocukların daha yüksek düzeyde zorbalık eğilimi sergilediğini belirtmiştir. İlkokul düzeyinde yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir (Balak, 2017; Günel ve Ergün, 2025). Toprak (2019), 9–10 yaş grubundaki erkek çocukların zorbalık eğilimi puanlarının daha yüksek olduğunu bildirmiştir. Ortaokul düzeyinde

gerçekleştirilen çalışmalarda da bu eğilim devam etmektedir (Gökkaya ve Sütçü, 2018; Kızık, 2025; Kocatürk, 2014; Öztürk, Kutlu ve Atlı, 2015). Ergenlik dönemine ilişkin bulgular da bu verileri desteklemektedir. Güneş (2018), 9.–12. sınıf öğrencilerinde, erkeklerin kızlara kıyasla daha yüksek zorbalık eğilimleri gösterdiğini aktarmıştır. Benzer şekilde, Başkaya (2024) tarafından 14–17 yaş grubuyla yürütülen bir çalışmada da erkeklerin daha yüksek düzeyde zorbalık davranışı sergilediği bulunmuştur. Gökturna (2018) tarafından sporcu lisansına sahip lise öğrencileriyle yapılan araştırmada da erkek öğrencilerin daha yüksek zorbalık eğilimleri gösterdiği ifade edilmiştir. Yüksel-Şahin (2015) ve Arslan (2018) tarafından lise ve geç ergenlik dönemine yönelik gerçekleştirilen çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Ayrıca, 46 ülkeden 200.423 ergenin katılımıyla yürütülen geniş ölçekli bir çalışmada da erkek öğrencilerin zorbalık davranışlarında kızlara kıyasla daha yüksek puanlar aldığı rapor edilmiştir (Cosma, Bjereld, Elgar, Richardson, Bilz, Craig, Augustine, Molcho, Malinowska-Cieslik ve Walsh, 2022). Bununla birlikte, bazı araştırmalarda kız öğrencilerin erkek akranlarına kıyasla daha yüksek düzeyde zorbalık eğilimi sergilediği de belirtilmiştir. Çalık, Özbay, Özer, Kurt ve Kandemir (2009), ortaokul düzeyindeki kız öğrencilerin; Çelik (2017) ise 9-12. sınıf düzeyinde kız öğrencilerin zorbalık eğilimi puanlarının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğunu bildirmiştir.

Bu farklılıkların, araştırmalarda yer alan örneklemelerin yaş aralıkları, gelişimsel özellikleri ve kullanılan ölçme araçlarının türüyle ilişkili olabileceği değerlendirilmektedir. Ayrıca, cinsiyete atfedilen geleneksel roller ve kültürel normların çocukların zorbalık türlerine yöneliminde belirleyici bir rol oynadığı da göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda, erkek çocukların genellikle fiziksel zorbalık davranışlarına, kız çocukların ise daha çok ilişkisel zorbalık biçimlerine eğilimli oldukları çeşitli çalışmalarda vurgulanmaktadır (Carbone-Lopez, Esbensen ve Brick, 2010; Şahan, 2020). Ayrıca, kullanılan ölçeklerin zorbalık türlerine yönelik duyarlılığı da cinsiyet değişkenine ilişkin elde edilen bulgular üzerinde etkili olabilir.

Koruma ve bakım altında bulunan 8–9 yaş grubu çocukların yalnızlık düzeyleri cinsiyete göre incelendiğinde, kız çocuklarının erkek çocuklara kıyasla daha yüksek düzeyde yalnızlık yaşadığı görülmüştür. Bu sonuç, hem koruma altında bulunan hem de aile yanında yaşayan çocuklarla gerçekleştirilen bazı araştırmalarla benzerlik

göstermektedir. Yetiştirme yurdunda kalan 13–18 yaş grubu çocuklarla yapılan bir çalışmada kızların yalnızlık puanlarının erkeklere kıyasla daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Kutlu, 2005). Kurum bakımında olmayan, anne-babası boşanmış 9–13 yaş grubundaki çocuklarla yürütülen bir başka çalışmada da kız çocuklarının yalnızlık düzeylerinin erkek çocuklara göre daha yüksek olduğu ortaya konmuştur (Arisoy Karaduman, 2020). Ortaokul ve lise düzeyindeki öğrencilerle yapılan araştırmalar da benzer eğilimleri göstermektedir (Çorak, 2019; Karataş Karayel, 2011). Coplan, Closson ve Arbeau (2007) ise ilkokul çağındaki çocuklarla gerçekleştirdikleri çalışmada, kızların yalnızlık duygusunu daha yoğun yaşadıklarını ve bu duyguyu daha açık biçimde ifade ettiklerini vurgulamıştır.

Bazı araştırmalarda ise erkek çocukların yalnızlık düzeylerinin daha yüksek olduğu rapor edilmiştir. Barreto, Victor, Hammond, Eccles, Richins ve Qualter (2020), 237 ülkeden 46.054 katılımcıyla yürüttükleri çalışmalarında; erkeklerin çocukluk, ergenlik ve genç yetişkinlik dönemlerinde kadınlara kıyasla daha fazla yalnızlık yaşadığını ortaya koymuştur. 1978–2016 yılları arasında yayımlanan 634 çalışmanın meta-analizine dayanan bu veriler, yaşam boyu yalnızlık düzeylerinin cinsiyete göre dönemsel olarak farklılaştığını göstermektedir.

Cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığına işaret eden çalışmalar da bulunmaktadır. İlkokul öğrencileriyle yapılan bir araştırmada, cinsiyetin yalnızlık düzeyi üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir (Aktan, 2022). Boşanmış ebeveynlere sahip 12–14 yaş grubu çocuklarla yürütülen bir başka çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Aydoğan Candan, 2019). Ortaokul düzeyinde gerçekleştirilen araştırmalarda da (Certel, Yakut, Yakut ve Gülsün, 2016; Kısa, 2018; Sepil, 2020) ve ergenlerle yapılan çalışmalarda (Kılıç, 2014; Topçu, 2020) cinsiyet farkı saptanmamıştır.

Yalnızlık düzeyine ilişkin bu farklılıkların, yaş, aile yapısı, bakım koşulları ve sosyal çevre gibi etkenlerle ilişkili olduğu düşünülmektedir. Kız çocuklarında gözlenen daha yüksek yalnızlık düzeyi, kurum bakımının yapısal ve duygusal sınırlılıklarıyla bağlantılı olabilir. Duygusal ihtiyaçların yeterince karşılanamaması, bakım veren personelin sık değişmesi ve güven ilişkilerinin zayıflığı gibi etkenler, özellikle ilişkisel bağlara daha fazla önem atfeden çocuklarda yalnızlık hissini artırabilir. Rose ve Rudolph (2006), kız çocuklarının sosyal ilişkilerde duygusal

desteğe daha fazla ihtiyaç duyduğunu ve arkadaşlık ilişkilerine daha güçlü anlamlar yüklediğini ifade etmektedir. Sanchis-Sanchis, Grau, Reyes Moliner ve Morales-Murillo (2020) ise kız çocuklarının duygularını erkek çocuklara göre daha açık bir biçimde ifade ettiklerini vurgulamaktadır. Bu durum, kız çocuklarında yalnızlığın daha görünür hale gelmesine, erkeklerde ise daha içe kapanık ve fark edilmesi güç biçimlerde ortaya çıkmasına neden olabilir.

Fonksiyonel olmayan tutumlar açısından yapılan değerlendirmede, bu araştırmada cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Bu bulgu, ergenler ve üniversite öğrencileriyle gerçekleştirilen bazı çalışmalarla örtüşmektedir (Sarica Acaröz ve Işıktaş, 2023; Topal, 2011). Bununla birlikte, literatürde bu konuda farklı yönlü sonuçlara ulaşan araştırmalar da yer almaktadır. Bazı çalışmalarda erkek bireylerin daha yüksek düzeyde fonksiyonel olmayan tutumlara sahip olduğu belirtilirken (Pesen ve Çelik, 2019; Şahin ve Sarı, 2010; Haliloğlu, 2008), bazı çalışmalarda ise kadın bireylerin daha yüksek puanlar aldığı rapor edilmiştir (Temiz, Özdoğan ve Hızlı, 2021). Söz konusu araştırmaların çoğu ergen ve yetişkin örnekleriyle yürütülmüş olup, elde edilen sonuçların yaş ve gelişim dönemine bağlı olarak farklılık gösterebileceği değerlendirilmektedir.

Bu çalışmada yer alan örneklem, 8–9 yaş grubu koruma ve bakım altında bulunan çocuklardan oluşmaktadır. Bu çocukların aile ortamından uzak büyümeleri, duygusal bağlanma sorunları yaşamaları, değersizlik hissi geliştirmeleri ve güven ilişkilerinde zorluk yaşamaları gibi çeşitli psikososyal risk faktörlerine maruz kalmaları olasıdır. Bu koşullar göz önüne alındığında, fonksiyonel olmayan tutumların gelişiminde cinsiyet değişkeninden ziyade çevresel ve duygusal etkenlerin daha belirleyici olduğu düşünülmektedir. Özellikle erken yaşta yaşanan travmatik deneyimlerin, ebeveyn yoksunluğunun ve kurum bakımına özgü yapısal sınırlılıkların, bireyin kendilik algısını ve temel inanç sistemlerini etkileyerek işlevsiz bilişsel şemaların oluşumuna katkı sağlayabileceği belirtilmektedir (Beck, 1970; Halvorsen, Wang, Eisemann ve Waterloo, 2010; Young vd., 2003). Bu doğrultuda, çalışmada elde edilen cinsiyete dayalı farklılıkların anlamlı olmaması yönündeki bulgu da, bilişsel yapıların yalnızca cinsiyete değil, yaşantı temelli süreçlere bağlı olarak şekillenebileceğini düşündürmektedir.

5.2.2. Yaş

Araştırmada, koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri yaş gruplarına göre incelendiğinde; toplam zorbalık puanı ile “olumsuz yansıtmak”, “duygusal paylaşım eksikliği” ve “zorbalığı haklı görme” alt boyutlarında yaşa bağlı anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak “üzmek” ve “güçlü olmak” boyutlarında, 8 yaş grubundaki çocukların 9 yaş grubuna kıyasla daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür. Bu bulgu, zorbalık eğilimlerinin yaşa göre homojen bir şekilde dağılmadığını, bazı alt boyutların belirli yaşlarda daha baskın olabileceğini göstermektedir. Pınarcık’ın (2017) çalışmasında da benzer şekilde, 2–3 yaş grubundaki çocukların fiziksel saldırganlık eğilimlerinin daha büyük yaştakilere kıyasla yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durum, saldırganlık davranışlarının yaşla birlikte biçim değiştirdiğini; erken yaşlarda fiziksel olarak, ilerleyen dönemlerde ise daha çok sözel veya ilişkisel biçimlerde ifade edildiğini düşündürmektedir.

Zorbalık eğilimlerinde yaşa bağlı anlamlı fark gözlemlenmediğini bildiren araştırmalar da mevcuttur. Yıldırım (2022) ve Başkaya (2024), ergenlerde yaş gruplarına göre zorbalık puanlarında anlamlı bir farklılık bulmamıştır. Bu bulgular, zorbalığın yalnızca gelişimsel süreçlerle değil; aynı zamanda çevresel, bireysel ya da psikososyal etkenlerle şekillenebileceğini göstermektedir. Bununla birlikte, Kocatürk’ün (2014) ortaokul öğrencileriyle yaptığı çalışmada, yaşla birlikte zorbalık eğilimlerinde artış saptanmıştır. Ergenliğe geçişle birlikte yaşanan sosyal baskılar, grup dinamikleri ve kimlik gelişimi gibi faktörlerin bu artışta etkili olduğu değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, çalışmada 8 yaş grubundaki çocukların bazı alt boyutlarda daha yüksek puan alması, gelişimsel özellikler ve sosyal çevre koşulları birlikte ele alınarak yorumlanmalıdır. Koruma altındaki çocukların yaşadığı olumsuz deneyimler, sınırlı güven ilişkileri ve yetersiz sosyal etkileşim ortamları, zorbalık davranışlarının biçimlenmesinde etkili olabilir. Yaş değişkeni, bu doğrultuda tek başına belirleyici değil; belirli dönemlerde bazı eğilimleri daha görünür kılan bir unsur olarak değerlendirilebilir.

Yalnızlık düzeyi açısından yapılan değerlendirmede, 8 yaş grubundaki çocukların 9 yaş grubuna kıyasla daha yüksek düzeyde yalnızlık yaşadığı görülmüştür. Sepil’in (2020) yaş arttıkça yalnızlık düzeyinin azaldığını ortaya koyan bulgusu bu sonuçla örtüşmektedir. Daha küçük yaş gruplarındaki çocukların

yalnızlık duygusuna karşı daha duyarlı olmaları, sosyal becerilerinin henüz gelişmekte olmasıyla açıklanabilir. Ancak literatürde, yaşla birlikte yalnızlık düzeyinin arttığını bildiren çalışmalar da bulunmaktadır. Topçu (2020), 16 yaşındaki ergenlerin daha genç akranlarına göre daha yalnız olduklarını belirtmiştir. Karataş Karayel (2011) ise sınıf düzeyi yükseldikçe yalnızlık düzeyinde anlamlı bir artış gözlemlendiğini ifade etmiştir. Bu farklılıklar, yalnızlık ile yaş arasındaki ilişkinin gelişimsel dönemler ve bağlamsal koşullara bağlı olarak değişkenlik gösterebileceğini düşündürmektedir. Araştırmanın ilkökul düzeyindeki çocuklarla yürütülmüş olması, yalnızlık duygusunun bu yaş grubunda gelişimsel olarak daha belirgin biçimde hissedilebileceğine işaret etmektedir. Koruma ve bakım altında bulunan çocukların ailelerinden ayrı yaşamaları, daha önce yaşadıkları travmatik deneyimler ve bireysel düzeyde sosyal etkileşime açıklıklarının farklılık gösterebilmesi, yalnızlık duygusunu biçimlendiren etkenler arasında yer alabileceği düşünülmektedir. Kurum bakımında sunulan sosyal ortamın yapısal olarak belirli düzeyde olanaklar sağladığı kabul edilmekle birlikte, çocukların bu ortamla kurdukları etkileşim biçimlerinin ve duygusal ihtiyaçlarını karşılama düzeylerinin, yalnızlık deneyimini etkileyen faktörlerden biri olabileceği değerlendirilmektedir. Bu nedenle elde edilen bulgu, yalnızca yaş temelli değil; aynı zamanda bireysel özellikler ve sosyal bağlamın etkileşimi bağlamında ele alınmalıdır.

Fonksiyonel olmayan tutumlar açısından yapılan yaş grubu karşılaştırmasında da benzer bir örüntü gözlemlenmiştir. 8 yaş grubundaki çocukların, 9 yaş grubuna kıyasla daha yüksek düzeyde fonksiyonel olmayan tutumlara sahip olduğu bulunmuştur. Bu tür tutumların gelişimi yalnızca bilişsel olgunluk düzeyine bağlı olmayıp, bireyin maruz kaldığı çevresel ve duygusal koşullarla da ilişkilidir. Duy (2003), bu tutumların özellikle aile ilişkileri, bakım veren figürlerle kurulan bağlar ve yaşamın erken dönemlerinde edinilen deneyimlerle şekillendiğini belirtmektedir. Bağlanma sorunları, değersizlik hissi ve duygusal yoksunluk gibi etkenlerin, bireyin kendilik algısında bozulmalara neden olarak işlevsiz inanç sistemlerinin gelişimine zemin hazırlayabileceği değerlendirilmektedir.

Fonksiyonel olmayan tutumların yaşla ilişkisini ele alan mevcut literatürün büyük ölçüde ergen ve yetişkin örneklemine dayandığı görülmektedir. Sarıca Acaröz ve Işıktaş (2023) ile Pesen ve Çelik (2019), üniversite öğrencileriyle

gerçekleştirdikleri çalışmalarda yaş değişkenine bağlı anlamlı bir fark saptamamıştır. Bilgin (2001) ise 17–23 yaş aralığındaki üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada, birinci sınıf öğrencilerinin dördüncü sınıf öğrencilerine kıyasla daha yüksek düzeyde fonksiyonel olmayan tutumlara sahip olduğunu bildirmiştir. Ancak bu bulgular, ilkokul düzeyindeki çocuklarla doğrudan karşılaştırılabilir nitelikte değildir.

Araştırma bulguları, yaş değişkeninin tek başına belirleyici bir unsur olmadığını; çevresel, gelişimsel ve psikososyal etkenlerle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın ilkokul dönemi çocuklarıyla gerçekleştirilmiş olması, bu yaş grubunda da fonksiyonel olmayan tutumların gözlemlenebileceğini göstermektedir. Bununla birlikte, bu tutumların yalnızca ilkokul döneminde ortaya çıkmadığı; erken çocukluk dönemindeki bakım deneyimleri, bağlanma ilişkileri ve duygusal yaşantıların etkisiyle şekillendiği ve ilkokul çağında davranışsal ve bilişsel düzeyde görünürlük kazandığı değerlendirilmektedir. Özellikle koruma ve bakım altında büyüyen çocukların karşılaştığı sosyal ve duygusal sınırlılıkların, fonksiyonel olmayan tutumların gelişimine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

5.2.3. Sınıf Düzeyi

Bu araştırmada, koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri ile sınıf düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Elde edilen bulgular, zorbalık eğilimlerine ilişkin toplam puan ile “olumsuz yansıtmak”, “duygusal paylaşım eksikliği”, “zorbalığı haklı görmek”, “üzmek” ve “güçlü olmak” alt boyutlarında sınıf düzeyine göre anlamlı bir fark bulunmadığını göstermektedir. Bu sonuç, sınıf düzeyine bağlı olarak zorbalık eğiliminde anlamlı fark saptamayan bazı çalışmalarla örtüşmektedir (Başkaya, 2024; Güneş, 2018; Öztürk, Kutlu ve Atlı, 2015; Yıldırım, 2022). Ancak bu bulgular değerlendirilirken, örneklem grubunun bazı özelliklerinin sınırlayıcı etkiler doğurabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Araştırma sürecinde, bazı çocukların kronolojik yaşlarına kıyasla daha düşük sınıf düzeylerinde yer aldığı belirlenmiştir. Bu durum; eğitime geç başlama, devamsızlık, sınıf tekrarı ya da koruma altına alınmadan önce eğitimde yaşanan kesintiler gibi faktörlerden kaynaklanıyor olabilir. Bu nedenle, sınıf düzeyi değişkeni zorbalık eğilimlerini yansıtmakta sınırlı kalabilir. Araştırmada ayrıca yaş değişkeni de incelenmiş; 8 yaş grubundaki çocukların özellikle “üzmek” ve “güçlü olmak” alt

boyutlarında 9 yaş grubuna kıyasla daha yüksek puan aldığı görülmüştür. Bu sonuç, yaşı zorbalık eğilimlerini açıklamada sınıf düzeyine kıyasla daha belirleyici bir değişken olabileceğini düşündürmektedir.

Literatürde sınıf düzeyi ile zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkiye dair farklı bulgulara rastlanmaktadır. Bazı araştırmalarda sınıf düzeyi yükseldikçe zorbalık eğiliminin azaldığı belirtilmiştir (Balak, 2017). Bazı çalışmalar da ise, üst sınıf düzeylerinde zorbalık eğilimlerinin arttığını göstermektedir (Gökkaya ve Sütçü, 2018; Kızık, 2025; Kocatürk, 2014). Günel ve Ergün'ün (2025) çalışmasında ise ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin, ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerine göre daha yüksek düzeyde zorbalık eğilimine sahip olduğu bildirilmiştir. Bu tür farklılıklar, zorbalık eğilimlerinin yalnızca sınıf düzeyiyle açıklanamayacağını; yaş, bireysel gelişim, önceki eğitim deneyimleri ve çevresel koşullar gibi çok sayıda değişkenin birlikte ele alınması gerektiğini göstermektedir. Özellikle koruma ve bakım altında bulunan çocuklar gibi özel koşullara sahip gruplarda bu etkenlerin etkisi daha da belirginleşmektedir.

Araştırmada, çocukların yalnızlık düzeyleri ile sınıf düzeyleri arasındaki ilişki de incelenmiştir. Elde edilen bulgular, yalnızlık düzeylerinin sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymuştur. Bu sonuç, sınıf düzeyine göre anlamlı fark saptamayan bazı araştırmalarla paralellik göstermektedir. Ortaokul öğrencileriyle yapılan bir çalışmada (Certel, Yalçın ve Şenel, 2016) ve 14–16 yaş grubundaki ergenlerle yürütülen başka bir araştırmada (Topçu, 2020) benzer sonuçlar rapor edilmiştir. Ancak bu bulgular değerlendirilirken, yukarıda belirtildiği gibi örneklem grubuna özgü bazı yapısal sınırlılıkların burada da etkili olabileceği unutulmamalıdır. Yaşlarına göre daha düşük sınıflarda yer alan çocuklar, eğitime geç başlama, devamsızlık ya da sınıf tekrarı gibi nedenlerle duygusal süreçleri farklı biçimlerde deneyimleyebilir. Bu durum, sınıf düzeyinin yalnızlık gibi sosyal-duygusal bir durumu açıklamada sınırlı bir değişken olmasına neden olabilir.

Yaş değişkenine göre yapılan analizlerde ise daha anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. Bulgular, 8 yaş grubundaki çocukların 9 yaş grubuna kıyasla daha yüksek yalnızlık düzeyine sahip olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, yaşı yalnızlık düzeyini açıklamada daha işlevsel bir değişken olabileceğini düşündürmektedir. Literatürde sınıf düzeyi ile yalnızlık arasındaki ilişkiye dair sonuçlar da benzer

biçimde çelişkilidir. Karataş Karayel (2011), sınıf düzeyi yükseldikçe yalnızlık düzeyinin de arttığını belirtirken; Sepil (2020), 6. sınıf öğrencilerinin 8. sınıf öğrencilerine kıyasla daha yüksek yalnızlık yaşadığını bildirmiştir. Kutlu'nun (2005), koruma altındaki lise öğrencileriyle gerçekleştirdiği araştırmada ise, sınıf düzeyi azaldıkça yalnızlık düzeyinin düştüğü ifade edilmiştir. Bu bulgular, yaş ve sınıf düzeyinin sosyal-duygusal süreçler üzerindeki etkisinin örneklem özelliklerine bağlı olarak değişebileceğini ortaya koymaktadır. Araştırma bağlamında değerlendirildiğinde, yaş değişkeninin yalnızlık düzeyini açıklamada daha belirleyici olduğu söylenebilir.

Fonksiyonel olmayan tutumlara ilişkin bulgular da benzer bir örüntü sergilemektedir. Araştırmada, çocukların fonksiyonel olmayan tutum düzeyleri ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak bu bulgunun yorumlanmasında da örneklem grubuna özgü sınırlılıklar dikkate alınmalıdır. Yaşlarına göre daha düşük sınıf düzeylerinde yer alan bazı çocukların bulunması, sınıf düzeyi değişkeninin bu tür bilişsel tutumları yansıtmakta yetersiz kalmasına neden olabilir. Yaş değişkenine göre yapılan analizler ise, 8 yaş grubundaki çocukların 9 yaş grubuna kıyasla daha yüksek düzeyde fonksiyonel olmayan tutumlara sahip olduğunu ortaya koymuştur. Bu bulgu, yaşla birlikte gelişen bilişsel olgunluk, çevresel farkındalık ve başa çıkma becerilerindeki artışla ilişkilendirilebilir. Daha küçük yaş grubundaki çocukların stres, belirsizlik ya da travmatik yaşantılar karşısında daha kırılgan olmaları, bu tür tutumların gelişmesine zemin hazırlayabilir.

Fonksiyonel olmayan tutumlara ilişkin literatür incelendiğinde, bu konuda yapılan çalışmaların büyük oranda üniversite öğrencileriyle sınırlı olduğu görülmektedir. Bilgin (2001), birinci sınıf üniversite öğrencilerinin fonksiyonel olmayan tutum puanlarının dördüncü sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Bu bulgu, yaşam deneyimi arttıkça bireylerin daha işlevsel düşünme biçimleri geliştirme eğiliminde olabileceklerini göstermektedir. Öte yandan, Pesen ve Çelik'in (2019) yürüttükleri çalışmada sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. İlkokul düzeyindeki çocuklara yönelik fonksiyonel olmayan tutumlara dair araştırmalar ise oldukça sınırlıdır. Literatür taraması sürecinde bu yaş grubuyla yapılmış yeterli sayıda çalışmaya ulaşılamamıştır.

5.2.4. Anne-Baba Hayatta Olma Durumu

Araştırmada, koruma ve bakım altında bulunan 8–9 yaş grubundaki çocukların zorbalık eğilimleri, yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları; anne ve babalarının hayatta olup olmama durumuna göre karşılaştırılmıştır. Elde edilen bulgular, üç değişken açısından da istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığını göstermektedir.

Zorbalık eğilimi ile anne-baba hayatta olma durumu arasındaki ilişkiye dair elde edilen bulgular, bazı literatür sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Çelik'in (2017) lise düzeyindeki öğrencilerle yürüttüğü çalışmada, anne ve babası boşanmış ya da birlikte olan öğrencilerin zorbalık eğilimleri arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Benzer şekilde, Kızık (2025) tarafından ortaokul öğrencileriyle gerçekleştirilen çalışmada da anne-baba birlikteliği ile zorbalık eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu bulgular, anne-babanın birlikte ya da ayrı olmasının zorbalık eğilimini doğrudan etkileyen bir faktör olmayabileceğini göstermektedir. Bununla birlikte, Pınarcık'ın (2017) 2–3 yaş grubu çocuklarla yürüttüğü araştırmada, aile içi şiddet ve parçalanmış aile gibi olumsuz çevresel koşulların saldırgan davranış eğilimlerini artırabileceği ifade edilmiştir. Söz konusu çalışmanın yaş grubu, araştırmamızdan farklı olsa da, çevresel ve duygusal risklerin zorbalık davranışları üzerindeki etkisini vurgulaması bakımından önem taşımaktadır. Ancak, 8–9 yaş aralığında ve koruma ve bakım altında bulunan çocuklarla yapılan benzer nitelikte araştırmalara ulaşamamış olması, mevcut bulguların doğrudan karşılaştırılmasını sınırlandırmaktadır. Bu nedenle, elde edilen sonuçların değerlendirilmesinde, benzer risk faktörlerine sahip ancak yaş grubu farklı olan örneklemelerle yapılan çalışmalar dikkate alınmıştır.

Yalnızlık düzeyi açısından da anne-babanın hayatta olup olmama durumuna göre anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Bu yaş grubunda ve koruma altında bulunan çocuklarla yapılmış doğrudan karşılaştırılabilecek araştırmalara ulaşamamıştır. Bu nedenle, yaş ya da bakım koşulları açısından farklılık gösterse de, konuya ilişkin veriler sunan bazı çalışmalar tartışmaya dahil edilmiştir. Kutlu'nun (2005) koruma altında bulunan lise çağındaki ergenlerle yürüttüğü araştırmasında, anne-babası birlikte olan çocukların yalnızlık düzeylerinin daha düşük olduğu, boşanmış ya da vefat etmiş ebeveyne sahip olanların ise daha yüksek düzeyde yalnızlık yaşadığı

rapor edilmiştir. Aktan'ın (2022) koruma altında olmayan ilkokul öğrencileriyle yürüttüğü çalışmada, anne ve babası ayrı olan çocukların yalnızlık düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu araştırma yaş düzeyi açısından mevcut çalışmaya yakın olmakla birlikte, koruma altında olmama durumu örneklem yapısında farklılık yaratmaktadır. Kurum bakımında bulunan çocukların sosyal destek mekanizmaları, grup içi ilişkileri ve psikolojik destek alma durumları gibi faktörler, yalnızlık deneyimlerini farklılaştırabilmektedir. Bu çerçevede, mevcut çalışmada yalnızlık düzeyinde anlamlı bir fark bulunmaması; yaş, bakım koşulları ve sosyal etkileşim ortamlarının birlikte değerlendirilmesi gereken çok boyutlu bir yapı içerisinde şekillenmiş olabilir.

Fonksiyonel olmayan tutumlar açısından da anne-babanın hayatta olup olmama durumuna göre anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Literatür taraması sürecinde, özellikle koruma ve bakım altında bulunan ilkokul düzeyindeki çocuklarla bu değişken arasında doğrudan ilişki kuran çalışmalara ulaşılamamıştır. Ayrıca, farklı yaş gruplarıyla yürütülen araştırmalarda da anne-babanın hayatta olup olmama durumunun fonksiyonel olmayan tutumlarla ilişkisini ele alan verilere rastlanmamıştır. Bu eksiklik, elde edilen bulgunun değerlendirilmesini sınırlandırmakta ve literatür karşılaştırması yapmayı güçleştirmektedir. Bu bağlamda, fonksiyonel olmayan tutumların oluşumunda ebeveyn varlığı kadar; çocuğun maruz kaldığı bakım koşulları, duygusal deneyimler, travmatik yaşantılar ve aldığı psikososyal destek gibi çok yönlü faktörlerin birlikte etkili olabileceği düşünülmektedir. Araştırmada anlamlı bir fark gözlemlenmemesi, bu çok etkenli yapının bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

5.2.5. Kardeş Sayısı

Araştırmada, koruma ve bakım altında bulunan 8–9 yaş grubundaki çocukların zorbalık eğilimleri, yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları kardeş sayısı değişkeni açısından incelenmiştir. Bulgular, üç değişkenin tamamında kardeş sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığını göstermektedir.

Zorbalık eğilimi ile kardeş sayısı arasındaki ilişki incelendiğinde; toplam zorbalık puanı ile “olumsuz yansıtmak”, “duygusal paylaşım eksikliği”, “zorbalığı haklı görmek”, “üzmek” ve “güçlü olmak” alt boyutlarında kardeş sayısına bağlı

anlamli bir fark saptanmamıştır. Bu bulgu, benzer sonuçlara ulaşan çeşitli çalışmalarla örtüşmektedir. Balak (2017), ilkokul düzeyindeki çocuklarla yürüttüğü çalışmada; Güneş (2018) ise lise düzeyindeki örnekleme kardeş sayısının zorbalık eğiliminde anlamlı bir etkisi olmadığını belirtmiştir. Ayrıca Çelik (2017), Toprak (2019) ve Arslan (2018) tarafından yürütölen araştırmalarda da kardeş sayısına göre zorbalık eğiliminde anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Günel ve Ergün'ün (2025) ilkokul 2-4. sınıf öğrencileriyle yaptığı çalışmada ise, kardeş sayısı arttıkça zorbalık eğiliminin yükseldiğı rapor edilmiştir. Bulgular arasındaki farklılıklar, kardeş sayısının zorbalık eğilimindeki etkisinin sayısal verilerle sınırlı şekilde açıklanamayacağını göstermektedir. Kardeşlerle kurulan ilişkilerin niteliğı, bakım bağlamındaki konumlanış ve sosyal öğrenme süreçleri gibi faktörlerin bu ilişkiyi etkileyebileceğı düşünülmektedir. Koruma altında bulunan çocuklarda kardeşlerin aynı kurumda bulunup bulunmadığı, etkileşim sıklığı ve kardeşlik bağının sürekliliğı gibi etkenler göz önünde bulundurulmadan yapılan analizler, sınırlı sonuçlara neden olabilir.

Araştırmada kardeş sayısına göre yalnızlık düzeyleri de incelenmiştir. Elde edilen veriler, yalnızlık düzeylerinin kardeş sayısına bağı olarak anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymuştur. Aktan (2022), ilkokul düzeyinde yürüttüğü çalışmada; Aydoğan Candan (2019) ise boşanmış aile çocuklarıyla gerçekleştirdiğı araştırmada yalnızlık ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir ilişki saptamamıştır. Günel ve Ergün'ün (2025) çalışmasında ise kardeş sayısı arttıkça yalnızlık düzeyinde de artış gözlenmiştir. Bu durum, kardeş varlığının her zaman yalnızlık duygusunu azaltıcı bir işlev üstlenmediğini göstermektedir. Kardeşlerin fiziksel yakınlığa rağmen duygusal olarak destekleyici bir bağ kuramamaları durumunda, çocuklarda yalnızlık hissinin artabileceğı düşünülmektedir. Koruma altındaki çocukların koşulları göz önünde bulundurulduğunda, kardeşlerin aynı kurumda yaşamamaları, aynı kurumda olsalar dahi sınırlı etkileşim kurmaları ya da bağlanma ilişkilerinin zayıf olması gibi faktörler, yalnızlık düzeyi üzerindeki etkileri sınırlayabilir. Bu nedenle kardeş sayısının yalnızlık algısını belirlemedeki rolü, nicelikten çok ilişkisel boyut çerçevesinde değerlendirilmelidir.

Fonksiyonel olmayan tutumlara ilişkin bulgular da kardeş sayısına göre anlamlı bir fark göstermemiştir. Literatür taraması sürecinde, bu değişkeni koruma ve bakım

altında bulunan çocuklarla birlikte ele alan herhangi bir çalışmaya ulaşamamıştır. Ayrıca, farklı yaş gruplarıyla yapılan çalışmalarda da kardeş sayısının fonksiyonel olmayan tutumlar üzerindeki etkisini inceleyen bir bulguya rastlanmamıştır. Bu bağlamda, mevcut bulgunun literatürle karşılaştırılması mümkün olmamış; ancak değerlendirme, teorik çerçeve üzerinden yapılmıştır. Fonksiyonel olmayan tutumların gelişiminde kardeş sayısından ziyade, çocuğun bakım deneyimi, bağlanma kalitesi, yaşadığı duygusal yoksunluklar ve çevresel riskler gibi çok yönlü etkenlerin daha belirleyici olabileceği düşünülmektedir (Beck, 1970; Young vd., 2003). Kardeş sayısı, bu tür bilişsel yapıların oluşumuna doğrudan yön vermekten çok, bağlamı belirleyen etkenlerden biri olabilir. Bu nedenle anlamlı fark bulunmaması, fonksiyonel olmayan tutumların karmaşık ve çok boyutlu doğasına işaret etmektedir.

5.2.6. Kardeş Sırası

Araştırmada, koruma ve bakım altında bulunan 8–9 yaş grubu çocukların zorbalık eğilimleri kardeş sırası değişkeni açısından incelenmiş; toplam puan ve alt boyutlar düzeyinde anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu bulgu, Balak'ın (2017) ilkökul düzeyindeki çocuklarla gerçekleştirdiği çalışmada elde edilen sonuçlarla örtüşmektedir. Ayrıca, Suna Şaka'nın (2022) 48–72 aylık çocuklarla yürüttüğü araştırmasında saldırganlık yöneliminin doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık göstermediği bildirilmiştir. Söz konusu çalışma doğrudan zorbalık davranışlarını ele almamakla birlikte, saldırganlık davranışlarının zorbalığın temel bileşenlerinden biri olarak kabul edilmesi ve doğum sırasına ilişkin veri sınırlılığı nedeniyle değerlendirmeye dahil edilmiştir. Bununla birlikte, yaş aralığı bakımından farklı bir gelişim dönemine odaklandığı için bulguların dikkatli yorumlanması gerekmektedir.

Kardeş sırasına ilişkin literatür, bazı örneklerde bu değişkenin zorbalıkla ilişkili olabileceğini göstermektedir. Toseeb, McChesney, Dantchev ve Wolke (2020) tarafından Birleşik Krallık'ta yürütülen boylamsal bir çalışmada, kardeş zorbalığının yapısal aile özellikleriyle anlamlı düzeyde ilişkili olduğu ortaya konmuştur. Çocukların 7 yaşına kadar olan dönemde birincil bakımverenler tarafından bildirilen öncül değişkenler ile 11 yaşında çocukların kendi bildirimleri temelinde ölçülen zorbalık davranışları karşılaştırılmıştır. Bulgular, ilk doğan çocukların kardeşlerine zorbalık yapma olasılığının daha yüksek, sonraki doğan çocukların ise mağduriyet yaşama riskinin daha fazla olduğunu göstermektedir.

Mevcut araştırmada anlamlı bir farklılık gözlemlenmemesi, koruma altındaki çocukların kardeş ilişkilerinin niteliğiyle ilişkilendirilebilir. Kardeşlerin ayrı kurumlarda kalması, birlikte büyüme deneyiminin yaşanmaması veya etkileşim sıklığının sınırlı olması gibi etkenler, kardeş sırasının davranışsal eğilimler üzerindeki etkisini sınırlamış olabilir. Zorbalık eğiliminin yalnızca doğum sırasına bağlı olarak değerlendirilmesi yeterli olmayıp, çocukların içinde bulunduğu bakım ortamı, ilişkiel dinamikler ve sosyal etkileşim koşullarıyla birlikte ele alınması gerekmektedir.

Araştırmada, koruma ve bakım altında bulunan 8–9 yaş grubu çocukların yalnızlık düzeyleri kardeş sırasına göre incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu bulgu, kardeş sırasının yalnızlık düzeyleri üzerinde tek başına belirleyici bir etken olmayabileceğini göstermektedir. Literatürde, yalnızlık ve kardeş sırası arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen araştırmalar oldukça sınırlıdır. Bu sınırlı örneklerden biri olan Koukouriki, Stamatopoulou, Sofologi, Koutra ve Giannakopoulos (2022) tarafından yürütölen çalışmada, otizm spektrum bozukluğu olan çocukların tipik gelişim gösteren kardeşlerinin yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeyleri değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda, ilk doğan çocukların yalnızlık düzeylerinin daha düşük olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmada yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik birlikte ele alınmakla birlikte, bu bölümde yalnızlıkla ilgili bulgular dikkate alınmış; diğer değişken değerlendirme dışı bırakılmıştır. Ayrıca söz konusu araştırmanın özel gereksinimli kardeşe sahip çocuklardan oluşan bir örnekleme yürütölmüş olması, elde edilen bulguların doğrudan genellenebilirliğini sınırlamaktadır.

Mevcut çalışmada anlamlı bir fark gözlemlenmemesi, koruma altında bulunan çocukların kardeş ilişkilerinin süresizliği ya da sınırlı etkileşim düzeyleriyle açıklanabilir. Kardeşlerin farklı kurumlarda bulunması, birlikte büyüme deneyimlerinin olmaması ya da kurum bakımı yaşantısının etkileşim dinamiklerinin sınırlı olması gibi faktörler yalnızlık düzeyleri üzerinde belirleyici olabilir. Bu bağlamda, yalnızlık gibi sosyal-duygusal deneyimlerin sadece kardeş sırası gibi yapısal değişkenler üzerinden değil; çocukların bakım ortamı, sosyal destek kaynakları ve ilişkiel deneyimleriyle birlikte ele alınması gerektiği değerlendirilmektedir.

Araştırmada, koruma ve bakım altında bulunan 8–9 yaş grubu çocukların fonksiyonel olmayan tutum düzeyleri kardeş sırası değişkeni açısından incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu bulgu, kardeş sırasının fonksiyonel olmayan tutumların gelişiminde belirleyici bir değişken olmayabileceğine işaret etmektedir. Literatür taraması sürecinde, özellikle çocuk yaş grubunda ve koruma altında bulunan bireylerle yürütülmüş, kardeş sırasına odaklanan bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Bu durum, mevcut bulgunun literatüre katkı potansiyelini artırmakta; aynı zamanda bu değişkenin önceki çalışmalarca yeterince ele alınmadığını göstermektedir.

Fonksiyonel olmayan tutumların gelişimi, genellikle bireyin erken yaşantıları, bilişsel gelişim düzeyi, bağlanma örüntüleri, duygusal ihmal ve travmatik deneyimleri ile ilişkilendirilmektedir. Kardeş sırası ise bu kuramsal çerçevede, doğrudan etkili olmaktan ziyade dolaylı biçimde etkide bulunabilecek bir değişken olarak değerlendirilmektedir (Beck, 1970; Young vd., 2003). Bu bağlamda, psikolojik doğum sırası ile çocukluk travmaları ve sosyal anksiyete arasındaki ilişkilerin incelendiği bir çalışmada, özellikle ortanca çocukların duygusal ve fiziksel ihmal yaşantıları ile sosyal anksiyete düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir (Güler ve Hazer, 2022). Bu bulgu, kardeşlik konumunun bireysel gelişimi etkileyebilecek potansiyele sahip olduğunu; ancak bu etkinin daha çok yaşanan erken dönem deneyimler ve ilişkisel bağlarla etkileşim içinde şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Koruma altında bulunan çocukların, kardeşlerinden ayrı ortamlarda büyümeleri ya da kardeşlik ilişkilerinin süresiz ve sınırlı bir biçimde deneyimlenmesi gibi durumlar, kardeş sırasına ilişkin etkilerin zayıf ya da önemsiz görünmesine neden olmuş olabilir. Bu nedenle, fonksiyonel olmayan tutumların değerlendirilmesinde, yalnızca demografik özelliklere değil; bireysel gelişimsel süreçlere, bağlanma deneyimlerine ve çocuğun bakım bağlamındaki duygusal yaşantılarına da odaklanılması gerekmektedir. Kardeş sırası bu açıdan, fonksiyonel olmayan tutumların oluşumunu doğrudan belirleyen bir değişken değil; gelişimsel bağlamı şekillendiren etmenlerden biri olarak ele alınmalıdır.

5.2.7. Koruma ve Bakım Altına Alınma Sebebi

Araştırmada, zorbalık eğilimine ait toplam puan ile alt boyutlardan “olumsuz yansıtmak”, “duygusal paylaşım eksikliği”, “zorbalığı haklı görmek” ve “güçlü olmak” boyutlarında, çocukların koruma ve bakım altına alınma nedenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p > .05$). Ancak “üzmek” boyutunda anlamlı bir fark gözlenmiş ve ekonomik yetersizlik nedeniyle koruma altına alınan çocukların puanlarının, ebeveyn kaybı ve refakatsiz çocuk olma nedenleriyle kuruma yerleştirilen çocuklara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($\chi^2 = 18.45$, $sd = 10$, $p < .05$).

“Üzmek” alt boyutu, bireyin diğer kişilere yönelik bilinçli olarak acı verme, duygusal olarak incitme ya da rahatsız etme davranışlarına yönelik eğilimlerini değerlendirmeye odaklanmaktadır (Dölek, 2002). Bu boyuttan alınan yüksek puan, bireyin başkalarını üzme davranışını olağan hatta rahatlatıcı bulabileceğini ve bu tür eylemlerden kaçınmaya yönelik güçlü bir eğilim göstermediğini ifade eder. Ekonomik yetersizlik nedeniyle kuruma alınan çocuklarda bu boyuttaki puanların yüksek olması, yalnızca bireysel eğilimlerle değil; aynı zamanda yoksunluk, ihmal, sosyal dışlanma ve duygusal destek eksikliği gibi çevresel risk etmenleriyle ilişkili olabilir.

Zorbalık eğilimlerinin erken çocukluk yaşantılarıyla bağlantılı olabileceğini gösteren araştırmalar da bu bulgunun değerlendirilmesine katkı sağlamaktadır. Pınarcık (2017), 2–3 yaş grubu çocuklarla yürüttüğü çalışmada, aile içi şiddete maruz kalan ve parçalanmış aile yapısında büyüyen çocukların daha sık zorbalık davranışı sergilediklerini ortaya koymuştur. Bu bulgu, olumsuz yaşam deneyimlerinin çocukların sosyal etkileşim biçimlerini nasıl şekillendirebildiğine işaret etmektedir.

Bulut’un (2019) çalışması ise doğrudan zorbalık eğilimini değil; koruma ve bakım altında bulunan çocukların sürekli öfke düzeylerini ve öfke ifade biçimlerini incelemektedir. Araştırmada, çocuğun kuruma alınma nedeninin bu değişkenler üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı rapor edilmiştir. Her ne kadar doğrudan zorbalık eğilimine odaklanmasa da, benzer risk grubu olan çocuklarla yürütülmüş olması nedeniyle, elde edilen bulgular zorlayıcı yaşam koşullarının duygusal dışavurumlar üzerindeki etkisini değerlendirme açısından anlamlı bir çerçeve sunmaktadır.

Araştırmada, koruma ve bakım altında bulunan çocukların yalnızlık düzeyleri, koruma ve bakım altına alınma sebeplerine göre incelenmiş, ancak değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p > .05$). Elde edilen bu bulgu, koruma altına alınma gerekçesinin, çocukların yalnızlık düzeyleri üzerinde tek başına belirleyici bir etken olmayabileceğini göstermektedir. Bu sonuç, yalnızlık duygusunun daha çok çocuğun bireysel özellikleri, duygusal başa çıkma becerileri ve kurumdaki sosyal ilişki deneyimleri gibi faktörlerle ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.

Literatürde farklı sonuçlara ulaşan bir çalışma da mevcuttur. Aral, Gürsoy ve Bıçakçı'nın (2006), kız yetiştirme yurdunda kalan 13–18 yaş aralığındaki ergenlerle gerçekleştirdiği çalışmada, boşanma nedeniyle ailesi hayatta olmasına rağmen yurttan kalan çocukların, ebeveyn kaybı gibi diğer nedenlerle yurttan kalanlara kıyasla daha yüksek düzeyde yalnızlık yaşadığını ortaya koymuştur. Bu sonuç, aileyle fiziksel bağın kopmamış olmasına rağmen, duygusal bağın zayıf ya da belirsiz olması durumunda yalnızlık hissinin daha yoğun yaşanabileceğini göstermektedir. Ancak Aral ve arkadaşlarının (2006) araştırması ergenlerle yürütülmüş olup, yaş grubu olarak bizim çalışmamızdan farklılık göstermektedir. Bu farklılık, gelişimsel özelliklerin yalnızlık algısını biçimlendirmedeki rolünü ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, mevcut çalışmada yalnızlık düzeyleri açısından koruma ve bakım altına alınma nedenlerine göre anlamlı fark bulunmamış olması, yaşı erken oluşu ve kurum içi sosyal destek ortamlarının etkisiyle açıklanabilir. Yalnızlık duygusunun oluşumunda, sadece kuruma alınma gerekçesi değil, bakım süresince çocuğun kurumdaki ilişkisel deneyimleri ve sosyal destek algısı da belirleyici olabilir.

Araştırmada, koruma ve bakım altına alınan çocukların fonksiyonel olmayan tutumları, kuruma yerleştirilme nedenlerine göre incelenmiş ve değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p > .05$). Bu bulgu, fonksiyonel olmayan tutumların yalnızca çocuğun koruma ve bakım altına alınma gerekçesiyle açıklanamayabileceğini düşündürmektedir. Alanyazında bu değişkenler arasında doğrudan karşılaştırma yapılabilecek nitelikte çalışmalara ulaşılamamıştır. Bu durum, konuyla ilgili özgün araştırmalara duyulan gereksinimi ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular, fonksiyonel olmayan tutumların gelişiminde yalnızca koruma ve bakım altına alınma nedeninin değil; çocuğun bireysel gelişimsel özellikleri, erken

dönem yaşantıları, kurum sürecindeki ilişkisel deneyimleri ve aldığı psikososyal destek düzeyi gibi çok boyutlu etkenlerin de etkili olabileceğini düşündürmektedir. Bu değişkenin daha kapsamlı biçimde değerlendirilebilmesi için, söz konusu etkenleri dikkate alan araştırmalara ihtiyaç olduğu söylenebilir.

5.2.8. Kurumdaki Bakım Süresi

Araştırmada, koruma ve bakım altına alınan çocukların zorbalık eğilimleri ile kurum bakımında geçirdikleri süre arasındaki ilişki incelenmiş; ancak değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p > .05$). Bu bulgu, kurum bakım süresinin zorbalık eğilimleri üzerinde tek başına belirleyici bir değişken olmayabileceğini düşündürmektedir. Alanyazında, koruma ve bakım altında bulunan çocuklarla yürütülmüş ve zorbalık eğilimini kurumda kalış süresine göre ele alan çalışmalara ulaşılamamıştır. Bu nedenle, doğrudan bu değişkenleri ele almasa da konuya dolaylı katkı sağlayabilecek araştırmalardan yararlanılmıştır.

Bulut'un (2019) koruma ve bakım altında bulunan 10–15 yaş grubu çocuklarla gerçekleştirdiği çalışmada, sürekli öfke düzeylerinin kurumda kalış süresine göre anlamlı biçimde farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, 6 yıl ve üzeri süredir kurumda kalan çocukların sürekli öfke puanları, 0–1 yıl kalanlara kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Her ne kadar bu çalışma doğrudan zorbalık eğilimini incelemese de, öfke gibi duygusal tepkilerin, çocukların sosyal ilişki kurma biçimlerini ve başkalarına yönelik davranış örüntülerini etkileyebileceği göz önünde bulundurulduğunda, ilgili bulguların mevcut araştırma bağlamına dolaylı katkı sunduğu söylenebilir.

Zorbalık eğiliminin çok boyutlu yapısı dikkate alındığında, bakım süresi değişkeni yalnız başına belirleyici olmayabilir; ancak çocuğun kurumdaki sosyal etkileşim deneyimleri, bakım veren istikrarı ve duygusal destek kaynakları gibi diğer etkenlerle birlikte değerlendirildiğinde daha anlamlı sonuçlara ulaşılabilir.

Bu çalışmada, koruma ve bakım altında bulunan çocukların yalnızlık düzeyleri ile kurum bakım süresi arasındaki ilişki incelenmiş; analiz sonuçları bu iki değişken arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermiştir ($p > .05$). Elde edilen bu bulgu, kurumda kalış süresinin yalnızlık duygusu üzerinde tek başına belirleyici bir etki yaratmadığını düşündürmektedir.

Literatürde bu konuya dair farklı yönlerde elde edilmiş bulgular mevcuttur. Yıldız ve Kılıç (2018), yetiştirme yurdunda kalmış 18 yaş üzeri bireylerle yürüttükleri araştırmada, kurumda kalış süresinin yalnızlık düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmadığını belirtmişlerdir. Bu sonuç, mevcut çalışmanın bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Buna karşılık, bazı araştırmalarda farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Kutlu (2005) tarafından yapılan bir çalışmada, 13–18 yaş grubundaki çocukların yalnızlık düzeyleri incelenmiş ve kuruma daha erken yaşta yerleştirilen çocukların daha yüksek düzeyde yalnızlık yaşadıkları; ayrıca kurumda geçirilen sürenin artmasına paralel olarak yalnızlık düzeylerinin de yükseldiği saptanmıştır.

Yalnızlık gibi duygusal deneyimlerin ortaya çıkışında kurumda geçirilen süreden çok daha fazla etmenin etkili olduğu görülmektedir. Yalnızlık düzeyinin şekillenmesinde kurum bakımının süresine ek olarak, kuruma yerleştirilme yaşı, bakım sürecinde karşılaşılan ilişkisel deneyimler, sosyal destek kaynaklarının niteliği ve çocuğun duygusal başa çıkma becerileri gibi değişkenlerin birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

Koruma ve bakım altında bulunan çocukların fonksiyonel olmayan tutumları ile kurum bakımında kaldıkları süre arasındaki ilişki incelenmiş, ancak bu iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p > .05$). Alanyazın taramasında, benzer yaş grubu ve değişkenleri bir arada ele alan çalışmalara ulaşılamamıştır. Bu durum, elde edilen bulgunun mevcut veriyle sınırlı biçimde yorumlanmasını beraberinde getirmektedir. Fonksiyonel olmayan tutumların oluşumuna etki eden unsurların çok boyutlu olduğu göz önünde bulundurulduğunda, kurum bakımında kalış süresinin tek başına belirleyici olmayabileceği düşünülmektedir.

5.2.9. Kurum Bakımında Kardeşi Olma Durumu

Araştırmada, koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri, kurum bakımında kardeşlerinin bulunup bulunmama durumuna göre incelenmiş; analiz sonuçları bu iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemiştir ($p > .05$). Aynı örnekleme daha önce incelenen kardeş sayısı değişkenine ilişkin bulgularda da benzer biçimde anlamlı bir fark saptanmamış

olması, bu iki verinin birbiriyle örtüşen bir görünüm sergilediğini düşündürmektedir. Ancak burada değerlendirilen değişken, kardeşin kurum bakımında bulunma durumudur; bu yönüyle, nicel kardeş sayısından farklı sosyal ve duygusal etkileşimler içerebilmektedir.

Koruma ve bakım altında olan çocuklarla doğrudan ilişkili çalışmalara ulaşılamamış olmakla birlikte, genel öğrenci gruplarıyla yürütülmüş bazı araştırmalarda kardeşlik yapılarının zorbalık eğilimi üzerindeki etkisine ilişkin farklı sonuçlara rastlanmaktadır. Balak (2017) ve Güneş (2018), ilkokul ve lise düzeyindeki çalışmalarda kardeş sayısının zorbalık eğiliminde anlamlı bir farklılık oluşturmadığını rapor etmişlerdir. Benzer biçimde, Çelik (2017), Toprak (2019) ve Arslan (2018) tarafından yürütülen araştırmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Öte yandan, Günel ve Ergün (2025) kardeş sayısındaki artışın zorbalık eğilimiyle ilişkili olduğunu öne sürmüş, bu durumu ev ortamındaki etkileşim yoğunluğuyla ilişkilendirmiştir.

Mevcut bulgunun, kardeş ilişkilerinin zorbalık davranışlarıyla ilişkisine dair karmaşık yapıyı yansıttığı düşünülebilir. Kardeşin kurumda bulunup bulunmaması, çocukların sosyal destek algısını, ilişkisel güven düzeyini ya da kişisel sınır deneyimlerini etkileyebilir. Ancak bu etkileşimlerin yönü ve şiddeti, kurum ortamındaki bireysel farklılıklar ve bakım koşulları gibi çok sayıda unsurdan etkilenebilir. Bu nedenle elde edilen sonuç, alandaki çeşitlilik ve sınırlı literatür bağlamında değerlendirilmelidir.

Koruma ve bakım altında bulunan çocukların yalnızlık düzeyleri, kurum bakımında kardeşlerinin bulunup bulunmamasına göre incelendiğinde, bu iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p > .05$). Aynı örnekleme daha önce yapılan analizlerde, yalnızlık düzeyi ile kardeş sayısı arasında da anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir. Her iki bulgu birlikte değerlendirildiğinde, kardeş varlığıyla ilgili nitel ya da nicel farkların, yalnızlık duygusunu açıklamada tek başına yeterli olmayabileceği düşünülebilir.

Alanyazında bu değişkene doğrudan odaklanan sınırlı sayıda çalışma bulunmakla birlikte, kardeş varlığı ile yalnızlık arasında ilişki kuran Kutlu'nun (2005) yetiştirme yurdunda kalan 13–18 yaş grubundaki çocuklarla yürüttüğü araştırmada, kardeşi olmayan öğrencilerin yalnızlık düzeylerinin, kardeşi olan

akranlarına göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, sosyal destek sisteminin bir parçası olarak kardeş ilişkisinin yalnızlık deneyimi üzerinde koruyucu bir etkisi olabileceğine işaret etmektedir. Bununla birlikte, mevcut çalışmada gözlenen sonuç, kurum ortamındaki kardeş varlığının çocukların yalnızlık algısı üzerindeki etkisinin, örnekleme ölçülen yaş grubunda ya da mevcut bağlamda belirginleşmemiş olabileceğini düşündürmektedir. Kardeşin kurumda bulunması, yalnızlık hissini azaltabilecek bir etken gibi görünse de, bu etkileşimin yönü ve etkisi çocuğun bireysel ilişkisel deneyimlerine, kardeşiyle olan etkileşim kalitesine ve kurum bakım dinamiklerine bağlı olarak farklılık gösterebileceğini düşündürmektedir.

Fonksiyonel olmayan tutumlar ile kurum bakımında kardeşin bulunup bulunmaması arasındaki ilişki incelendiğinde, değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($p > .05$). Benzer şekilde, aynı örnekleme daha önce yapılan analizde, kardeş sayısı ile fonksiyonel olmayan tutum düzeyleri arasında da anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Her iki bulgu birlikte ele alındığında, kardeş varlığına ilişkin nicel ya da bağlamsal farklılıkların, bu yaş grubunda fonksiyonel olmayan tutumların oluşumunda belirleyici bir etken olarak öne çıkmadığı söylenebilir. Kurum ortamındaki kardeş ilişkileri, bireysel bilişsel tutumların gelişiminde doğrudan değil, dolaylı etkiler yoluyla rol oynayabilir; bu nedenle daha derinlemesine ve nitel içerikli verilerle desteklenmesi gereken bir alan olarak değerlendirilmektedir.

5.2.10. Ziyaretçisi Olma ve Ziyaret Sıklığı

Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri, ziyaretçi varlığı ve ziyaret sıklığına göre incelenmiş; elde edilen bulgular, bu değişkenlerle zorbalık eğilimi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığını göstermektedir ($p > .05$). Ziyaret sıklığı gibi sosyal destek göstergelerinin zorbalık davranışları üzerindeki etkisini doğrudan ele alan araştırmalar oldukça sınırlıdır. Bu bağlamda saldırganlıkla ilişkili duygusal süreçleri inceleyen bir çalışma tartışmaya dahil edilmiştir.

Derya'nın (2020) çocuk evlerinde koruma ve bakım altında bulunan 12–18 yaş grubu çocuklarla yürüttüğü araştırmada, biyolojik aileyle yapılan görüşmelerin

sıklığı arttıkça, çocukların dışa dönük öfke tepkilerinde artış, sürekli öfke durumlarında ise azalma olduğu; ayrıca bu çocukların kendilerini sosyal açıdan daha fazla desteklenmiş hissettikleri saptanmıştır. Araştırmanın farklı bir yaş grubunu kapsamaması ve doğrudan zorbalık eğilimini ölçmemesi nedeniyle karşılaştırma sınırlı olmakla birlikte, benzer bakım koşullarında yürütülmüş olması ve saldırgan davranış örüntülerine dair bulgular sunması açısından mevcut bulguya kavramsal katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte, kurum ortamında düzenli ziyaretçilerin olmayışı, çocuğun sosyal destekten yoksun kalmasına yol açabileceği gibi, bazı durumlarda dışsal sosyal bağların sınırlı olması, çocuğun kurum içi sosyal etkileşimlere daha fazla yönelmesine neden olabileceği düşünülmektedir. Bu etkileşimlerin niteliği, çocuğun zorbalık eğilimlerinin şekillenmesinde belirleyici bir rol oynayabilir.

Koruma ve bakım altında bulunan 8–9 yaş grubu çocukların yalnızlık düzeyleri, ziyaretçi varlığına ve ziyaret sıklığına göre karşılaştırıldığında, değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p > .05$). Bu bulgu, alanyazında yer alan bazı çalışmalarla benzerlik gösterse de, farklı sonuçlara ulaşan araştırmalar da mevcuttur.

Kutlu'nun (2005) yetiştirme yurdunda kalan ergenlerle yaptığı çalışmada, hiç ziyaret edilmeyen çocukların yalnızlık düzeylerinin, ziyaret edilen çocuklara kıyasla daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durum, düzenli sosyal temasın yalnızlık algısı üzerindeki koruyucu etkisine işaret etmektedir. Aral, Gürsoy ve Bıçakçı (2006) tarafından kız yetiştirme yurdunda kalan 13–18 yaş aralığındaki çocuklarla yürütülen araştırmada da, aile bireyleri ya da akrabalarıyla görüşen çocukların yalnızlık puanlarının daha düşük olduğu saptanmış; ancak bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Araştırmacılar, aileyle kurulan temasın, geçici bile olsa çocukta aidiyet ve duygusal güven hissini destekleyebileceğini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte, Aydoğan Candan'ın (2019) boşanmış aile çocuklarıyla yürüttüğü çalışmada, diğer ebeveyni görme sıklığı ile yalnızlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Tüm bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, sosyal temasın yalnızlık üzerindeki etkisinin yaş, bakım koşulları ve ilişki niteliği gibi değişkenlerle şekillenebileceği; dolayısıyla ziyaret sıklığı gibi yapısal göstergelerin yalnızlık

duygusunu açıklamada her zaman tek başına belirleyici olmayabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada, koruma ve bakım altında bulunan 8–9 yaş grubu çocukların fonksiyonel olmayan tutum düzeyleri; ziyaretçisinin olup olmama durumuna ve ziyaret sıklığına göre incelenmiş, bu değişkenlere göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Literatür taramasında, bu yaş grubundaki koruma altındaki çocuklara yönelik benzer nitelikte bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Bu nedenle elde edilen bulgular, yalnızca mevcut örneklem bağlamında değerlendirilmektedir. Fonksiyonel olmayan tutumların gelişimi, bireyin bilişsel örüntülerini şekillendiren çok boyutlu süreçlerle ilişkilidir. Beck’in (1970) ortaya koyduğu kuramsal çerçevede, bireyin çevresel deneyimleriyle biçimlenen bilişsel çarpıtmalar, zamanla fonksiyonel olmayan tutumlara dönüşebilmektedir. Bu bağlamda, ziyaretçilerin varlığı ya da sıklığı gibi sosyal destek unsurları, tek başına belirleyici olmayabilir. Ancak elde edilen bulgu, çocukların fonksiyonel olmayan tutum düzeylerinin bu tür değişkenlerden bağımsız olarak benzerlik gösterdiğine işaret etmektedir. Bu sonuç, çocukların bilişsel yapılarının yalnızca dışsal sosyal etkenlere değil, aynı zamanda bireysel yaşantılarına, başa çıkma becerilerine ve kurum bakımı sürecindeki deneyimlerine bağlı olarak şekillenebileceğini düşündürmektedir.

5.2.11. Özel Eğitim Gereksinim Durumu

Araştırmada, özel eğitim gereksinimi değişkeni “var” ve “yok” şeklinde ikili kategorik yapıda ele alınmıştır. Tanısal bilgiler çocuk hakkında bilgi formu aracılığıyla toplanmıştır. Örneklemenin %17.7’sini (n=17) özgül öğrenme güçlüğü, %12.5’ini (n=12) dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB), %1’ini (n=1) dil ve konuşma güçlüğü tanısı alan çocuklar oluştururken; %68.8’inde (n=66) özel eğitim gereksinimi tanısı bulunmamaktadır. Alt gruplar arasındaki sayısal dengesizlik nedeniyle analizler, “özel eğitim gereksinimi var/yok” biçiminde yürütülmüş; alt gruplara ilişkin bilgiler yalnızca bağlamsal yorumlara katkı amacıyla kullanılmıştır.

Bulgular, özel eğitim gereksinimi olan çocukların zorbalık eğilimi toplam puanı ile “olumsuz yansıtmak” ve “güçlü olmak” alt boyutlarında anlamlı düzeyde daha yüksek puanlara sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum, söz konusu

çocukların dışa dönük ya da zorlayıcı davranışlar açısından daha yüksek risk taşıyabileceğine işaret etmektedir. Twyman ve arkadaşları (2010), öğrenme güçlüğü ve DEHB tanılı çocukların hem mağduriyet hem de zorbalık davranışlarında daha yüksek puanlar aldığını bildirmiştir. Rose, Monda-Amaya ve Espelage'in (2010) literatür taramasında, bu çocukların yalnızca mağdur değil, aynı zamanda reaktif zorbalık davranışlarında da daha sık yer aldıkları; bazı durumlarda hem mağdur hem zorba profili sergiledikleri belirtilmiştir. Terzioğlu'nun (2022) çalışmasında da özel gereksinimli öğrencilerin sözel zorbalık, alay edilme ve dışlanma gibi davranışlara sıkça maruz kaldıkları vurgulanmıştır. Bu bulgular, mağduriyetin zamanla tepkisel davranışlara dönüşebileceği olasılığını gündeme getirmektedir. Dilekci ve Kılınçel'in (2025) araştırmasında, özel gereksinimli çocukların davranış problemleri ile aşırı koruyucu ve otoriter ebeveyn tutumları arasında anlamlı ilişki saptanmıştır. Bu durum, zorlayıcı davranışların yalnızca bireysel değil, aynı zamanda ebeveyn tutumları ve bakım bağlamlarıyla da ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Kurum bakımı koşullarında bakım personelinin sergilediği yapılandırılmış etkileşim biçimlerinin, otoriter tutumlara benzer etkiler oluşturabileceği değerlendirilmektedir. Bu tür ilişkilerin, gelişimsel olarak risk altında olabilecek çocuklarda direnç, içe kapanma ya da tepkisel zorlayıcı davranışlarla ilişkilendirilebilecek örüntülere katkı sunabileceği düşünülmektedir. Bu etkiler, bakım verenin yaklaşımı, çocuğun bireysel özellikleri ve bağlamsal koşullara bağlı olarak değişebilir. Ayrıca, kurum bakımına alınmadan önce deneyimlenen ebeveyn tutumlarının da mevcut davranışsal eğilimler üzerinde belirleyici olabileceği düşünülmektedir. Bu çerçevede, hem biyolojik ailedeki ebeveyn tutumlarının hem de kurum bakımındaki ilişkilerin, zorbalık eğilimiyle bağlantılı davranışların gelişiminde etkili olabileceği çok yönlü bir bakışla ele alınmalıdır.

Koruma ve bakım altındaki çocukların yalnızlık düzeyleri, özel eğitim gereksinimi durumuna göre anlamlı fark göstermemiştir. Ancak bazı araştırmalar, özel gereksinimli bireylerin yalnızlık düzeylerinin daha yüksek olabileceğine işaret etmektedir. Görmez ve Tekinarslan'ın (2017) çalışmasında, özel gereksinimli çocukların yalnızlık düzeylerinin akranlarına kıyasla daha yüksek olduğu bildirilmiştir. Bu farklılık, örneklem yapısı, destek sistemi ya da sosyal çevre koşullarından kaynaklanabilir. Mevcut bulgular, kurum bakımında sunulan sosyal

etkileşim olanaklarının, özel eğitim gereksinimi olan ve olmayan çocuklar arasında yalnızlık açısından dengeleyici bir işlev görebileceğini düşündürmektedir.

Araştırma bulgularına göre, özel eğitim gereksinimi olan çocukların fonksiyonel olmayan tutum puanları da anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Bu durum, söz konusu çocukların sosyal ilişkilerde ve akademik yaşamda karşılaştıkları güçlükler nedeniyle benliklerine ve çevrelerine ilişkin daha katı, olumsuz inanç örüntüleri geliştirme eğiliminde olabileceklerini düşündürmektedir. Özellikle öğrenme güçlüğü, dikkat eksikliği gibi etkenlerle tekrar eden başarısızlıkların, bu çocuklarda işlevsel olmayan tutumların gelişimini kolaylaştırabileceği öne sürülebilir. Ancak bu ilişkiye odaklanan doğrudan ampirik araştırmaların sınırlı oluşu, bulgunun kapsamlı biçimde karşılaştırılmasını güçleştirmektedir. Bu sonuç, literatürdeki boşluğa işaret etmekte ve gelecekteki araştırmalara temel oluşturabilecek nitelik taşımaktadır.

5.2.12. Psikiyatrik Tanı Durumu

Araştırma bulguları, zorbalık eğilimine ait toplam puan ile “olumsuz yansıtmak”, “duygusal paylaşım eksikliği”, “zorbalığı haklı görmek” ve “üzmek” alt boyutlarında psikiyatrik tanısı olan ve olmayan çocuklar arasında anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymuştur. Ancak “güçlü olmak” boyutunda, psikiyatrik tanısı olan çocukların puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durum, psikiyatrik tanıya sahip çocukların bazı durumlarda güç göstermeye yönelik davranışlara daha yatkın olabileceklerini düşündürmektedir. Psikiyatrik tanıya ilişkin veriler araştırma sürecinde yapılandırılmış formlar aracılığıyla toplanmış olmakla birlikte, analizlerde tanı türlerine göre değil, “tanı var/yok” şeklinde ikili gruplama esas alınmıştır. Bu yaklaşımda örneklem büyüklüğü ve alt gruplar arasındaki dağılım dengesi dikkate alınmıştır. Psikiyatrik tanıların çocuklarda duygu düzenleme, dürtü kontrolü ve tehdit algısı gibi süreçleri etkileyebileceği düşünüldüğünde, saldırganlıkla ilişkili alt boyutta ortaya çıkan bu fark anlamlı bulunmuştur. Literatürde yer alan bazı çalışmalar da bu olasılığı destekleyen yöndedir. Bulut’un (2019) koruma ve bakım altında bulunan 10–15 yaş grubu çocuklarla gerçekleştirdiği araştırmada, psikiyatrik takip altında olan çocukların sürekli öfke düzeylerinin, takip altında olmayan çocuklara göre daha yüksek olduğu bildirilmiştir. Derya’nın (2020) çocuk evlerinde kalan ergenlerle yürüttüğü çalışmada ise, depresyon tanısı taşıyan

çocukların duygusal ve davranışsal sorun puanlarının, tanı almayan akranlarına kıyasla daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Mevcut bulgu, psikiyatrik tanı ile zorbalık eğilimi arasında doğrudan bir ilişki kurmak için yeterli olmamakla birlikte, belirli alt boyutlarda farklılaşma olasılığına işaret etmektedir. Zorbalık davranışlarının yalnızca psikiyatrik tanı varlığıyla açıklanamayacağı; bireysel özellikler, geçmiş yaşantılar, bakım ortamı ve sosyal ilişkiler gibi çok boyutlu etkenlerin birlikte değerlendirilmesi gerektiği açıktır. Bu sonuç, zorbalık eğilimini anlamada bütüncül değerlendirme yaklaşımlarının gerekliliğine dikkat çekmektedir.

Araştırmada, koruma ve bakım altında bulunan çocukların yalnızlık düzeyleri psikiyatrik tanı durumlarına göre karşılaştırılmış; ancak bu iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Literatürde, tam olarak benzer yaş grubunu ve değişkenleri birlikte ele alan çalışmalara ulaşılamamıştır. Ancak yalnızlık ve psikiyatrik tanıları arasındaki ilişkiye dolaylı katkı sunabilecek bazı araştırmalar mevcuttur. Jong, Odoi ve Hollocks (2024) tarafından yürütülen sistematik derleme ve meta-analiz çalışmasında, Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB) tanısı almış 4 ila 25 yaş arası bireylerde yalnızlık düzeyleri incelenmiştir. İncelenen 32 çalışma, özellikle çocukluk (6–12 yaş) ve ergenlik (13–18 yaş) dönemlerine yoğunlaşmaktadır. Bu kapsamda, 6–18 yaş aralığına ait veriler meta-analize dahil edilerek istatistiksel olarak değerlendirilmiştir. Meta-analiz bulgularına göre, DEHB tanısı alan çocuk ve ergenler, tanı almayan akranlarına kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek yalnızlık puanlarına sahiptir. Bu sonuç, yalnızlığın DEHB ile önemli ölçüde ilişkili olduğunu ve sosyal bağların zayıflığı, reddedilme deneyimleri ya da dışlanma gibi sosyal işlevsellik sorunlarının yalnızlık algısını artırdığını göstermektedir. Çalışmada, özellikle erken çocukluk ve ilköğretim çağındaki çocukların yalnızlık hissine daha duyarlı olabileceği ve sosyal beceri eksikliklerinin bu hissi pekiştirebileceği vurgulanmıştır. Bu bulgular, DEHB gibi psikiyatrik tanıların çocuklarda yalnızlık algısı üzerinde belirleyici bir rol oynayabileceğine işaret etmektedir.

Araştırmanın yaş grubu ve değişken benzerliği bakımından, koruma ve bakım altında bulunan 8–9 yaş grubu çocuklarda yalnızlık düzeylerinin psikiyatrik tanı durumlarına göre anlamlı farklılık göstermemesi, kurum bakımının yapılandırılmış sosyal ortamı ve grup yaşamına dayalı etkileşimlerinin etkisini düşündürmektedir.

Araştırma bulgularına göre, psikiyatrik tanısı olan çocukların fonksiyonel olmayan tutum puanlarının, psikiyatrik tanısı olmayan çocuklara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, psikiyatrik tanı taşıyan çocukların bazı bilişsel yapı ve düşünce kalıplarında daha olumsuz örüntüler geliştirme eğiliminde olabileceklerini düşündürmektedir. Fonksiyonel olmayan tutumlar, bireyin çocukluk yaşantıları, kişilerarası ilişkileri ve çevresel koşullarla şekillenen katı ve uyumsuz inanç sistemleri olarak tanımlanmaktadır. Literatürde bu tür tutumların özellikle depresyon tanısı almış bireylerde yaygın olduğu, depresif belirtilerle anlamlı ilişkiler gösterdiği ifade edilmiştir (Beck, 1970; Yıldız, 2017). Ancak mevcut çalışmada depresyon tanısı ayrı bir alt grup olarak analiz edilmediğinden, bu yönde bir karşılaştırma yapılamamıştır. Bu çalışmada psikiyatrik tanıları “var” ve “yok” biçiminde ele alınmış; analizlerde tanı türlerine göre ayırım yapılmamıştır. Dolayısıyla elde edilen sonuç, tanı türlerinin farklı özellikleri göz önüne alınmaksızın yapılmış genel bir değerlendirmeye dayanmaktadır. Bununla birlikte, çocukların bilişsel yapılanmalarının yalnızca mevcut tanılarıyla değil, aynı zamanda erken dönem yaşantılarla, bakım ortamındaki deneyimlerle ve sosyal bağlamla şekillenebileceği kuramsal olarak kabul edilmektedir. Bu bulgu, psikiyatrik tanısı olan çocukların bazı durumlarda daha fazla işlevsel olmayan düşünce örüntüleri geliştirme riskine sahip olabileceklerini göstermekle birlikte, bu alanda tanı türlerini de dikkate alan daha ayrıntılı çalışmalara duyulan gereksinimi ortaya koymaktadır.

5.3. Değişkenler Arası İlişkilerin Tartışılması

Bu bölümde, koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri, yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkiler ele alınmıştır. Spearman korelasyon analizi ile değişkenler arası yön ve anlamlılık düzeyi değerlendirilmiş; ayrıca yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumların zorbalık eğilimi üzerindeki yordayıcı etkisi çoklu regresyon analizi ile incelenmiştir. Bulgular, ilgili değişkenler arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler olduğunu göstermektedir.

5.3.1. Zorbalık Eğilimi İle Yalnızlık Düzeyi Arasındaki İlişki

Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri ile yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde, zorbalık eğilimi toplam puanının hesaplanmasında ölçeğin tüm alt boyutlarının kullanıldığı, ancak rahatsız olmama boyutunun alt düzeyde ayrı bir analiz kapsamında ele alınmadığı belirtilmelidir. Bu bağlamda, yalnızlık düzeyi ile zorbalık eğilimi toplam puanı arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r = .554$, $p < .001$). Bu bulgu, yalnızlık düzeyi arttıkça çocukların zorbalık eğilimlerinin de yükseldiğini göstermektedir. Yalnızlık, sosyal ilişkilerden beklenen destek ve aidiyet ihtiyaçlarının karşılanmaması durumunda ortaya çıkan olumsuz bir deneyimdir. Bu deneyimin, kurum bakımında yaşayan çocuklarda duygusal yoksunluk ve dışlanmışlık hissini derinleştirebileceği; bunun sonucunda bireyin çevresine yönelik saldırgan ya da zorlayıcı tutumlar geliştirebileceği düşünülmektedir.

Zorbalık eğiliminin alt boyutları düzeyindeki analizlerde, yalnızlık düzeyi ile olumsuz yansıtmak ($r = .526$, $p < .001$), duygusal paylaşım eksikliği ($r = .520$, $p < .001$), üzme ($r = .494$, $p < .001$) ve güçlü olmak ($r = .466$, $p < .001$) boyutları arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler belirlenmiştir. Bu bulgular, yalnızlık yaşayan çocukların, duygularını bastırmakta zorlandıklarını, sosyal ilişkilerinde güç kullanma ya da başkalarını rahatsız etme davranışlarıyla zorbalık eğilimi sergileyebildiklerini göstermektedir. Zorbalığı haklı görmek boyutu ile yalnızlık düzeyi arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($r = .163$, $p = .113$). Bu durum, yalnızlığın zorbalığı rasyonelleştiren bilişsel eğilimlerle değil, daha çok davranışsal tepkilerle ilişkili olduğunu düşündürmektedir.

Araştırma bulguları, yalnızlığın bireyde saldırgan ya da olumsuz sosyal davranışlarla ilişkili olabileceğini bildiren önceki çalışmalarla örtüşmektedir. Qualter, Brown ve Munn (2010), yalnızlık yaşayan çocukların sosyal problem çözme becerilerinde yetersizlik gösterebildiğini belirtmiştir. Heinrich ve Gullone (2006) yalnızlıkla saldırganlık arasındaki pozitif ilişkiyi vurgulamış; Peplau ve Perlman (1982) ise yalnızlık yaşayan bireylerin sosyal çevrelerine karşı olumsuz tutumlar geliştirme eğiliminde olduklarını ortaya koymuştur.

5.3.2. Zorbalık Eğilimi İle Fonksiyonel Olmayan Tutumların İlişkisi

Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri ile fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişki incelendiğinde, iki değişken arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r = .430$, $p < .001$). Bu bulgu, fonksiyonel olmayan tutum düzeyi yüksek olan çocukların zorbalık eğilimlerinin de daha yüksek olduğunu göstermektedir. Fonksiyonel olmayan tutumlar, bireyin kendisi, başkaları ve dünya hakkında katı, olumsuz ve uyumsuz düşünce kalıplarını içermektedir (Beck, 1970). Bu tür inanç sistemleri, sosyal ilişkilerde esneklikten uzak ve karşılıklılık içermeyen bir iletişim tarzına neden olabilir (Dunne, Gilbert, Lee, ve Daffern, 2018). Özellikle erken dönem yaşantılarla şekillenen ve bireyin gelişimsel dönemlerinde yerleşik hale gelen bu tutumlar, sosyal problemlere karşı sınırlı başa çıkma stratejileri geliştirilmesine yol açarak saldırgan ve zorlayıcı davranışlara zemin hazırlayabilir (Darcy, Davila ve Beck, 2005).

Araştırma bulguları, işlevsiz bilişsel yapılanmaların saldırgan ve sosyal açıdan sorunlu davranışlarla ilişkili olabileceğini ortaya koyan çalışmalarla örtüşmektedir. Beck (1970), bireyin erken dönem yaşantılarla biçimlenen olumsuz şemalarının, sonraki dönemlerde gelişen davranış eğilimlerinin temelini oluşturduğunu vurgulamaktadır. Dunne ve arkadaşları (2018) ise, fonksiyonel olmayan inanç sistemlerine sahip ergenlerin daha yüksek düzeyde saldırgan davranışlar sergilediğini bildirmiştir. Bu bağlamda, araştırma bulgusu, fonksiyonel olmayan tutumların çocukların sosyal ortamdaki uyumunu olumsuz yönde etkileyebileceğini ve zorbalık davranışlarını destekleyici bir rol oynayabileceğini göstermektedir.

5.3.3. Yalnızlık Düzeyi İle Fonksiyonel Olmayan Tutumların İlişkisi

Koruma ve bakım altında bulunan çocukların yalnızlık düzeyleri ile fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişki incelendiğinde, iki değişken arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r = .447$, $p < .001$). Bu bulgu, yalnızlık düzeyi yüksek olan çocukların fonksiyonel olmayan tutumlarının da daha yüksek olduğunu göstermektedir. Fonksiyonel olmayan tutumlar, bireyin kendisi, başkaları ve dünya hakkında katı, olumsuz ve uyumsuz düşünce kalıplarını içermektedir (Beck, 1970). Bu tür inanç sistemleri, sosyal ilişkilerde esneklikten uzak ve karşılıklılık içermeyen bir iletişim tarzına neden olabilir (Calvete ve Orue,

2010). Özellikle erken dönem yaşantılarla şekillenen ve bireyin gelişimsel dönemlerinde yerleşik hale gelen bu tutumlar, sosyal problemlere karşı sınırlı başa çıkma stratejileri geliştirilmesine yol açarak yalnızlık hissini pekiştirebilir (Darcy, Davila ve Beck, 2002).

Araştırma bulguları, yalnızlık ve işlevsiz bilişsel yapılanmalar arasındaki ilişkiyi ortaya koyan Haliloğlu'nun (2018) çalışmasıyla örtüşmektedir. Haliloğlu (2008) tarafından lise 9. sınıf öğrencileriyle yürütülen araştırmada, yalnızlık düzeyi yüksek olan öğrencilerin fonksiyonel olmayan tutumları daha sık kullandığı belirlenmiştir. Bu sonuç, yalnızlık yaşayan bireylerin çevreleriyle sağlıklı ilişkiler kurmakta zorlandıklarını ve bu durumun olumsuz düşünce kalıplarını pekiştirebileceğini göstermektedir.

5.3.4. Yalnızlık ve Fonksiyonel Olmayan Tutumların Zorbalık Eğilimindeki Yordayıcı Rolü

Araştırmada, koruma ve bakım altında bulunan çocuklarda yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumların zorbalık eğilimi üzerindeki etkisi çoklu regresyon analizi ile değerlendirilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumlar, zorbalık eğilimini anlamlı düzeyde yordamaktadır ($F(2,83) = 25.46, p < .001$). Modele ilişkin açıklayıcılık katsayısı ($R^2 = .35$) incelendiğinde, bu iki değişkenin zorbalık eğilimindeki toplam varyansın %34'ünü açıkladığı görülmektedir. Standardize edilmiş katsayılara göre, yalnızlık düzeyi ($\beta = .42, p = .000$) zorbalık eğiliminin en güçlü yordayıcısıdır. Fonksiyonel olmayan tutumlar da anlamlı bir katkı sunmakta ($\beta = .27, p = .01$) ancak etkisi daha sınırlıdır. Bu bulgular, zorbalık eğiliminin yalnızca davranışsal değil; duygusal ve bilişsel süreçlerle de ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Yalnızlık düzeyinin zorbalık eğilimini pozitif yönde ve anlamlı biçimde yordaması, sosyal bağ kurma ihtiyacının karşılanmaması durumunda ortaya çıkan duygusal yoksunlukla açıklanabilir. Kurum bakımında büyüyen çocuklar, ailelerinden ayrı kalma, süreklilik arz eden sosyal ilişkiler kuramama ve duygusal destek kaynaklarının sınırlılığı gibi nedenlerle yalnızlık duygusunu daha yoğun biçimde deneyimleyebilmektedir. Weiss (1973, akt. Sadler, 1974), yalnızlığı, bireyin ihtiyaç duyduğu duygusal ilişkilerle gerçek yaşam deneyimi arasındaki boşluk olarak

tanımlar. Sadler'in aktardığına göre Weiss, yalnızlığın sosyal çevre eksikliğinden ziyade, bağlanma ilişkilerinin zayıflığıyla şekillendiğini belirtmiştir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, yalnızlık duygusu; dışlanma, öfke ve değersizlik gibi olumsuz yaşantılara zemin hazırlayabilir. Nitekim Toseeb, McChesney, Dantchev ve Wolke'nin (2020) yürüttüğü boylamsal araştırmada da, sosyal bağları zayıf olan çocukların zorbalık davranışlarına yönelme eğiliminde oldukları bildirilmiştir.

Fonksiyonel olmayan tutumların zorbalık eğilimi üzerindeki etkisi ise, çocukların olayları algılama ve yorumlama biçimleriyle ilişkilendirilebilir. Beck'in (1970) bilişsel kuramı, bireyin erken yaşantıları yoluyla geliştirdiği işlevsiz inançların çevresel uyaranları değerlendirme biçimini şekillendirdiğini ileri sürmektedir. Kurum bakımına alınmadan önce ihmal, istismar, ebeveyn kaybı veya yoksulluk gibi riskli yaşantılara maruz kalan çocukların bu tür bilişsel kalıplar geliştirme riski artabilir. Haliloğlu'nun (2008) lise öğrencileriyle yürüttüğü çalışmada da, yalnızlık düzeyi yüksek olan bireylerin daha fazla fonksiyonel olmayan tutum geliştirdikleri ve bu tutumların sosyal ilişkilerde bilişsel çarpıtmalarla ilişkili olduğu belirlenmiştir. Bu çarpıtmalar, özellikle tehdit algısının artması, reddedilmeye karşı aşırı duyarlılık ve güç kullanımı yoluyla kendini ifade etme eğilimleriyle zorbalık davranışlarını pekiştirebilir.

Araştırma bulguları, zorbalık eğilimlerinin yalnızca dışa vurulan davranışlar değil; aynı zamanda çocukların duygusal deneyimleri ve bilişsel yapılanmalarıyla da yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle kurum bakımında büyüyen çocukların yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları, zorbalık eğilimlerinin oluşumunda dikkate alınması gereken temel psikososyal etkenler arasında yer almaktadır. Bu çalışmada zorbalık eğilimi bağımlı değişken olarak ele alınmış; yalnızlık düzeyi, fonksiyonel olmayan tutumlar ve özel eğitim gereksinimi ise bağımsız değişkenler olarak modele dahil edilmiştir. Yalnızlık düzeyi ve fonksiyonel olmayan tutumların zorbalık eğilimini anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir. Özel eğitim gereksinimi değişkeni ise önceki analizlerde zorbalık eğilimi toplam puanı ile anlamlı ilişki göstermiş olmasına rağmen, çoklu regresyon analizinde yordayıcı bir etki ortaya koymamıştır ($p > .05$). Bu durum, özel eğitim gereksiniminin doğrudan bir belirleyici olmayabileceğini; ancak sosyal, bilişsel ve çevresel faktörler aracılığıyla dolaylı etkiler yaratabileceğini düşündürmektedir. Bu

nedenle, özel eğitim gereksinimi değişkeninin modelde yer alması, daha önceki anlamlı bulguların çok değişkenli bir yapıda test edilmesine ve daha bütüncül bir değerlendirme yapılmasına olanak sağlamıştır. Bu doğrultuda, çoklu regresyon analizinden elde edilen bulgular, zorbalık eğiliminin yalnızca davranışsal bir örüntü olmadığını; duygusal, bilişsel ve bireysel özelliklerle birlikte değerlendirildiğinde daha bütüncül şekilde anlaşılabileceğini ortaya koymaktadır.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Sonuçlar

- Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri ve yalnızlık düzeylerinin düşük, fonksiyonel olmayan tutumlarının ise orta düzeyde olduğu bulunmuştur.
- Çocukların cinsiyetine göre yalnızlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık saptanmış; kız çocukların, erkek çocuklara kıyasla daha yüksek yalnızlık düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir. Zorbalık eğilimi ve fonksiyonel olmayan tutumlar açısından cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.
- Yaş grubuna göre yapılan analizlerde; 8 yaş grubundaki çocukların yalnızlık düzeyleri, fonksiyonel olmayan tutumları ve zorbalık eğilimi alt boyutlarından "üzmek" ve "güçlü olmak" puanlarının 9 yaş grubundaki çocuklara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Diğer alt boyutlarda anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.
- Sınıf düzeyi, anne-babanın hayatta olma durumu, kardeş sayısı, kardeş sırası, kurum bakım süresi, kurumda kardeşi olup olmama durumu, ziyaretçi durumu ve ziyaret sıklığı gibi demografik değişkenlere göre çocukların zorbalık eğilimleri, yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır.
- Koruma ve bakım altına alınma sebebine göre yapılan değerlendirmede, yalnızca zorbalık eğiliminin "üzmek" alt boyutunda anlamlı farklılık bulunmuş; ekonomik yetersizlik nedeniyle koruma altına alınan çocukların, ebeveyn kaybı veya refakatsizlik nedeniyle koruma altına alınan çocuklara göre daha yüksek puan aldığı görülmüştür.
- Özel eğitime gereksinim duyma durumuna göre yapılan incelemede, zorbalık eğiliminin toplam puan ile "olumsuz yansıtmak" ve "güçlü olmak" alt boyutlarında; ayrıca fonksiyonel olmayan tutumlar düzeyinde, özel eğitime gereksinim duyan çocukların puanları, gereksinim duymayan çocuklara kıyasla anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

- Psikiyatrik tanıya göre yapılan değerlendirmede, zorbalık eğiliminin "güçlü olmak" boyutunda ve fonksiyonel olmayan tutumlar düzeyinde, psikiyatrik tanısı olan çocukların puanları psikiyatrik tanısı olmayan çocuklara kıyasla anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.
- Değişkenler arası ilişkiler incelendiğinde; yalnızlık düzeyi ile zorbalık eğilimi arasında, yalnızlık düzeyi ile fonksiyonel olmayan tutumlar arasında ve fonksiyonel olmayan tutumlar ile zorbalık eğilimi arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur.
- Sonuç olarak, yalnızlık düzeyi ile fonksiyonel olmayan tutumların birlikte zorbalık eğilimini anlamlı düzeyde yordadığı ve bu iki değişkenin zorbalık eğilimi varyansının %34'ünü açıkladığı belirlenmiştir. Ancak özel eğitim gereksinimi, zorbalık eğilimi üzerinde yordayıcı bir etki göstermemiştir.

Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimlerini önlemeye yönelik olarak, özellikle duygularını ifade etme, empati geliştirme ve problem çözme becerilerini destekleyen psiko-eğitim programlarının çocuk evlerinde sistematik biçimde uygulanması önerilmektedir.
- Zorbalık davranışlarının önlenmesine yönelik, erken yaşlardan itibaren akran ilişkilerini destekleyen, sağlıklı sosyal etkileşimleri teşvik eden grup çalışmaları düzenlenmesi önerilmektedir.
- Kız çocuklarının daha yüksek yalnızlık düzeyi sergilediği bulgusu doğrultusunda, yalnızlık duygusunu azaltmaya yönelik bireysel ve grup temelli psikososyal destek programlarının geliştirilmesi ve uygulanması önem taşımaktadır.
- Sosyal destek ağlarının güçlendirilmesi, çocukların arkadaşlık ilişkilerini artıracak sosyal etkinliklerin yaygınlaştırılması yalnızlık duygusunun azaltılmasında etkili olabilir.
- Fonksiyonel olmayan tutumların orta düzeyde bulunması, çocukların gerçekçi olmayan, olumsuz düşünce kalıplarına sahip olabileceğini

göstermektedir. Bu nedenle, çocuklara yönelik bilişsel-davranışçı temelli müdahale programlarının geliştirilmesi ve uygulanması önerilmektedir.

- Duygu düzenleme, öz-farkındalık ve öz-yeterlik becerilerini destekleyen eğitim programlarının çocuk bakım kuruluşlarında yaygınlaştırılması önem taşımaktadır.
- Özel eğitim gereksinimi olan çocukların sosyal becerilerini, akran ilişkilerini ve grup içi etkileşimlerini desteklemeye yönelik bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanması ve sistematik biçimde uygulanması önerilmektedir.
- Psikiyatrik tanısı olan çocukların duygusal farkındalık, öfke kontrolü ve davranış düzenleme becerilerini destekleyici yapılandırılmış psiko-eğitim içeriklerinin geliştirilmesi ve düzenli aralıklarla uygulanması önerilmektedir.
- Çalışmanın sınırlı bir örneklem grubuyla (8–9 yaş grubu, 96 çocuk) yürütülmüş olması nedeniyle, gelecekte farklı yaş gruplarını kapsayan ve daha büyük örneklemle gerçekleştirilecek çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.
- İlerleyen araştırmalarda, koruma altında bulunan çocukların bakım ortamlarına (kurum bakımı, koruyucu aile, evlat edinme gibi) göre farklılıklarının da karşılaştırmalı olarak incelenmesi önerilmektedir.
- Yalnızca nicel yöntemlerin kullanıldığı bu araştırmaya ek olarak, çocukların deneyimlerini daha derinlemesine anlamak amacıyla nitel veya karma yöntem yaklaşımlarının kullanıldığı çalışmaların yapılması alana önemli katkılar sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Abela, J. R. Z. ve Skitch, S. A. (2007). Dysfunctional attitudes, self-esteem, and hassles: Cognitive vulnerability to depression in children of affectively ill parents. *Behaviour Research and Therapy*, 45(6), 1127-1140.
- Acar, K. (2013). *Futbol eğitimi alan çocuklarda problem çözme becerilerinin ve fonksiyonel olmayan tutumlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2024). *Bilgilendirme kitapçığı*. Erişim adresi: https://www.aile.gov.tr/media/159360/turkiye-geneli-bilgilendirme-kitapcigi_2024.pdf
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2024-Eylül). *İstanbul ili bilgilendirme kitapçığı*. Erişim adresi: <https://aile.gov.tr/media/180681/istanbul.pdf>
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (t.y.). *Evlat edinme hizmeti*. <https://www.aile.gov.tr/ss/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/evlat-edinme-hizmeti/>
- Akbaba Turkoglu, S., Essizoglu, A., Kosger, F. ve Aksaray, G. (2015). Relationship between dysfunctional attitudes and childhood traumas in women with depression. *International Journal of Social Psychiatry*, 61(8), 796–801. doi:10.1177/0020764015585328
- Aktan, P. (2022). *İlkokul öğrencilerinin çeşitli değişkenler açısından yalnızlık düzeyleri ve arkadaşlık niteliklerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Aral, N., Gürsoy, F. ve Bıçakçı, M. (2006). Yetiştirme yurdunda kalan ve kalmayan kız ergenlerin yalnızlık düzeylerinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(15), 10-19.
- Arısoy Karaduman, N. (2020). *Anne ve babası boşanmış çocukların yalnızlık ve algıladıkları stres düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Arslan, E. (2018). *Algılanan ebeveyn tutumu, algılanan sosyal destek ve benlik saygısının ergenlerin akran zorba davranışı eğilimi ile ilişkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Asher, S. R. ve Paquette, J. A. (2003). Loneliness and peer relations in childhood. *current directions in psychological science*. 12(3), 75-78.
- Asher, S. R., Hymel, S. ve Renshaw, P. (1984). Loneliness in children. *Child Development*, 55, 1456-1464.

- Aslan, M. ve Polat, M.O. (2023). Tüm boyutlarıyla akran zorbalığı. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 43-82
- Avcı, Ö. H. ve Yıldırım, İ. (2014). Ergenlerde şiddet eğilimi, yalnızlık ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(29-1), 157-168
- Ayas, T. ve Pişkin, M. (2015). Akran zorbalığı belirleme ölçeği ergen formu. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*(50), 316-324.
- Aydoğan Candan, S. (2019). *12-14 yaşlarında bulunan boşanmış ve boşanmamış aile çocuklarının yalnızlık, suçluluk ve utanç düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Balak, D. (2017). *İlkokul öğrencilerinin duygusal zekâ düzeyleri ile akran zorbalığı ve okula aidiyet duyguları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Baldry, A. C. ve Farrington, D. P. (2000). Bullies and delinquents: personal characteristics and parental styles. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 10(1), 17-31.
- Ball, H. A., Arseneault, L., Taylor, A., Maughan, B., Caspi, A. ve Moffitt, T. E. (2008). Genetic and environmental influences on victims, bullies and bully-victims in childhood. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(1), 104-112. doi:10.1111/j.1469-7610.2007.01821.x
- Barreto, M., Victor, C., Hammond, C., Eccles, A., Richins, M. T. ve Qualter, P. (2020). Loneliness around the world: Age, gender, and cultural differences in loneliness. *Personality and Individual Differences*. doi:10.1016/j.paid.2020.110066
- Başkaya, H. (2024). *Bazı demografik değişkenlere göre ergenlerin zorbalık eğilimleri ve zorbalıkla başetme düzeyleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Bayraktar, F. (2006). İlköğretimde zorbalık ve kurban olan ergenlik öncesi çocuklarda zorbaların kurbanların zorba/kurbanların ve katılmayan grubun karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Bülteni*, 38, 43-58.
- Beck, A. T. (1970). Cognitive therapy: Nature and relation to behavior therapy. *Behavior Therapy*, 1(2), 184-200. doi:10.1016/s0005-7894(70)80030-2
- Beck, A. T. (1991). Cognitive therapy: A 30-year retrospective. *American Psychologist*, 46(4), 368-375. doi:10.1037/0003-066x.46.4.368
- Beck, A. T. (2016). Cognitive Therapy: Nature and Relation to Behavior Therapy – Republished Article. *Behavior Therapy*, 47(6), 776-784. doi:10.1016/j.beth.2016.11.003

- Beck, A. T. ve Greenberg, R. L. (1984). Cognitive therapy in the treatment of depression. In J. C. Ball ve H. W. Reese (Eds.), *The experimental foundations of clinical psychology* (s. 155-178) içinde. Springer.
- Berrick, J. D. (2017). *The impossible imperative: Navigating the competing principles of child protection*. Oxford University Press.
- Berrick, J., Dickens, J., Pösö, T. ve Skivenes, M. (2017). A cross-country comparison of child welfare systems and workers' responses to children appearing to be at risk or in need of help. *Child Abuse Review*, 26(4), 305–319. doi:10.1002/car.2485
- Besag, V. (1995). *Bullies and victims in schools*. Philadelphia: Open University Press.
- Bilgin, M. (2001). Üniversite öğrencilerinin değerlerinin ve fonksiyonel olmayan tutumlarının bazı değişkenler açısından irdelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(8).
- Bilgin, Ö. ve Erdem, N. (2019). Türkiye’de çocukların koruma altına alınma süreçleri. *Qualitative Studies*, 14(4), 50-66. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/nwsaqual/issue/49790/627906>
- Biswas, T., Scott, J. G., Munir, K., Thomas, H. J., Huda, M. M., Hasan, M. M., de Vries, T. D., Baxter, J. ve Mamun, A. A. (2020). Global variation in the prevalence of bullying victimisation amongst adolescents: Role of peer and parental supports. *E Clinical Medicine*, 20, 100276. doi:10.1016/j.eclinm.2020.100276
- Brendgen, M., Dionne, G., Girard, A., Boivin, M., Vitaro, F. ve Perusse, D. (2005). Examining genetic and environmental effects on social aggression: a study of 6-year-old twins. *Child Development*, 76(4), 930–946. doi:10.1111/j.1467-8624.2005.00887.x
- Bulut, K. (2019). *Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı kuruluşlarda kalan çocukların öfke ifade tarzları ile kuruluşlarda çalışanların tükenmişlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Burns, D. D. (2013). *İyi hissetmek: Yeni duygudurum tedavisi*. A. Karaosmanoğlu (Ed. ve Çev.). Psikonet Yayınları.
- Çakır, V. ve Çakır, V. (2013). Yalnızlık ve televizyon kullanımı. *Selçuk İletişim*, 7(1), 131-147. <https://doi.org/10.18094/si.71566>
- Çalık, T., Özbay, Y., Özer, A., Kurt, T. ve Kandemir, M. (2009). İlköğretim okulu öğrencilerinin zorbalık statülerinin okul iklimi, prososyal davranışlar, temel ihtiyaçlar ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 60(60), 555-576.

- Calvete, E. ve Orue, I. (2010). Cognitive schemas and aggressive behavior in adolescents: The mediating role of social information processing. *The Spanish Journal of Psychology*, 13(1), 190-201.
<https://doi.org/10.1017/S1138741600003772>
- Carbone-Lopez, K., Esbensen, F.-A. ve Brick, B. T. (2010). Correlates and consequences of peer victimization: Gender differences in direct and indirect forms of bullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 8(4), 332–350. doi:10.1177/1541204010362954
- Carney, A. G. ve Merrell, K. W. (2001). Bullying in schools. *School Psychology International*, 22(3), 364–382. doi:10.1177/0143034301223011
- Çelik, B. (2017). *Lise öğrencilerinin zorba davranışları ve rehberlik ihtiyaçlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Cerit, E. (2018). *Yetiştirme yurtlarında ve sevgi evlerinde yaşayan farklı fiziksel aktivite düzeylerine sahip çocukların bazı psikolojik parametrelerinin incelenmesi (Amasya-Çorum örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hitit Üniversitesi, Çorum.
- Certel, H., Yakut, S., Yakut, İ. ve Gülsün, B. (2016). Öğrencilerde yalnızlık problemi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(8), 3069-3084. <https://doi.org/10.15869/itobiad.267166>
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. (1989). *Yazılı maddeler*. Erişim adresi: <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme>
- Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik (2022). *Resmi Gazete* (Sayı : 31945) Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/09/20220906-12.htm>
- Çocuk Koruma Kanunu (2005, 3 Temmuz). *Resmi Gazete* (Sayı: 25876). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5395.pdf>
- Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik. (2006, 24 Aralık). *Resmi Gazete* (Sayı: 26386). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/anasayfa/MevzuatFihristDetayIframe?MevzuatTur=7&MevzuatNo=10884&MevzuatTertip=5>
- Coplan, R. J., Closson, L. M. ve Arbeau, K. A. (2007). Gender differences in the behavioral associates of loneliness and social dissatisfaction in kindergarten. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 48(10), 988–995. doi:10.1111/j.1469-7610.2007.01804.x

- Çorak, B. (2019). *8. sınıf öğrencilerinde internet bağımlılığının yalnızlık algısı ve sosyal becerilerle ilişkisini incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Cosma, A., Bjereld, Y., Elgar, F. J., Richardson, C., Bilz, L., Craig, W., Augustine, L., Molcho, M., Malinowska-Ciešlik, M. ve Walsh, S. D. (2022). Gender differences in bullying reflect societal gender inequality: A multilevel study with adolescents in 46 countries. *Journal of Adolescence*, 71(5), 601-608. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2022.07.008>
- Coyle, S., Cipra, A., Yu R. ve Rueger, S. (2021). Bullying types and roles in early adolescence: Latent classes of perpetrators and victims. *Journal of School Psychology*. 89, 51-71. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2021.09.003>
- Crampton, D. S. ve Freisthler, B. (2009). Environment and child well-being. *Children and Youth Services Review*, 31(3), 346–348. doi:10.1016/j.childyouth.2008.08.007
- Dake, J. A., Price, J. H. ve Telljohann, S. K. (2003). The nature and extent of bullying at school. *Journal of School Health*, 73(5), 173–180. doi:10.1111/j.1746-1561.2003.tb03599.x
- Darcy, K., Davila, J. ve Beck, J. G. (2005). Is social anxiety associated with both interpersonal avoidance and interpersonal dependence? *Cognitive Therapy and Research*, 29(2), 171–186. doi:10.1007/s10608-005-3163-4
- De Jong Gierveld, J., van Tilburg, T. G. ve Dijkstra, P. A. (2006). Loneliness and social isolation. In D. Pearlman ve A. Vangelisti (Eds.). *The Cambridge handbook of personal relationships* (s. 485-500) içinde. Cambridge, UK: Cambridge University Press. ISBN-13 978-0-521-53359-1 paperback.
- Derya, S. E. (2020). *Çocuk evlerinde kalmakta olan 12-18 yaş arası ergenlerde algılanan sosyal destek, sürekli öfke ve öfke ifade biçimleri ile duygusal davranışsal sorunların incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Dilekçi, B. B., Kılınçel, M. O., (2025). The effects of parental attitudes on the behavior of 48–69-month-old children: A comparison between typically developing children and children with special needs. *Eurasian Clinical and Analytical Medicine* , vol.13, no.2, 22-27.
- Dozier, M., Zeanah, C. H. ve Bernard, K. (2019). Infants and toddlers in foster care. In C. H. Zeanah (Ed.). *Handbook of infant mental health* (s. 485–499). The Guilford Press.
- Dozier, M., Zeanah, C. H., Wallin, A. R. ve Shaffer, C. (2012). Institutional care for young children: Review of literature and policy implications. *Social Issues and Policy Review*, 6(1), 1–25. doi:10.1111/j.1751-2409.2011.01033.x

- Dölek, N. (2002). *Öğrencilerde zorbaca davranışların araştırılması ve bir önleyici program modeli* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Dunne, A. L., Gilbert, F., Lee, S. ve Daffern, M. (2018). The role of aggression-related early maladaptive schemas and schema modes in aggression in a prisoner sample. *Aggressive Behavior*, 44(3), 246–256. doi:10.1002/ab.21747
- Duy, B. (2003). *Bilişsel-davranışçı yaklaşıma dayalı grupla psikolojik danışmanın yalnızlık ve fonksiyonel olmayan tutumlar üzerine etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Duyan, V., Var, E. Ç. ve Kılıç, E. (2015). The daptation Study of the Loneliness Scale for children to Turkish. *Turkish Journal of Family Medicine & Primary Care*, 9(2), 40-45. doi: 10.5455/tjfmpe.180061
- Espelage, D. L. ve Swearer, S. M. (2003). Research on school bullying and victimization: What have we learned and where do we go from here? *School Psychology Review*, 32(3), 365–383. doi:10.1080/02796015.2003.1208620
- Freisthler, B. ve Crampton, D. (2009). Environment and child well-being. *Children and Youth Services Review*, 31(3), 297–299. doi:10.1016/j.childyouth.2008.07.025
- Gökduz, N. (2018). *Sporcu kimliğine sahip lise öğrencilerinde akran ilişkileri ve akran zorbalığının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Gökkaya, F., ve Sütçü, S. T. (2018). Ortaokul öğrencilerinin zorbalık eğilimi ile empati düzeyleri arasındaki ilişkide aleksitiminin aracı rolü. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 6(15), 43-70.
- Gomez-Ortiz, O., Romera, E. M. ve Ortega-Ruiz, R. (2016). Parenting styles and bullying. The mediating role of parental psychological aggression and physical punishment. *Child Abuse Negl*, 51, 132-143.
- Görmez, A. ve Tekinarslan, İ. C. (2017). Özel gereksinimli öğrenciler ile özel gereksinimi olmayan öğrencilerin yalnızlık düzeylerinin incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(39), 287–296.
- Gül, E. (2016). *Ergenlerde sosyal görünüş kaygısı ve sosyal karşılaştırmanın fonksiyonel olmayan tutum ve bilişsel çarpıtmalarla ilişkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Güler, K. ve Hazer, P. (2022). The relationship between psychological birth order, social anxiety and childhood trauma. *International Journal of Health Sciences*, 6(S2), 2224–2240. <https://doi.org/10.53730/ijhs.v6nS2.5484>
- Gündüz, A. ve Gündoğmuş, İ. (2019). Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı olumsuz yaşantıları ile otomatik düşünceler, ara inançlar, uyumsuz şemalar,

- anksiyete ve depresif belirti şiddeti ve yaşam kalitesi arasındaki ilişki. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 22(4), 424-435. <https://doi.org/10.5505/kpd.2019.72621>
- Günel, U. ve Ergün, N. (2025). İlkokul öğrencilerinin ekran bağımlılığı, zorbalık ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 15(1), 454-483. <https://doi.org/10.24315/tred.1490539>
- Güneş, E. (2018). *Zorbalık eğilimi, duygusal özerklik ve akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Haliloğlu, S. (2008). *Ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinin yalnızlık düzeyleri, bağlanma biçimleri ve işlevsel olmayan tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Malatya İli Örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya
- Halvorsen, M., Wang, C. E., Eisemann, M. ve Waterloo, K. (2010). Dysfunctional attitudes and early maladaptive schemas as predictors of depression: A 9-year follow-up study. *Cognitive Therapy and Research*, 34(4), 368–379. <https://doi.org/10.1007/s10608-009-9259-5>
- Hay, D. F., Payne, A. ve Chadwick, A. (2004). Peer relations in childhood. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45(1), 84–108. <https://doi.org/10.1046/j.0021-9630.2003.00308.x>
- Heinrich, L. M. ve Gullone, E. (2006). The clinical significance of loneliness: A literature review. *Clinical Psychology Review*, 26(6), 695–718. doi:10.1016/j.cpr.2006.04.002
- Hinduja, S. ve Patchin, J. W. (2010). Bullying, cyberbullying, and suicide. *Archives of Suicide Research*, 14(3), 206–221. doi:10.1080/13811118.2010.494133.
- İhtisaslaştırılmış Çocuk Evleri Sitesi (t.y.). *Çocuk evleri ve çocuk hakları*. Erişim adresi: <https://www.aile.gov.tr/ssc/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/ih-tis-as-las-tir-il-mis-cocuk-ev-leri-si-tes-i-ev-leri-hak-lari/>
- Jong, A., Odoi, C. M. ve Hollocks, M. J. (2024). Loneliness in young people with ADHD: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Attention Disorders*, 28(7). <https://doi.org/10.1177/10870547241229096>
- Karakaş, S. (2017). *Prof. Dr. Sirel karakaş psikoloji sözlüğü: bilgisayar programı ve veritabanı* Erişim adresi: www.psikolojisozlugu.com
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları
- Karataş Karayel, G. (2011). *Ergenlerde yalnızlığın yordayıcısı olarak mükemmeliyetçilik* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla Üniversitesi, Muğla.

- Kartal, H. ve Bilgin, A. (2013). İlköğretim öğrencilerine yönelik bir zorbalık karşıtı program uygulaması: okulu zorbalıktan arındırma programı. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3(2), 207-227.
- Keçici, F. P. (2025). *Çocuklarda fonksiyonel olmayan tutumlar, duygusal zeka ve zorbalık* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Kılıç, Ş. D. (2014). *Üniversite öğrencilerinin yalnızlık ve psikolojik dayanıklılıklarının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Kısa, Ö. (2018). *Ortaokul öğrencilerinde yalnızlık ve sosyal beceri düzeyleri ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kırklareli Üniversitesi, Kırklareli.
- Kızık, C. (2025). *Ergenlerde öz-denetim becerileri ve sosyal duygusal öğrenme becerilerinin akran zorbalığı eğilimi ile ilişkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Kocatürk, M. (2014). *Ortaokul öğrencilerinde akran zorbalığı ile siber zorbalık arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Koruyucu Aile Yönetmeliği. (2012, 14 Aralık). *Resmi Gazete* (28497). Erişim adresi: <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=16840&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- Koukouriki, E., Stamatopoulou, D., Sofologi, M., Koutra, K. ve Giannakopoulos, G. (2022). Loneliness and social dissatisfaction among siblings of children with autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 52(6), 2774–2782. doi: 10.1007/s10803-021-05308-x
- Kul, S. (2014). Uygun istatistiksel test seçim kılavuzu. *Plevra Bülteni*, 8(2), 26-29.
- Kutlu, M. (2005). Yetiştirme yurdu yaşıntısı geçiren lise öğrencilerinin yalnızlık düzeyleri. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 3(24), 89-109. <https://doi.org/10.17066/pdrd.53783>
- Leymann, H. (1996). The content and development of mobbing at work. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 5(2), 165–184. doi:10.1080/13594329608414853
- Li, Q. (2007). Bullying in the new playground: Research into cyberbullying and cyber victimization. *Computers in Human Behavior*, 23(4), 1777–1791. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2005.10.005>
- Litwiller, B. J. ve Brausch, A. M. (2013). Cyber bullying and physical bullying in adolescent suicide: The role of violent behavior and substance use. *Journal of Youth and Adolescence*, 42(5), 675–684. doi:10.1007/s10964-013-9925-5

- Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. *American Psychologist*, 56(3), 227–238. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.56.3.227>
- Menesini, E. ve Salmivalli, C. (2017). Bullying in schools: the state of knowledge and effective interventions. *Psychology, Health & Medicine*, 22(sup1), 240–253. doi:10.1080/13548506.2017.127
- Michela, J. L., Peplau, L. A. ve Weeks, D. G. (1982). Perceived dimensions of attributions for loneliness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 43(5), 929–936. doi:10.1037/0022-3514.43.5.929
- OECD. (2023). *PISA 2022 results (volume 1 and 2) - country notes: Türkiye*. Erişim adresi: https://www.oecd.org/en/publications/pisa-2022-results-volume-i-and-ii-country-notes_ed6fbcc5-en/turkiye_d67e6c05-en.html
- Olweus, D. (1994). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/profile/Dan-Olweus/publication/227979612_Bullying_at_School_Knowledge_Base_and_an_Effective_Intervention_Program/links/5c3a3da3a6fdccd6b5a88475/Bullying-at-School-Knowledge-Base-and-an-Effective-Intervention-Program.pdf
- Olweus, D. (1995). Bullying or peer abuse at school: Facts and intervention. *Current Directions in Psychological Science*, 4(6), 196–200. doi:10.1111/1467-8721.ep10772640
- Olweus, D. (1997a). Bully/victim problems in school: Facts and intervention. *European Journal of Psychology of Education*, 12, 495–510. Doi:10.1007/BF03172807
- Olweus, D. (1997b). Bully/victim problems in school: Knowledge base and an effective intervention program. *The Irish Journal of Psychology*, 18(2), 170–190. doi:10.1080/03033910.1997.10558138
- Olweus, D. (2010). Understanding and researching bullying: Some critical issues. S. R. Jimerson, S. M. Swearer ve D. L. Espelage (Eds.). *Handbook of bullying in schools: An international perspective* (s. 9–33) içinde. Routledge/Taylor & Francis Group.
- Olweus, D. (2013). School bullying: Development and some important challenges. *Annual Review of Clinical Psychology*, 9(1), 751–780. doi:10.1146/annurev-clinpsy-050212-185516
- Oral, T. ve Günlü, A. (2020). Adaptation of the dysfunctional attitudes scale in children (8-14 years) into turkish culture. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 10(57), 255-275.
- Ögelman, H. G. (2022). *Küçük çocuklarda saldırganlık ve zorbalık*. Nobel Akademi Yayıncılık.

- Özbek, Ö. Y. ve Taneri, P.O. (2023). Çocuklarda zorbalık davranışları, kaygı ve sosyal kaygı arasındaki ilişki. *ÇAKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (2), 211-248
- Özcan, Ö. ve Gül Çelik, G. (2017). Bilişsel davranışçı terapi. *Türkiye Klinikleri Çocuk Psikiyatrisi - Özel Konular*, 3(2), 115–120.
- Özdiğer Arslan, S. ve Savaşer, S. (2009). Okulda zorbalık. *Milli Eğitim Dergisi*, 39(184), 218-227.
- Öztürk, N., Kutlu, M. ve Atli, A. (2015). Ortaokul öğrencileri arasındaki zorbalık olaylarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(3), 43-64.
- Pellegrini, A. D. (2002). Bullying, victimization, and sexual harassment during the transition to middle school. *Educational Psychologist*, 37(3), 151–163. doi:10.1207/s15326985ep3703_2
- Pellegrini, A. D., Bartini, M. ve Brooks, F. (1999). School bullies, victims, and aggressive victims: Factors relating to group affiliation and victimization in early adolescence. *Journal of Educational Psychology*, 91(2), 216–224. doi:10.1037/0022-0663.91.2.216
- Peplau, L. A. ve Perlman, D. (1982). Perspectives on loneliness. In L. A. Peplau & D. Perlman (Eds.). *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy* (s. 1–18). New York: Wiley-Interscience.
- Perlman, D. ve Peplau, L. A. (1981). Toward a social psychology of loneliness. *Personal Relationships*, 3, 31-56.
- Pesen, A. ve Çelik, M. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Fonksiyonel Olmayan Tutumlarının İncelenmesi. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 1-13. <https://doi.org/10.19160/ijer.550840>
- Petrowski, N., Cappa, C. ve Gross, P. (2017). Estimating the number of children in formal alternative care: Challenges and results. *Child Abuse & Neglect*, 70, 388–398. doi:10.1016/j.chiabu.2016.11.026
- Pınarcık, Ö. (2017). 24-36 aylık çocukların okul zorbalığına yönelim düzeyleri. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, (12), 40-58.
- Pişkin, M. (2002). Okul zorbalığı: Tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2(2), 531–562.
- Pişkin, M. (2005). Okulda akran zorbalığı. *Ankara Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü Özel Eğitim Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Bölümü "Okullarda Şiddet" Paneli*, 12, Ankara.
- Qualter, P., Brown, S. L. ve Munn, P. (2010). The relationship between loneliness and psychological and behavioral adjustment in children (7–11 years).

Journal of Child Psychology and Psychiatry, 51(9), 1040–1047.
<https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2010.02255.x>

Rigby, K. (1996). What should we do with school bullies? *Australian Journal of Guidance and Counselling*, 6(S1), 71–76. doi:10.1017/s1037291100003265

Rigby, K. (1999). What harm does bullying do? *Paper presented at the Children and Crime: Victims and Offenders Conference*, Australian Institute of Criminology, Brisbane, Australia.

Rose, A. J. ve Rudolph, K. D. (2006). A review of sex differences in peer relationship processes: Potential trade-offs for the emotional and behavioral development of girls and boys. *Psychological Bulletin*, 132(1), 98–131.
<https://doi.org/10.1037/0033-2909.132.1.98>

Rose, C. A., Monda-Amaya, L. E. ve Espelage, D. L. (2010). Bullying perpetration and victimization in special education: A review of the literature. *Remedial and Special Education*, 32(2), 114–130. doi:10.1177/0741932510361247

Rubin, K. H., Bukowski, W. M. ve Laursen, B. (2011). Peer relationships in childhood. In M. H. Bornstein ve M. E. Lamb (Eds.), *Developmental science: An advanced textbook* (s. 419–466) içinde. Psychology Press.

Russell, Dan., Cutrona, Carolyn E., Rose, Jayne., Yurko, Karen. (1984). Social and emotional loneliness: An examination of weiss's typology of loneliness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46(6), 1313–1321

Sadler, W. A. (1974). Loneliness: The experience of emotional and social isolation by Robert S. Weiss [Book review]. *Social Forces*, 52(3), 410–412.

Şahan, Ö. (2020). *Akran zorbalığı*. İstanbul: Pozitif Yayınevi.

Şahin, M. ve Akbaba S. (2017). *Okulda ve sanal ortamda zorbalık ve empati*. Ankara. Nobel Akademik Yayıncılık

Şahin, M. ve Sarı, S.V. (2010). Ergenlerde görülen zorbalık eğiliminin bilişsel çarpıtmalar ve fonksiyonel olmayan tutumlarla ilişkisi. *Akademik Bakış Dergisi*, 20.

Salmivalli, C. (2010). Bullying and the peer group: A review. *Aggression and Violent Behavior*, 15(2), 112–120. doi:10.1016/j.avb.2009.08.007

Sanchis-Sanchis, A., Grau, M. D., Reyes Moliner, A. ve Morales-Murillo, C. P. (2020). Effects of age and gender in emotion regulation of children and adolescents. *Frontiers in Psychology*, 11, 946.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00946>

Sarıca Acaröz, Ö. ve Işıktas, S. (2023). Yetişkinlerde fonksiyonel olmayan tutumların ve olumsuz otomatik düşüncelerin depresyona etkisinin incelenmesi. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 9(19), 311–331.
<https://doi.org/10.59304/ijhe.1258890>

- Schofield, G. ve Beek, M. (2005). Risk and resilience in long-term foster-care. *British Journal of Social Work*, 35(8), 1283–1301. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bch213>
- Sepil, Y. (2020). *Kırsal kesimde eğitim gören öğrencilerin spor ve müzik faaliyetlerinin yalnızlık tutum düzeylerine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Smith, P. K. (2016). Bullying: definition, types, causes, consequences and intervention. *Social and Personality Psychology Compass*, 10(9), 519–532. doi:10.1111/spc3.12266
- Smyke, A. T., Dumitrescu, A. ve Zeanah, C. H. (2002). Attachment disturbances in young children. i: The continuum of caretaking casualty. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 41(8), 972–982. doi:10.1097/00004583-200208000-00016
- Sosyal Hizmetler Kanunu (1983, 27 Mayıs). *Resmi Gazete (Sayısı: 18059)*. Erişim adresi: <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2828&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik (2015, 3 Mart). *Resmi Gazete (Sayısı: 29284)*. Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/03/20150303-3.htm>
- Suna Şaka, A. S. (2022). *48–72 aylık çocuklarda saldırganlık yönelimi ve öz düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin belirlenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya
- Terzioğlu, N. K. (2022). Özel eğitimde akran zorbalığı: öğretmen görüşlerine dayalı nitel bir çalışma. *Turkish Journal of Special Education Research and Practice*, 4(1), 64-90. <https://doi.org/10.37233/TRSPED.2022.0123>
- Tippett, N. ve Wolke, D. (2014). Aggression between siblings: Associations with the home environment and peer bullying. *Aggressive Behavior*, 41(1), 14–24. doi:10.1002/ab.21557
- Tokunaga, R. S. (2010). Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization. *Computers in Human Behavior*, 26(3), 277–287. doi:10.1016/j.chb.2009.11.014
- Topal, H. (2011). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin kişilerarası problem çözme becerileri ve yönelimleri ile fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Topçu, E. (2020). *14-16 yaş arası ergenlerde internet bağımlılığı ile yalnızlık arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

- Toprak, S. (2019). *Algılanan anne-baba izlemi ve empatik eğilimin ilkökul öğrencilerinin zorbalık eğilimi üzerindeki yordayıcı rolleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Toseeb, U., McChesney, G., Dantchev, S. ve Wolke, D. (2020). Precursors of sibling bullying in middle childhood: Evidence from a UK-based longitudinal cohort study. *Child Abuse & Neglect*, 108, 104633. doi:10.1016/j.chiabu.2020.104633
- Twyman, K. A., Saylor, C. F., Saia, D., Macias, M. M., Taylor, L. A. ve Spratt, E. (2010). Bullying and ostracism experiences in children with special health care needs. *Journal of Developmental Behavioral Pediatrics*, 31, 1-8
- Türk Dil Kurumu. (t.y.). *Zorba*. Güncel Türkçe Sözlük. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr>
- Türk Dil Kurumu. (t.y.). *Zorbalık*. Güncel Türkçe Sözlük. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr>
- Türk, M.S. (2021) *Korunmaya ihtiyacı olan çocukların koruma ve bakım altına alınma nedenleri üzerine bir araştırma: Kocaeli/Gebze ilçesi örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2023). *İstatistiklerle çocuk*. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2022-49674>
- Unicef. (2024). *Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Eğitimi, Yönetici Katılımcılar İçin El Kitabı*. Erişim adresi: <https://www.unicef.org/turkiye/raporlar/%C3%A7ocuk-koruma-hizmetlerinde-koordinasyon-e%C4%9Fitimi-kat%C4%B1%C4%B1mc%C4%B1-i%C3%A7in-el-kitab%C4%B1-2014>
- Unicef. (t.y). *What is cyberbullying?* Erişim adresi: <https://www.unicef.org/end-violence/how-to-stop-cyberbullying>
- Vaillancourt, T. ve Hymel, S. (2006). Aggression and social status: The moderating roles of sex and peer-valued characteristics. *Aggressive Behavior*, 32(4), 396–408. <https://doi.org/10.1002/ab.20138>
- Van IJzendoorn, M. H., Luijk, M. P. ve Juffer, F. (2011). IQ of children growing up in children's homes: A meta-analysis. *Merrill-Palmer Quarterly*, 57(4), 452–476.
- Volk, A. A., Camilleri, J. A., Dane, A. V. ve Marini, Z. A. (2012). Is Adolescent Bullying an Evolutionary Adaptation? *Aggressive Behavior*, 38(3), 222–238. doi:10.1002/ab.21418
- Volk, Anthony A., Dane, Andrew V. ve Marini, Zopito A. (2014). What is bullying? A theoretical redefinition. *Developmental Review* 34 (2014) 327-343. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2014.09.001>

- Wang, J., Iannotti, R. J. ve Nansel, T. R. (2009). School bullying among adolescents in the united states: physical, verbal, relational, and cyber. *Journal of Adolescent Health*, 45(4), 368–375. doi:10.1016/j.jadohealth.2009
- Wang, P., Zhang, N., Ma, S., Kang, L., Wang, W., Zong, X., Bai, H., Li, R. ve Liu, Z. (2022). Dysfunctional attitudes mediate the relationship between childhood emotional neglect and anhedonia in young adult major depression patients. *Frontiers in Psychiatry*, 13, 791230.
- Weiner, B. (1985). An attributional theory of achievement motivation and emotion. *Psychological Review*, 92(4), 548–573. doi:10.1037/0033-295x.92.4.548
- Xiong, Y., Li, X., Han, Q., Qu, Y., Liu, Y., Lu, Y. ve Dong, W. (2024). A meta-analysis of loneliness among left-behind children in China. *Current Psychology*, 43(12), 1–9. <https://doi.org/10.1007/s12144-023-04882-w>
- Yalçıntaş, M. (2019). *Fen bilimleri öğretiminde kuantum öğrenme modeli kullanmanın ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin akademik merak, kaygı, özyeterlik ve başarı düzeylerine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Yaman, E., Eroğlu, Y. ve Peker, A. (2011). *Başa çıkma stratejileri ile okul zorbalığı ve siber zorbalık*. Kaknüs Yayınları.
- Yazıcı, E. (2013). Korunmaya muhtaç çocuklar ve çocuk evleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), 499-525.
- Yazıcı, E. (2019). *Çocuk koruma ve sosyal hizmet*. Nika Yayınevi.
- Yıldırım, A. (2022). *Spor lisesinde öğrenim gören öğrencilerin zorbalık eğilimleri ve zorbalık ile baş etmede sporun rolü (Aydın ili örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Yıldız, M. (2017). Üniversite öğrencilerinde fonksiyonel olmayan tutumların ve olumsuz otomatik düşüncelerin depresyona etkisi. *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi*, 1(1), 1-7.
- Yıldız, M. ve Kılıç, M. E. (2018). Yetiştirme yurdunda kalmış bireylerde yalnızlık ve sosyal bütünleşme düzeylerinin bazı sosyo-demografik özellikler bakımından incelenmesi. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 394-409. <https://doi.org/10.35235/uicd.480732>
- Young, J. E. (1982). Loneliness, depression and cognitive therapy: Theory and application. L. A. Peplau, & D. Perlman (Eds.), *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy* (s. 1-18). New York: Wiley.
- Young, J. E., Klosko, J. S. ve Weishaar, M. E. (2003). *Schema therapy: A practitioner's guide*. Guilford Press.

Yüksel-Şahin, F. (2015). An Examination of bullying tendencies and bullying coping behaviors among adolescents. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 191, 214–221. doi:10.1016/j.sbspro.2015.04.

Zeanah, C. H. ve Smyke, A. T. (2008). Attachment disorders in family and social context. *Infant Mental Health Journal*, 29(3), 219–233. doi:10.1002/imhj.20176

EKLER

EK-A

ASHB ONAYI

T.C.
AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

Sayı : E-84459573-605.01-12541690

20.08.2024

Konu : Veri Toplama (Emine ŞAHİNBAŞ ÇETİN)

BAKANLIK MAKAMINA

İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Çocuk Gelişimi Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi ve Avrupa Yakası Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezinde Çocuk Gelişimcisi olarak görev yapan Emine ŞAHİNBAŞ ÇETİN' in "Koruma ve Bakım Altında Bulunan Çocukların Zorbalık Eğilimleri, Yalnızlık Düzeyleri ve Fonksiyonel Olmayan Tutumlarının İncelenmesi" başlıklı tez çalışmasını İstanbul Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı Çocuk Evleri Siteleri ve Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezlerinde uygulayabilme talebi Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 09.08.2024 tarihli ve 12462064 sayılı yazısı ile olumlu olarak değerlendirilmiştir.

Söz konusu araştırmanın İl Müdürlüğü koordinesinde, kuruluş denetiminde, kuruluş işleyişini aksatmayacak şekilde, görüşmelere katılma zorunluluğu olmaksızın gönüllülük esasına dayalı olarak, katılımcıların yazılı onamları alınarak ses-görüntü kaydı alınmaksızın, uygulamalarda çocukların psiko-sosyal gelişimlerine özen gösterilerek, elde edilecek kimlik bilgilerinin ve özel hayatın gizliliğine, kuruluşların yönetmeliklerinde belirtilen gizlilik kurallarına dikkat edilerek, araştırma sonuçlarının herhangi bir yerde yayınlanmadan önce kurum izni alınması ve araştırma bitiminde bir örneğinin Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığına gönderilmesi ve taahhütname imzalatılması koşulları ile uygulanabilmesi hususunu;

Olurlarınıza arz ederim.

Hüseyin KAYA
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanı

OLUR
Leman YENİGÜN
Bakan a.
Bakan Yardımcısı

Ek:

1 - Taahhütname (1 Sayfa)

2 - 09/08/2024 tarihli E-64934911-605.01-12462064 sayılı yazı.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Doğrulama Kodu: 4E71242A-1FAD-40D3-BBF0-615FE73AA0A4 Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/ashb-ebys>
Eskişehir Yolu Söğütözü Mah. 2177. Sok. No: 10/ A Kat: 27 Posta Kodu: 06510 Bilgi için: Kübra BİLGİN Öğretmen
Çankaya/ Ankara (312)705 57 00 Telefon No:(312) 705 72 89
(312)705 57 57
KEP Adresi : ashb@hs01.kep.tr

AİLE VE SOSYAL HİZMETLER İL MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü

Sayı : E-65047368-605.01-12600214

21.08.2024

Konu : Veri Toplama (Emine ŞAHİNBAŞ ÇETİN)

DAĞITIM YERLERİNE

İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Çocuk Gelişimi Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi ve Avrupa Yakası Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezinde Çocuk Gelişimcisi olarak görev yapan Emine ŞAHİNBAŞ ÇETİN'in "Koruma ve Bakım Altında Bulunan Çocukların Zorbalık Eğilimleri, Yalnızlık Düzeyleri ve Fonksiyonel Olmayan Tutumlarının İncelenmesi" başlıklı tez çalışmasını Müdürlüğümüze bağlı Çocuk Evleri Siteleri ve Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezlerinde uygulayabilme talebine ilişkin alınan Bakanlık Makam Onayı ekte gönderilmiştir.

Söz konusu çalışmanın Makam Olurunda ve taahhütname metninde belirtilen koşullar çerçevesinde yürütülmesi hususunda;

Gereğini arz/rica ederim.

Ahmet Ozan BERKTAŞ
İl Müdür Yardımcısı V.

Ek: Onay (1 Sayfa)

Dağıtım:

Gereği:

Bilgi:

[Redacted text block]

[Redacted text block]

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: 04CA3C6E-FEA2-42E5-93B2-F506FE5B8B27

Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/ashb-ebys>

Alemdar Mah. Prof. Kazım İsmail Gürkan Cad. No:10 Cağaloğlu Fatih/İstanbul

Bilgi için: Sena ÇAKI

(212)511 42 75

(212)526 44 49

KEP Adresi : istanbul.acshb@hs01.kep.tr

Memur

ÇOCUKLAR HAKKINDA BİLGİ FORMU

1) Cinsiyeti : K (....) E (....)

2) Yaşı :

3) Kaçınıcı sınıf öğrencisi :

4) Anne ve babası hayatta mı ?

Anne :	Evet ()	Hayır ()	Bilinmiyor ()
Baba :	Evet ()	Hayır ()	Bilinmiyor ()

5) Kendi dahil kardeş sayısı :

Tek (....) 2 (....) 3 (....) 4 (....) 5 ve üstü (....) Bilinmiyor (...)

6) Ailenin kaçınıcı çocuğu :

1.(....) 2.(....) 3.(....) 4.(....) 5. ve üstü (....) Bilinmiyor (...)

7) Koruma ve bakım altına alınma sebebi :

Terk/buluntu (..)	Ebeveynin boşanması/ayrılması (..)	Ebeveyn kaybı (..)
Ebeveynin cezaevine girmesi (..)	Ebeveynin zihinsel/psikolojik durumu (..)	Sosyo-ekonomik yetersizlik (..)
Ailenin fiziksel istismarı (..)	Ailenin duygusal istismarı (..)	Cinsel İstismar (..)
İhmal (..)	Refakatsiz çocuk (..)	Diğer (belirtiniz):

8) Ne kadar süredir kurum bakımında kalıyor ?

6 aydan az (..) 6-11 ay (..) 1-3 yıl (..) 4-6 yıl (..) 7-9 yıl (..)

9) Kurum bakımında olan kardeşi var mı ? Evet (...) Hayır (...) Bilinmiyor (...)

10) Ziyaretçisi var mı ? Varsa kimler ve hangi sıklıkta ziyaret ediyor ?

Evet, ziyaretçisi var (...)	Yalnızca anne	Haftada 1 (...) Ayda 1-2 (...) 6 ayda 1-2 (...) Yılda 1 (...)
	Yalnızca baba	Haftada 1 (...) Ayda 1-2 (...) 6 ayda 1-2 (...) Yılda 1 (...)
	Anne ve baba birlikte	Haftada 1 (...) Ayda 1-2 (...) 6 ayda 1-2 (...) Yılda 1 (...)
	Anne, baba ve kardeşler birlikte	Haftada 1 (...) Ayda 1-2 (...) 6 ayda 1-2 (...) Yılda 1 (...)
	Akraba	Haftada 1 (...) Ayda 1-2 (...) 6 ayda 1-2 (...) Yılda 1 (...)
	Gönüllü	Haftada 1 (...) Ayda 1-2 (...) 6 ayda 1-2 (...) Yılda 1 (...)
Hayır, ziyaretçisi yok (...)		

11) Özel eğitime gereksinimi var mı ? Varsa hangi alanda ?

Evet (...)	Özgül Öğrenme Güçlüğü (...) Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (...) Dil ve Konuşma Güçlüğü (...) Bedensel Yetersizlik, Süreğen Hast. ve Ortopedik(...) Yaygın Gelişimsel Bozukluk (...) Diğer (belirtiniz) :
Hayır (...)	

12) Psikiyatrik tanısı var mı? Varsa nedir ?

Evet (...)	Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (...) Davranım Bozukluğu (...) Travma Sonrası Stres Bozukluğu (...) Bağlanma Bozukluğu (...) Diğer (belirtiniz) :
Hayır (...)	

KATILIMCILAR İÇİN GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

Sizi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Etik Kurulu'ndan 14 /06/ 2024 tarih 2024/09 sayı ile izin alınan ve Doç. Dr. Mehmet Oğuzhan KILINÇEL danışmanlığında Emine ŞAHİNBAŞ ÇETİN tarafından yürütülen “Koruma ve Bakım Altında Bulunan Çocukların Zorbalık Eğilimleri Yalnızlık Düzeyleri ve Fonksiyonel Olmayan Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz.

Bu araştırmada, ‘Koruma ve bakım altında bulunan çocukların zorbalık eğilimleri, yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişki nasıldır?’ sorusunun yanıtı aranmaktadır.

Bu çalışmaya çocuğunuzun/çocuğun katılımı tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çocuğunuz/çocuk çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir aşamasında çalışmadan çıkma hakkına sahiptir. Bu çalışmaya katılım için sizden herhangi bir ücret istenmeyecektir. Çalışmaya katılım için size bir ödeme yapılmayacaktır. Çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup size ve/veya çocuğunuza/çocuğa ait kişisel bilgiler gizli tutulacaktır, görüntü ve/veya ses kaydı alınmayacaktır.

KATILIMCI BEYANI

Yukarıda amacı ve içeriği belirtilen bu araştırma ile ilgili bilgiler tarafıma aktarıldı. Bu bilgilerden sonra çocuğum/çocuk araştırmaya katılımcı olarak davet edildi. Bu çalışmaya çocuğumun/çocuğun katılmasına onay verdiğim takdirde gerek araştırma yürütülürken gerekse yayımlandığında çocuğumun/çocuğun kimliğinin gizli tutulacağı konusunda güvence aldım. Çocuğuma/çocuğa ait verilerin kullanımına izin veriyorum. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında çocuğumun/çocuğun kişisel bilgilerinin dikkatle korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi. Araştırmanın yürütülmesi sırasında herhangi bir sebep göstermeden çocuğum/çocuk çekilebilir. Araştırma için yapılacak harcamalarla ilgili herhangi bir parasal sorumluluk altına girmiyorum. Bana herhangi bir ödeme yapılmayacaktır. Araştırma ile ilgili bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Bu çalışmaya hiçbir baskı altında kalmadan kendi bireysel/kurumsal onayım ile çocuğumun/çocuğun katılmasına izin veriyorum. İmzalı bu form kağıdının bir kopyası bana verilecektir.

Tarih :/...../2024

Ad-Soyad :

İmza :

ZORBALIK EĞİLİMİ ÖLÇEĞİ

	Aşağıda yer alan cümleleri tek tek okuyun. Her biri için neler hissettiğinizi düşünün. Eğer bir cümleyle hiçbir şekilde aynı görüşte değilseniz ‘Hiç katılmıyorum’ın altına ‘X’ işareti koyarak görüşünüzü belirtin. Her soru için sadece bir işaretleme yapın ve cevapsız soru bırakmayın.	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1		1	2	3	4
2	Başkalarına güç kullanmak hoşuma gider.	1	2	3	4
3		1	2	3	4
4	Başkalarını kırmaktan çekinmem.	1	2	3	4
5		1	2	3	4
6	Bazen başkalarını üzme insanı rahatlatır.	1	2	3	4
7		1	2	3	4
8		1	2	3	4
9		1	2	3	4
10	Bazı çocuklar hiçbir neden yokken birisine taktıklarında çok rahatsız oluyorum.	1	2	3	4
11		1	2	3	4
12		1	2	3	4
13		1	2	3	4
14	Eğer biri kırılmış ve üzgünse bunu fark edebiliyorum.	1	2	3	4
15		1	2	3	4
16	Görüşlerimi başkaları ile paylaşmaktan hoşlanırım.	1	2	3	4
17		1	2	3	4
18	Herkesin iyi yaptığı (okuduğu) bir şey vardır.	1	2	3	4
19		1	2	3	4
20	Kendimi kötü hissettiğimde bunu yakın arkadaşlarımla konuşarak geçirebiliyorum.	1	2	3	4
21		1	2	3	4
22	Kendinden güçsüz kişilere gücünü göstermek gerekir.	1	2	3	4
23	Kendisi ile alay edilen bir çocuk ağlayınca komik oluyor.	1	2	3	4
24	Kendisine kötü davranılan çocukların neler hissettiğini anlayabiliyorum.	1	2	3	4
25		1	2	3	4
26		1	2	3	4

ÇOCUKLAR İÇİN YALNIZLIK ÖLÇEĞİ

		Benim için her zaman doğru	Benim için çoğunlukla doğru	Benim için bazen doğru	Benim için doğru değil	Benim için hiç doğru değil
1	Okulda yeni arkadaşlar edinmem kolaydır.	1	2	3	4	5
2		1	2	3	4	5
3		1	2	3	4	5
4		1	2	3	4	5
5	Televizyonu çok fazla izlerim.	1	2	3	4	5
6		1	2	3	4	5
7		1	2	3	4	5
8		1	2	3	4	5
9	Kendimi yalnız hissediyorum.	1	2	3	4	5
10		1	2	3	4	5
11		1	2	3	4	5
12	Beni seven başka bir çocuk bulmam zordur.	1	2	3	4	5
13		1	2	3	4	5
14		1	2	3	4	5
15		1	2	3	4	5
16		1	2	3	4	5
17	Diğer çocukların beni içlerine almadıklarını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
18	Yardıma ihtiyaç duyduğunda yanıma gidebileceğim kimse yok.	1	2	3	4	5
19	Resim yapmayı ve boyamayı severim.	1	2	3	4	5
20		1	2	3	4	5
21	Yalnızım.	1	2	3	4	5
22		1	2	3	4	5
23	Masa başında oynanan oyunları severim.	1	2	3	4	5
24		1	2	3	4	5

ÇOCUKLARDA (8-14 YAŞ) FONKSİYONEL OLMAYAN TUTUMLAR ÖLÇEĞİ

	Aşağıdaki cümleler düşündükleriniz ve hissettikleriniz ile ilgilidir. Lütfen kendinizi düşünerek her bir cümleye ne kadar katıldığınızı veya katılmadığınızı (X) şeklinde işaretleyerek belirtiniz.	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum Ne de katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1		1	2	3	4	5
2	Eğer her zaman iyi olursam insanlar beni sever.	1	2	3	4	5
3	Zekice fikirleri olan insanlar zekice fikirleri olmayan insanlardan daha önemlidir.	1	2	3	4	5
4		1	2	3	4	5
5		1	2	3	4	5
6		1	2	3	4	5
7		1	2	3	4	5
8	Eğer saçma bir şey söylersem bu benim yetersiz olduğum anlamına gelir.	1	2	3	4	5
9		1	2	3	4	5
10		1	2	3	4	5
11		1	2	3	4	5
12	Bir kere başarısız olursam her zaman başarısız olurum.	1	2	3	4	5
13		1	2	3	4	5
14	Denediğim bir şeyi mükemmel yapamazsam o şeyi tekrar denememem gerekir.	1	2	3	4	5
15		1	2	3	4	5
16	Diğer insanların istediğini yapmam, kendi istediğini yapmamdan daha önemlidir.	1	2	3	4	5
17		1	2	3	4	5
18	Diğer insanlar benim hakkımda sadece güzel şeyler söyledikleri zaman kendimi iyi hissedebilirim.	1	2	3	4	5
19		1	2	3	4	5
20	Diğer çocukların beni sevmesi için onları etkilemeliyim.	1	2	3	4	5
21		1	2	3	4	5
22	Diğer insanların beni sevmesi için en az bir şeyde en iyi olmalıyım.	1	2	3	4	5

☆ ☺ ↶ ⋮

Teşekkür ediyorum, iyi çalışmalar diliyorum.

☆ ☺ ↶ ⋮

Dr. Nevin Dölek

☆ 😊 ↩ ⋮

★ 😊 ↩ ⋮

Gönderen: Emine Sahinbas Cetin <

Çocuklarda (8-14 Yaş) Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği Kullanım İzni 📧 Gelen Kutusu x

Emine Şahinbaş Çetin

13 Mar 2024 Çar 18:13 ☆ 📧 ↩️ ⋮

Sayın Tuncay Oral,

Ben Emine Şahinbaş Çetin.

İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Çocuk Gelişimi bölümünde 'Korunma ve bakım altında olan çocukların zorbalık eğilimleri, yalnızlık düzeyleri ve fonksiyonel olmayan tutumları' başlıklı araştırma yapmayı planlıyorum.

Sizden Çocuklarda (8-14 Yaş) Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği'nin kullanım iznini istiyorum. Onayınız halinde ölçek formu ve ölçeğin değerlendirilmesiyle ilgili bilgileri göndermeniz mümkün müdür?

İyi çalışmalar

Emine ŞAHİNBAŞ ÇETİN

Çocuk Gelişimcisi

TUNCAY ORAL

📧 14 Mar 2024 Per 00:58 ☆

Merhaba, Ölçeği kullanabilirsiniz. İyi çalışmalar dilerim. Doç. Dr. Tuncay Oral

ETİK KURUL İZİNİ

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurul Başkanlığı

ETİK KURUL KARAR ÖRNEĞİ

Toplantı No	Toplantı Tarihi	Toplantı Saati	Toplantı Yeri
2024 – 09	14.06.2024	14.00	Online

KARAR NO: 2024-09-13: Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çocuk Gelişimi Tezli Yüksek Lisans Programı 231489013 numaralı Emine ŞAHİNBAŞ ÇETİN' in "Koruma ve Bakım Altında Bulunan Çocukların Zorbalık Eğilimleri Yalnızlık Düzeyleri ve Fonksiyonel Olmayan Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu çalışması hakkında yapacağı anket sorularının, etik kurallara uygun olup olmadığını tespit etmek üzere, İGÜ Etik Kurulumuzun 10.05.2024 tarih ve 2024-06 sayılı toplantısında, İGÜ Etik Kurul Yönergesinin 12(1) maddesine göre değerlendirme yapmak üzere görevlendirilen öğretim elemanlarının raporları incelenmiş olup, ilgili çalışmada yer alan bilimsel araştırmanın etik kurallara uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

BİRİM Etik Kurul Başkanlığı 14.06.2023 TARİH 2024 – 09 ETİK KURUL TOPLANTI TUTANAĞI KARAR ÖRNEĞİ

Cihangir Mah. Şehit Jandarma Komando Er Hakan Öner Sokak No:1 34310 Avcılar / İSTANBUL
Tel: (+90212) 422 70 00 Faks: (+90212) 422 74 01
www.gelisim.edu.tr [https://\(birim\).gelisim.edu.tr](https://(birim).gelisim.edu.tr) [\(birim\)@gelisim.edu.tr](mailto:(birim)@gelisim.edu.tr)

KYS.YD.004 / 4.08.2022 / 0 / 4.08.2022

1/1

